

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
SOOME-UGRI OSAKOND

Kristel Kotta

AJAKIRJA ROMAAN JA SELLES ILMUNUD
UNGARI TÕLGETE AJALOOLIS-STATISTILINE
KONTENTANALÜÜS (1922–1933)

Bakalaureusetöö

Juhendajad Krisztina Tóth ja Nikolay Kuznetsov

Tartu 2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. AJAKIRJA ROMAAN AJALOOLINE TAUST	10
1.1. Toimetaja Peeter Grünfeldt.....	10
1.2. Romaan omas ajas	15
2. KONTENTANALÜÜSI LÄHTEKOHAD	23
2.1. Kontseptuaalsed mõisted	23
2.1.1. Tekst kui ajakirja sisuüksus.....	23
2.1.2. Saatemärkus kui paratekst.....	24
2.1.3. Kuuluvusviide kui saatemärkuse komponent	28
2.2. Kuuluvusviited ajakirjas Romaan.....	29
2.3. Ajakirja Romaan kontentanalüüsi üksused	31
2.3.1. Ajakirjanumbrid ja tekstid.....	31
2.3.2. Kuuluvusviited	35
2.3.3. Ungari kirjanikud	37
3. KONTENTANALÜÜSI TULEMUSED.....	42
3.1. Ajakirja Romaan suunitlus	42
3.1.1. Romaani suunitlus kuuluvusviidete ja tekstihulga põhjal.....	42
3.1.2. Romaani suunitlus tekstipikkuste ja -paigutuse põhjal	47
3.2. Ungari tõlked ajakirjas Romaan	51
3.2.1. Ungari tõlketekstide sagedus.....	51
3.2.2. Ungari tõlketekstide paigutus.....	54
3.2.3. Ungari tõlketekstide pikkus	60
3.2.4. Ungari kirjanikud Romaanis	62
KOKKUVÕTE.....	66
ALLIKAD JA KIRJANDUS	68
1. Arhiiviallikad	68
2. Kirjandus	70
3. Internetiallikad	72

A Romaan folyóirat és az ebben megjelent magyar műfordítások történelmi-statisztikai tartalomelemzése (1922–1933)	74
Historical and Statistical Content Analysis of Magazine <i>Romaan</i> and Hungarian Literary Translations in <i>Romaan</i> (1922–1933)	78
LISAD	81
Lisa 1. Kodeerimisjuhend	81
Lisa 2. Romaani kuuluvusviited.....	82
Lisa 3. Romaani sisuregister	84
Lisa 4. Ungari kirjanikud ja tõlketekstid Romaanis.....	120

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kristel Kotta

(digitaalne allkiri)

SISSEJUHATUS

Ajakiri Romaan ilmus Eesti üleriigilise ajakirjana aastatel 1922–1936. Esimesed kaksteist aastat toimetas väljaannet kirjanik ja ajakirjanik Peeter Grünfeldt, kelle idee kohaselt pidi esimene omataoline kirjandusajakiri vahendama laiale lugejaskonnale väärtuslikku tõlkekirjandust (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 532). Toimetaja vahetumisega 1934. aastal kaotas ajakiri kiiresti senise sisulis-vormilise liini, seda reklaamiti *perekonna ajakirjana* (Jutuleht nr 1, 06.01.1934) ning selle väljaandmises tekkisid katkestused.

Bakalaureusetöö laiem eesmärk on kirjeldada Romaani profiili. Uurimisprobleemina sõnastatakse küsimus, kuidas iseloomustada Romaani sisuvaliku üldist suunitlust ja selle muutumist aastatel 1922–1933. Kitsamaks uurimisteemaks võetakse ungari kirjandus Romaanis, et hinnata Eesti esimesel omariiklusajal hoogustunud hõimuliikumise¹ mõju Romaani tõlkevalikutele. Oletatavasti on ungari kirjanduse uurimine Romaanis vastavaks hinnanguks otstarbekam kui uuritava ajal geograafilise läheduse tõttu piisavalt kättesaadav soome kirjandus² või poliitilis-geograafilistel põhjustel peaaegu kättesaamatu (vt Prozes 1998) Venemaa territooriumil viljeldud soome-ugri kirjandus. Sellegipoolest kajastub bakalaureusetöös erineval määral kogu Romaani sisu.

Uurimisperiood piiritletakse Peeter Grünfeldti toimetaja-aastatega, sest väljaande idee autori ja kavakindla teostajana hoidis ta ajakirja omamoodi tervikuna. Perioodivalikut

¹ Eesti, Soome ja Ungari iseseisvate riikide tekkimine võimaldas soome-ugri rahvaste koostööl tõusta senisest tunduvalt kõrgemale tasemele. See väljendus ennekõike hõimurahvastega koostööd arendavate organisatsioonide asutamises, soome-ugri kultuuri- ja hariduskongresside ning hõimupäevade korraldamises. Hõimuliikumise tulemusena muutus teadmine hõimurahvaste olemasolust üldrahvalikuks ja eriti tihenes koostöö liivlaste, soomlaste ja ungarlastega. (Prozes 1998) Soome-ugri haridus- ja kultuurikongressid toimusid järgmiselt: 1921. aastal Helsingis, 1924. aastal Tallinnas, 1928. aastal Budapestis, 1931. aastal Helsingis ja 1936. aastal Tallinnas. Aastatel 1928–1933 oli hõimuorganisatsioonide häälekandja ajakiri Eesti Hõim (EKA I 2002: 162).

² 19. sajandil ilmus eesti keeles umbes 350 soome kirjandustõlget (Mallene *sine dato*) ja teadaolevalt 80 ungari kirjandustõlget (Linde 1936: 97, 99, 101, 103–104, 107, 111). 1920.–1930. aastatel avaldati umbes 100 soome raamatutõlget (Mallene *sine dato*), lisaks perioodikas avaldatud üksikpalad.

mõjutab ka see, et Romaani viimase kolme aasta numbrid ei sisalda ungari kirjandust (seda võib võtta ühe märgina ajakirja hilisemast sisulisest vaesumisest), mis bakalaureusetöös soovitakse võtta tõlkekirjandusnäitena lähema vaatluse alla.

Bakalaureusetöö uurimisküsimused on järgmised:

1. kuivõrd, kui laiahaardeliselt ja milliste rõhuasetustega panustas ajakiri Romaan tõlkekirjandusele; mida see ütleb ajakirja suunitluse kohta; kuidas tendentsid aastate jooksul muutusid;
2. kuidas iseloomustada ungari kirjanduse positsiooni Romaani tõlkekirjanduse hulgas;
3. millised olid ajakirja tõlkevalikud ungari kirjanduse ja esindatud kirjanike näitel; mida sellest järeldada Romaani tõlkevalikute kohta?

Bakalaureusetöö paigutub sada aastat tagasi asutatud kirjandusajakirja kui uurimisobjekti poolest kultuuriajaloo valdkonda. Lähte-eeldus on see, et ajakirjanumbreid uurides on võimalik teha järeldusi tegevtoimetaja tõlkevalikute ja ajakirja üldise suunitluse kohta. Sedasorti abduktiivne üldistamine (vt alapeatükk 2.1.1.) üksikult (ajakirjanumbrid kui massnähtus) üksikule (ajakirjale kui üksiknumbrite lähimale kontekstile) ehk ajakirja iseloomustus on põhieesmärk, ent oluliseks peetakse ka ajakirja ajaloolise konteksti kirjeldamist laiemalt meediaajaloolisest ja kitsamalt isikuajaloolisest vaatenurgast. Isikuajalugu tähendab toimetaja Peeter Grünfeldti eluloo Romaani väljaandmisega seotud aspekte. Ajaloolist tausta kasutatakse ajakirja tekke- ja muutumislöö tõlgendamiseks. Näiteks seda, mida toimetaja oma ajakirja kohta väitis, on plaanis võrrelda ajakirja empiirilise uurimise tulemustega.

Bakalaureusetöö empiiriline osa põhineb järgmistel allikatel: 1) ajalooline perioodika (sh 279 Romaani numbrit) Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivist DIGAR ja üksikud numbrid Tartu Ülikooli raamatukogu hoidlast, 2) Riigiarhiivi ja Eesti Kultuuriloolise Arhiivi säilikud, 3) varem avaldatud nimestikud nagu ungari kirjanduse varaste tõlgete nimestik Bernhard Linde toimetatud koguteoses „Ungari“ (1936: 97–112) ja Teaduste Akadeemia Kirjastuse 2002. aastal välja antud nimestik „Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940“ (toimetajad Endel Annus ja Tiina Loogväli.).

Teadaolevalt ei ole Romaani varem uuritud. Eestikeelse ajakirjanduse nimestiku II osas (Annus jt 2002: 587) leidub Romaani põhiandmete järel kirjandusloetelus vaid H(erbert) Haljaspõllu meenutusartikkel „Kümme aastat „Romaani““ (artikkel põhineb tõenäoliselt tema isa Peeter Grünfeldti mälestustel, vt alapeatükk 1.1.), mis ilmus Romaani numbris 7/1932 lk 193–194. Viide pelgale meenutusartiklile näitab, et nimestiku koostajad ei leidnud väljaande kohta muid käsitlusi. Samuti pole selle bakalaureusetöö kirjutamise ajal leitud uurimusi Romaanist. Romaani on üksikjuhtudel vaid mainitud.³ Huvipuudust Romaani vastu võib vististi osaliselt seletada eelarvamustega ajaviitekirjanduse suhtes,⁴ mille levitajaks on Romaani peetud (Salu 2010: 12) ja mis kõrge-madala kirjanduse hierarhias jääb madalamale positsioonile. Siinkohal tuleb mainida, et toimetaja Peeter Grünfeldt tõrjus meeleskindlalt süüdistusi, et Romaan oleks levitanud *alaväärtuslikku kirjandust* (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 536).

Selles bakalaureusetöös ei anta hinnangut Romaani tõlkevalikutele ega tõlgete kvaliteedile. Töö mahulise piiratuse tõttu tekstide sisutasandile ei minda, küll aga pööratakse tähelepanu sellele, kui palju Romaanis esinenud ungari kirjanikke on endiselt tuntud ja kui paljud autorid on tänapäeval tundmatud. Kirjanike tuvastatavuse probleem on otseselt seotud uurimisobjekti kirjeldamisega (vt alapeatükk 2.3.3.).

Romaanis avaldatud kirjandust on osaliselt kajastatud nimestikes. Kalev Siku (2014: 142–146) teoses „Eesti perioodikas ilmunud järjejuttude bibliograafia 1918–1944“ kajastub 119 Romaanis avaldatud järjejuttu. Bakalaureusetöö jaoks oli oluline võrdlusmaterjal Bernhard Linde toimetatud „Ungari“ (1936: 97–112) kirjandustõlgete nimestik ajavahemikust 1879–1936, kus 619 tõlketöö hulgas leidub 109 kirjet Romaanist. Bakalaureusetöö jaoks vaadati kõik Romaani numbrid läbi iseseisvalt ning seejärel võrreldi ungari kirjanduse loetelu Linde andmetega. Linde eeskujul lisati

³ Näiteks tsitaat Marika Salu (2010: 12) Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias kirjutatud lõputööst pealkirjaga „Aastatel 1918–1940 eestikeelsetes ajalehtedes ilmunud jutulisade bibliograafia”: *Ajaviitelise tõlkekirjanduse jaoks anti välja ajalehtede erilisasid ja spetsiaalseid ajakirju* („Jutuleht”, „Perekonnaleht”, „Romaan”, „Kodu” jt.).

⁴ Salu (2010: 4, 11) defineerib *ajaviitekirjandust* enamasti ilma olulise kunstiväärtuseta kergloetava kirjandusena ja kasutab järgmisi väljendeid: *alamõõdulise tõlkekirjanduse sissevool ja kahtlase väärtusega tõlked*.

bakalaureusetöö loetellu kolm teksti⁵, samas kui Linde nimestikust puudub viis Romaanis avaldatud ungari tõlget⁶. Bakalaureusetöö ungari kirjanduse loetelus on korrigeerimise tulemusel 114 kirjet (vt lisa 4). Aastatel 1922–1933 avaldati väljaspool Romaani 138 teadaoleva ilmumisajaga ungari kirjandustõlget (Linde 1936: 97–111). Seega avaldati Romaanis 42% uuritava perioodi teadaolevatest ungari tõlgetest (252 tk) ja 18% ungari tõlgete koguarvust (624 tk) kuni aastani 1936.

Romaanis avaldatud kirjandus on paremini kajastatud ajakirja aastakäikude viimastes numbrites avaldatud sisukordades, kuid uuritava kaheteistkümneme aasta kohta on neli sisukorda puudu.⁷ Bakalaureusetöö lisana 3 on koostatud Romaani täielik sisuregister kolmel põhjusel: 1) vajadusest andmeid täiendada, 2) soovist esitada andmed edasisteks uurimusteks lihtsamal ja ülevaatlikumal viisil (bakalaureusetöö ühest tabelist on hõlpsam infot otsida kui osaliselt fraktuurkirjas üksikutest ajakirjanumbritest DIGARis), 3) register on ühtlasi bakalaureusetöös rakendatava kontentanalüüsi alusandmestiku osa. Register ei järgi tavapäraselt bibliokirje standardit, vaid lähtub analüüsiüksustest *tekst* ja *kuuluvusviide* (vt alapeatükk 2.3.1. ja 2.3.2.). Teadaolevalt pole senistes perioodikauurimustes tähelepanu pööratud selle bakalaureusetöö teooriaosas *kuuluvusviite* ja *saatemärgusega* (vt alapeatükk 2.1.2 ja 2.1.3.) tähistatud nähtustele.

Bakalaureusetöös kasutatakse ajakirja Romaan suunitluse uurimiseks ajaloolis-statistilist⁸ kontentanalüüsi meetodit ja ajakirja ajaloolise tausta täpsustamiseks ajalooteaduses rakendatavat allikakriitikat. Statistilist aspekti rõhutatakse bakalaureusetöö uurimismeetodi sõnastamisel sellepärast, et kontentanalüüsi on mõistetud kord kitsamalt, seostades seda kvantitatiivse uurimisviisiga (vt Neuendorf

⁵ Bakalaureusetöö esialgsest Ungari kirjanduse loetelust olid välja jäänud kaks erandlikku teksti rubriigist „Tõtt ja nalja“ (vt alapeatükk 2.3.1.). Kolmas välja jäänud tekst oli luuletõlge, mida bakalaureusetöö autor pidas *saatemärguse* (vt alapeatükk 2.1.2.) põhjal ekslikult tegeliku tõlkija originaalloominguks.

⁶ Nimestiku toimetaja lootis kaardistada vähemalt 85% kõikidest ungari tõlgetest koguteose ilmumisajani (Linde 1936: 96), kuid Romaani puhul klapi loetelu 95%. Linde nimestikust puudu olevad tekstid on bakalaureusetöös lisas 4 esitatud kaldkirjas. (Vt võrdlusest Lindega rohkem alapeatükist 2.3.3.)

⁷ Sisukorrad on avaldatud järgmistes Romaani numbrites: 18/1922, 24/1924, 24/1925, 24/1926, 24/1927, 24/1928, 24/1929, 24/1932. Sisukorrad puuduvad järgmistest Romaani numbrites: 23–24/1923, 24/1930, 24/1931, 23–24/1933.

⁸ Kuigi *ajaloolis-statistiline meetod* (Toomas Karjahärmi sõnastus) pole kultuuriajalooos nii tavaline kui majandusajaloos, on selle kasutamine põhjendatud järgmistel tingimustel: 1) uuritakse rohkearvulisi allikaid, 2) mõõtmised on ülesande lahendamise teenistuses ja 3) selleks optimaalse keerukusega (Karjahärm 2010: 209, 225–227, 260).

2002: 1, 10; Lagerspetz 2017: 123, 189–191), kord laiemalt, hõlmates lisaks kvalitatiivsed meetodid (vt Krippendorff 2004: 87; Laherand 2010: 289–299). Kontentanalüüsi on laialdaselt kasutatud meedia(ajaloo)uuringutes, näiteks Roosmarii Kurvitsa 2010. aastal Tartu Ülikoolis kaitstud doktoritöös „Eesti ajalehtede välimus 1806–2005“, mis on siinse bakalaureusetöö metoodiline eeskuju. Roosmarii Kurvitsa soovitusel (isiklik e-kirjavahetus, 13.–14.01.2022) jõudis bakalaureusetöö autor ka Gérard Genette'i paratekstiteooria juurde teoses „Paratexts: thresholds of interpretation“ (Cambridge University Press 1997), mis on abiks bakalaureusetöö mõistete kontseptualiseerimisel (vt alapeatükk 2.1.1. ja 2.1.2.).

Bakalaureusetöö esimeses peatükis „Ajakirja Romaan ajalooline taust“ kirjeldatakse Peeter Grünfeldti elulugu ja Romaani toimetamisega seotud taotlusi ning tõlgendatakse Romaani omas ajas. Teises peatükis „Kontentanalüüsi lähtekohad“ tutvustatakse bakalaureusetöö kontseptuaalseid mõisteid ja analüüsiüksusi. Kolmandas peatükis „Kontentanalüüsi tulemused“ kirjeldatakse Romaani suunitlust ja ungari kirjanduse tõlkeid ning ungari kirjanikke Romaanis. Lisades esitatakse kodeerimisjuhend, kuulumusviidete sagedustabel, sisuregister ning ungari kirjanike ja tõlgete tabel.

Romaani edasise uurimise võimalusi on mitu: 1) uurida statistiliselt muu kui ungari kuulumusviitega tekste, 2) uurida tekstide avaldamist võrdlevalt, 3) uurida mõne teise kuulumusviite näitel Romaani tõlgete suhet väljaspool ajakirja avaldatud tõlkekirjandusega, 4) uurida Romaani tõlkekirjandust sisuliselt, näiteks korduvaid motiive, jutustusesisest geograafiat, ajastu- või rahvuse kuvandit, 5) uurida tõlgete eesti keelt, 6) võrrelda Romaani tõlkeid lähtetekstidega, arvestades seda, et vahenduskeeled olid arvatavasti saksa ja inglise keel (vt Romaan 10/1933: 291, 314).

Kuna Tallinna Ülikooli uurimisgrupp prof Daniele Monticelli juhtimisel on alustanud Eesti tõlkeloo ulatuslikku kaardistamist, mille hulka kuulub tõlkekirjanduse andmebaasi koostamine,⁹ on lootust, et ajakirja Romaan uurimine jätkub.

⁹ Projekti „Tõlkimine ajaloos“ koduleht: <https://translationinhistory.tlu.ee/projekt/>; vaadatud 16.04.2022.

1. AJAKIRJA ROMAAN AJALOOLINE TAUST

1.1. Toimetaja Peeter Grünfeldt

Peeter Grünfeldt (1865–1937) avaldas 1923. aastal oma varased mälestused kuni aastani 1908 teoses „Minevikku jälgimas“, mis annab 80 leheküljel küllaltki detailse pildi tema lapsepõlvest ja ajakirjanikuks kujunemisest. Mälestusteraamatu järelsõnas avaldas autor lootust kirjutada tulevikus mahukam teos, mis hõlmaks ka edasisi eluperioode (Grünfeldt 1923: 79–80). Vähemalt 10 aastat peale esimest mälestusteraamatut oli Peeter Grünfeldtil mälestuste põhjalik käsikiri „Rahes ja rajas“¹⁰ pooleli, sest selle Romaani käsitlev osa on dateeritud kuupäevaga 20.12.1933 (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 537), ajal, mil ta hakkas toimetustööd üle andma Johannes Laugule. Käsikirja eessõnas, mis on dateeritud aastaga 1936, selgitas autor, et kirjutamiseks avanes tal võimalus pärast 70. sünnipäeva 1935. aastal, mil ta oli kaotanud pika haiguse tõttu oma viimase palgatöö (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 1, 3), mõeldes selle all 1913. aastal alanud tööd pangaametnikuna.¹¹

Nagu Romaani puudutava peatüki dateering näitab, oli osa käsikirjast valminud enne autori juubelit. Allikakriitiliselt on aga põhjust oletada, et vähemalt osa mälestuste peatükist „Ajakiri „Romaan““ on valminud dateeringust veelgi varem. Nimelt kattub suur osa „Rahes ja rajas“ kirjutatust Romaanis ligi 20 kuud varem ilmunud artikliga „Kümme aastat „Romaani““ (7/1932: 193–194), millele on alla kirjutatud Peeter Grünfeldti poeg Herbert Haljaspõld. Kohad, kus Peeter Grünfeldt viitab enda isikule, on artiklis sõnastatud poja seisukohalt. Tundub, et Herbert kasutas juubeliartiklis isa varasemat käsikirja, mainimata seejuures tema autorsust.¹² Mälestuste peatüki „Ajakiri

¹⁰ Käsikiri, mida hoitakse Kirjandusmuuseumi Kultuuriloolises Arhiivis, on kitsastel lahtistel lehtedel 561 lehte pikk ja kannab täispealkirja „Rahes ja rajas. Mälestusi möödunud sajandi lõpupoolelt ja käesoleva alult“. (EKLA, f. 34, m. 6: 1)

¹¹ Trükiõnas on ilmunud mitu lühikokkuvõtet Peeter Grünfeldti eluloost (nt Romaan 19/1925: 583–584, Uus Eesti 30.09.1935 ja 12.04.1937, Reede 28.09.1990, Lauk 2000: 210–211, Kurvits, Pallas 2014: 35–36).

¹² See, et Peeter Grünfeldt kasutas käsikirjas oma poja artiklit, on vähe tõenäoline kolmel põhjusel: esiteks oli Peeter Grünfeldt kirjandusajakirja idee autori, toimetuspõhimõtete sõnastaja ja sisu määrajana (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 534–535) ajakirjaga palju lähemalt seotud kui ta poeg, kes oli küll ajakirja ametlik asutaja, kuid viibis palju välismaal (EKLA, f. 193, m. 69: 17), seejuures paistab kõnealusest tekstist välja

„Romaan““ põhiline teemavalik – kirjandusajakirja asutamine, eesmärgid ja algusaja edu –, mis on kajastatud ka artiklis, osutab sellele, et tekst võiski olla esialgu plaanitud avaldamiseks ajakirja 10. aasta juubeli puhul. Mälestustes on teemasid mõnevõrra laiendatud, muu hulgas delikaatsema informatsiooniga, näiteks konkurentväljaande Agu kohta (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 534).

Artikkel „Kümme aastat „Romaani““ on kaks trükilehekülge pikk, Peeter Grünfeldti mälestused Romaanist hõlmavad kuus lehte käsikirja 561 lehest. Kuigi Peeter Grünfeldt ei kirjutanud käsikirjas „Rahes ja rajus“ ainult iseendast, vaid jagas ka meenutusi inimestest, keda ta oli tundnud ning pidas kultuurilooliselt tähtsateks, näitab Romaanile pühendatud peatüki väike maht seda, et Romaani toimetamine kui eluetapp polnud tema jaoks olulisem kui muud tegemised. Kahetsusväärset ei leidnud bakalaureusetöö autor ühtegi allikat, mis oleks lähemalt kirjeldanud Romaani 12 aastat kestnud tõlkimis- ja toimetamistööd kui rutiini.

On selge, et Peeter Grünfeldt kasutas Romaani toimetades ära oma pikaajalist tõlkija- ja toimetamiskogemust. Teosest „Minevikku jälgimas“ selgub, et Peeter Grünfeldt tõlkis romaane ajalehetöö rutiinse ülesandena vähemalt aastast 1896, mil Eesti Postimehes ilmus tema üks romaanitõlge *joone all ja teine lisalehes* (Grünfeldt 1923: 57).¹³ Samuti selgub mälestusteraamatust, kuidas Peeter Grünfeldt omandas saksa keele tasemel, mis võimaldas tal tõlkida ilukirjandust: ta läks 10-aastaselt Rõngu kihelkonnakooli, kus selleks, et vanemates klassides saaks õppetöö toimuda saksa keeles, karistati nooremaid õpilasi isekeskis eesti keele kasutamise eest (samas: 11–13). Muudest võõrkeeltest mälestusteraamatus juttu ei ole, kuid Romaanis (10/1933: 291, 314) viidatakse nii saksa kui ka inglise keelest tõlkimisele. 1932. aasta noodikogus „Laule hõimupäevaks“ (ERB: Laule hõimupäevaks) on viide sellele, et Peeter Grünfeldt tõlkis laule soome ja ungari

asjatundlikkus ja pühendumus; teiseks oli Herbertit esitletud ajakirja algusaastatel avalikkusele kui tegevtoimetajat, kuigi hiljem tunnistati, et algusest pihta oli ajakirja käigus hoidnud Peeter Grünfeldt (Romaan 24/1931: 768), seega isa panuse peitmine võis toimuda ka artikli autorsuse puhul; kolmandaks oli tõesuse teema Peeter Grünfeldtile kui omaeluloolise teose autorile oluline, mida näitab „Minevikku jälgimas“ eessõna (Grünfeldt 1923: 3), mistõttu ta ei oleks esitanud plaanitud põhjalikus mälestusteraamatus enda nimel kellegi teise varem avaldatud teksti.

¹³ Ungari kirjandusest tõlkis Peeter Grünfeldt enne kirjandusajakirja asutamist Mór Jókai romaanid „Sala tee“ (J. Busch, Tallinn 1898) ning „Kahe sarvega mees“ (E. Mäesepp, Tartu 1900). Postimehes (128/1909) ilmus tema tõlgitud József Kissi ballaad „Juudit“. (Linde 1936: 101–103)

keelest, kuid pole teada, kas noodikogu koostaja pööras tähelepanu vahenduskeele probleemile või mitte. Bernhard Linde (1936: 96) väide, et kõik Peeter Grünfeldti ungari tõlked Romaanis on tehtud saksa keele vahendusel, pole seega kindel, vaatamata sellele, et mehed teineteist hästi tundsid (Grünfeldt 1923: 65; EKLA, f. 34, m. 6: 1: 496). Ebakindlust selles osas, et tõlgete aluseks oli ainult üks lähtekeel, lisab asjaolu, et Romaani erinevate ungari tekstide juures on kas rohkem või vähem saksa- või ungaripäraseid jooni, näiteks autorite ja kohanimede kirjpildis (vt alapeatükist 2.3.3.).

Romaani formaadi otseseks eeskujuks võis olla ajakiri Rahwa Lõbu-Leht, sest Peeter Grünfeldti (1923: 65) kirjeldus sellest väljaandest ja oma tööst selle tegevtoimetajana 1904. aastal sobiks peaaegu täielikult kirjeldama Romaani.¹⁴ Romaani sisu toimetades juhindus Peeter Grünfeldt kindlatest põhimõtetest:

Esimene nõue oli, et kõik avaldamisele tulev materjal oleks kasvatavalt väärtuslik niihästi sisult kui vormilt, et ta oleks kõlblas ja hea, nii et teda võiks lugeda anda ilma eeltsensuurita ka kõige nooremale perekonnaliikmele.

Teiseks nõudeks jäi, et valik oleks võimalikult mitmekesine ja rahvusvaheline, et sellega anda rahvale ülevaadet maailmarahvaste kirjandusest, tegevusest, elust ning mõtteilmast ja samal ajal murda seni ainuvalitsenud saksa kirjanduse mõju meie raamatuturul.

Kolmandaks püstitati nõudmine, et kõik „Romaanis“ avaldamisele tulevad teosed oleksid peale üldväärtuslikkuse ka mõistetavad laiemates kihtides, ja et tõlgete keel peab olema sorav ning rahvalik. (Romaan 7/1932: 194; EKLA, f. 34, m. 6: 1: 535)

Seda, et Romaanis püüti saksa kirjanduse tõlkimisele vastukaaluks avaldada laiema maailma kirjandust, sest iseseisev Eesti ei saanud jääda waimliselt mõneks Saksamaa prowintsiiks (Romaan 24/1928: 768), selgitati Romaanis pikemalt 7. aastakäigu lõpus:

Kui „Romaan“ seitse aastat tagasi ellu kutsuti, siis teostus temaga täitsa uus mõte. Juba pikemat aega leidsid tähepanelikud vaatlejad, et Eesti sõrdlemisi kehwa omaliteraturi kõrwal paratamatult tarwiliku tõlkekirjanduse ilme on liig saksapärane. Meie kirjanduse ringkonnad tallasid kui nõiutud ringis, suuga ehitati küll rahvuswahelist kirjandust, tegelikult aga tõlgiti peamiselt Saksa töid. (Romaan 24/1928: 768)

¹⁴ Tsitaat Peeter Grünfeldti (1923: 65) mälestustest: *Leht ilmus kaks korda kuus, igal esimesel ja viieteistkümnendal kuupäeval, ning iga number oli ajakirjakaustas 32 lehekülge paks, peale selle kaaned kuulutustega. Lehes ilmusid romaanid, uudisjutud, jutustused, teaduslikud tööd, luuletused, koorilaulud, pildid, naljad, seda ja teist jne. Kaastöölisi oli vähe. /.../ Enamasti tuli mul iga number otsast otsani ise täis kirjutada. Romaan ei sisaldanud tsiteeritud loetelust koorilaule, pilte ega rubriiki Seda ja teist. Esimestes aastakäikudes polnud ka populaarteaduslikke artikleid ega nalju.*

Tsitaatidest paistab, et Romaani sisuline rahvusvahelisus oli teadlik valik ning oluline muutus senises tõlkepraktikas. Saksa tõlgete uurijad on kinnitanud, et pürgimus *saksa vaimust ja kultuuriõhkkonnast vabaneda* oli iseseisva Eesti kirjanduselus laiem (Tasa 1998: 6). Bakalaureusetöö kolmandas peatükis uuritakse Romaani sisu rahvusvahelist haaret empiirilises kontentanalüüsis. Analüüsi tulemusi võrreldakse Romaani toimetuse äsja kirjeldatud püüdlustega.

Bakalaureusetöö fookusest jääb välja Romaanis avaldatud algupärane tekstilooming, kuid seoses Peeter Grünfeldtiga võib mainida, et toimetaja avaldas Romaanis rohkelt oma luuletusi. Peeter Grünfeldtil oli teadaolevalt 34 pseudonüümi, millest Romaanis olid kasutusel Andres Silla, K. Kasesalu ning Wõrukael (EBA: Peeter Grünfeldt). Viimase varjunime tagant paistab toimetaja huumorimeel, sest Wõrukaelana mängis ta tüütut kaastöölist, kes pealetükkivalt pakkus avaldamiseks oma ühiskonnakriitilist luulepäevikut (Romaan 14/1922). Wõrukaelast ilmus Romaanis ka šarž – üksikuid joonistusi¹⁵ ajakirja kaante vahel (vt Romaan 15–16/1922).

Kevadel 1936 sai selgeks, et Johannes Laugu veidi üle kahe aasta tagasi üle võetud Romaani väljaandmine lõppes. Peeter Grünfeldt proovis samal ajal pakkuda Noor-Eesti kirjastusele avaldamiseks oma mahukat käsikirja „Rahes ja rajus“, kuid kirjastus tutvus materjaliga alles pärast teistkordset pakkumist sügisel. Detsembris saadeti käsikiri tagasi kommentaariga, et *see sisaldab küll huvitavaid kultuuriloolisi andmeid, kuid esitatud kujul pole /.../ võimalik seda kirjastada*. Järgnes pikem loetelu puudustest. (EKLA, f. 92, m. 255: 5: 6–9) See, et mälestusteraamatut ei õnnestunud avaldada, oli tõenäoliselt viimane suurem pettumus Peeter Grünfeldti elus.

Ed(uard) Hubel (Uus Eesti 12.04.1937) tõi järelhüüdes Peeter Grünfeldtile esile tema erakordset töövõimet ja produktiivsust, kuid vihjas, et usinuse pahupooleks on pealiskaudsus. Samuti nägi ametivend teda mõnevõrra vananenud hoiakuga rahvusliku idealistina:

Tema noorpõlv ulatas ärkmisaega ja sealt oli ta pärinud ning säilitanud mõndagi oma maailmawaatest ja elusuhtumusest. Sealt oli pärit nii mõnigi tema kui kirjamehe kalduvus. /.../

¹⁵ Hiljem ilmus mõni joonistus rubriigis „Tõtt ja nalja“ (Romaan 15/1927: 479–480; 16/1928: 512; 18/1928: 576; 22/1928: 704).

P. Grünfeldt oli ärkamisajast pärinud oma rahvusliku idealismi, mis oli mõnewõrra ilutsew ja erines tänapäewa realistliku kallakuga rahwustundest. See tema idealism wäljendus paljudes isamaalauludes kui ka igasugustest rahvuslikest üritustest osawõtmises ja neile sooja südamega kaasaelamises. (Uus Eesti 12.04.1937)

Eduard Hubel oli 1922. aastast toimetanud Romaani eeskujul loodud konkurentlehte Agu (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 534) ning võimalik, et see muutis tema suhtumise Peeter Grünfeldti erapoolikuks. Mis puutub *rahvuslikku idealismi*, siis mälestusteraamatust „Minevikku jälgimas“ (Grünfeldt 1923: 58–59) saab sellega seostada vast tõsiasja, et Peeter Grünfeldt keeldus ideoloogilistel põhjustel koostööst venemeelse Valgusega, kuigi ajaleht oli populaarne, sest seal ilmusid järjejutuna põnevusromaanid (EKA I 2002: 759). Ärkamisaega kui *aadete aega* suhtus ta sümpaatiaga (samas: 80). Kui kommenteerida põhjalikkuse puudumist, siis mõningase kiirustamise või süvenematusena saab ehk seletada Romaani numbrites avaldunud ebajärjepidevust (vt alapeatükk 2.2. ja 2.3.3.).

Eduard Hubel viitas Peeter Grünfeldti järelehüüdes mälestustele, ilmselt käskkirjale „Rahes ja rajas“, mis jäänud tal pooleli, ning tsiteeris teost „Minevikku jälgimas“:

Oma suure algupärase, eriti aga hiigelsuure tõlketoodangu õigustamiseks ütleb ta ise oma mälestustes: „Ise suur raamatute austaja, püüdsin ma ka rahwast kasvatada raamatuid armastama. Ma püüdsin talle pakkuda meelepärast lugemiswara, et temastki saaks lugeja ja walguse poole püüdjä rahwas.“ (Uus Eesti 12.04.1937)

Tsiteeritud lõik jätkub algallikas järgmiselt:

Ja kui leidubki minu töödes palju kergemat lugemisvara, siis peetagu meeles, et olen kooliõpetaja olnud ja kasvatusteaduse üks esimestest nõuetest on: kergemast raskemale, lähedalt kaugemale. Rahvas pidi kergemast ja rohkem arusaadavast lugemishimu omandama. (Grünfeldt 1923: 80)

Arvestades tegevtoimetaja soovi lugejaid harida ja neis lugemisharjumust kasvatada, mitte ainult meelt lahutada, kumab Romaanist tema 19. sajandi eelkäijate mõju¹⁶ ja konservatiivsus. Seda kinnitab asjaolu, et Romaanil oli raske kohaneda muutuva aja kommertslike nõuetega 1920. aastate lõpus ja 1930. aastate alguses (vt alapeatükk 1.2.).

¹⁶ Kui talurahvalehti on üldisemalt iseloomustanud valgustamissoov, siis valitsevate kihtide (sh baltisaksa) ajalehtedes on olnud kesksel kohal uudised. (Kurvits 2010: 336) Näiteid sellest, et ajalehe sotsiaalse ülesandena nähti õpetamist, leidub veel 20. sajandi esimesel kümnendil (Lauk 1996: 28–29), mida üldiselt seostatakse eestikeelse massajakirjanduse algusega (Kurvits 2010: 23).

1.2. Romaan omas ajas

Romaani ajaloolist tausta uurides vaadati DIGARist läbi rohkelt ajakirjandusväljaandeid alates 19. sajandi teisest poolest kuni 20. sajandi alguseni (nt Postimehe Lõbulisa, Olewiku Lisaleht, Kirjandus, Kirjandus ja Teadus). Vaatluse põhjal saab väita, et Romaanis jätkati eestikeelses ajakirjanduses 19. ja 20. sajandi vahetuseks välja kujunenud praktikaid. Eelmises alapeatükis välja toodud tegevtoimetaja Peeter Grünfeldti kogemus kaastöölise, ajakirjaniku, tõlkija ja toimetajana võrsus laiemalt pinnalt. Romaani sisu ja formaati ei mõjutanud ainult temaga seotud väljaanded, vaid ajakirja eelkäijateks võib pidada ajalehtede jutulisasid ja järjejutte ning populaarteaduslike artiklite kõrval kirjandust avaldanud ajakirju üldiselt. Romaani ühendab nimetatud eelkäijatega idee pakkuda laiale lugejaskonnale jaokaupa, ent regulaarselt ilmuvat lugemisvara. Varasema ajakirjandusliku praktika jätkamisele viitavad Romaani puhul veel järgmised asjaolud:

- 1) Romaanis avaldati lühijutte ja luuletusi nagu lisalehtedes ja ajakirjades ning romaanid jagati numbroid läbivateks järjejuttudeks,
- 2) Romaanis pandi suurt rõhku tõlkekirjandusele, mis sajandivahetuseks oli ajalehtede tavaline praktika,
- 3) Romaanis avaldatud tekstide kujunduslikud elemendid nagu teksti päritolule ja autorile viitamine sarnanevad lisalehtede, ajakirjade ja järjejuttude kujundusega. (Vt alapeatükk 2.1.3.)

Romaani võib seega kirjeldada kui varaste ajalehtede ja ajakirjade kirjandusosade edasiarendust sõltumatuks ajaviiteväljaandeks. Võib-olla just tuttavlik vorm suurendas uue kirjandusajakirja edu, lisaks sellele, et lugejaskond oli kirjandusele spetsialiseerunud väljaandeks linlikult elulaadilt ning majanduslikult küpseks saanud. Pärast sõdade ja tsensuuri tekitatud katkestust¹⁷ kirjandusteemade avaldamises muutus perioodika avaldamine vastasutatud Eesti riigi vabas poliitilises õhkkonnas

¹⁷ Peeter Grünfeldt kirjeldas I maailmasõja mõju kirjanduse avaldamisele järgmiselt: *Meie tookordsete ajalehtede piiratud ruum ja maailmasõja hunnikuudised laialivalguva reportaashiga lämmatasid teatavasti maailmasõja algpäevil meie lehtede joonealuse, kus seni esikohal oli seisnud „järgnev romaan“. Rahvaliku või n.n. ajaviite romaani ärajätt rõõmustas nii mõndagi kirjandusfanaatikut ja ennustati suurt tõusengut raamaturomaanide alal. See tõuseng jäi tulemata – mitte vaid sõjalise kitsikuse põhjusil, vaid vist veelgi enam see tõttu, et ilma joonealuse-romaanita pidi loomulikult veelgi enam vaibuma huvi kirjanduse vastu, eriti kui arvesse võtame aja (sõja- ja järgneva revolutsiooni-) enda romantikast küllastunud põnevust.* (Romaan 7/1932: 193; EKLA, f. 34, m. 6: 1: 532)

seninägematult soodsaks (vt Aru 2002: 24, 39, 45). On mõistetav, et Romaani asutajad reageerisid avaldamisvabadusele kiiresti ja jätkasid sealt, kus oli pooleli jäänud.

Järgnevas tabelis 1, mis põhineb nimestiku „Eesti ajakirjandus aastatel 1766–1940“ II osa kronoloogiaregistril (833–835, 844–845), esitatakse uute eestikeelsete perioodikaväljaannete hulk 1920. aastate kolmel esimesel aastal ning 1933. aastal, mil Romaani toimetas viimast aastat Peeter Grünfeldt ning mil eestikeelsete väljaannete koguarv jõudis vabariigiaja arvukuse tipuni – peaaegu 300-ni (Aru 2002: 49). Tabeli keskmises tulbas on nende väljaannete hulk, mis asutati vastavatel aastatel ning mida anti välja pikemalt kui üks aasta. Sulgudes on teise tulba arvude osakaal esimesest. Viimases tulbas on nende väljaannete hulk, mille avaldamine kestis 1940. aastani. Sulgudes on kolmanda tulba arvude osakaal esimesest.

Tabel 1. Uue eestikeelse perioodika hulk ja järjepidevus

	Uued väljaanded aastas	Pikemalt kui aasta ilmunud väljaanded	1940. aastani ilmunud väljaanded
1920	43	27 (63%)	7 (16%)
1921	64	39 (61%)	8 (13%)
1922	80 (<i>sh Romaan</i>)	44 (<i>sh Romaan</i>) (55%)	10 (13%)
1933	96	60 (63%)	19 (20%)

Arvud näitavad, et uute väljaannete hulk kasvas aasta-aastalt, kuid rohkem kui ühe aasta pidas vastu veidi üle poole (55–63%) väljaannetest. Seejuures võrreldavatest aastatest kõige vähem pidasid vastu Romaaniga samal aastal asutatud väljaanded (55%). 1940. aastani jätkas ilmunist vaid 13–16% 1920. aastate alguses asutatud väljaannetest.

Kirjandusväljaannete katsetusi tehti 1920.–1930. aastatel mitmeid.¹⁸ Ed(uard) Hubel selgitas Ao esimeses numbris 1922. aasta lõpus, et kirjandusajakirjade nurjumisel on kolm peamist põhjust: 1) kasumi eesmärgil avaldatakse *labast, tühist või nilbet* sisu, millest lugejad eemale hoiavad, 2) väljaandel ei ole kestma jäämiseks vaimset ega majanduslikku ressursi, millega asutamisel ei arvestatud, või 3) on sihtrühmaks kitsas eliit, mistõttu väljaanne ei pea vastu ilma majandusliku toeta (Agu 1/1922: 1). Kui välja

¹⁸ Mõni ei jõudnud registreerimisest kaugemale, nagu Jutud ja Romaanid 1931. aastal (ERA, f 1, n 7, s 535). Mõni piirdus üksikute numbritega, nagu Tuuslar (1922), Uudisjutud (1930) ning Romaanileht (1931–1932) (EKA II 2002: 588, 694, 725). Romaaniga samal aastal asutatud Tuuslar keskendus algupärasele kirjandusele, kuid ajakirja ilmus vaid kaks numbrit (DIGAR: Tuuslar).

jätta sisuline pool, mida konkurentide puhul oli kombeks halvustada – lisaks Aole tehti seda Romaanis¹⁹ –, siis olid ilmumise lõppemise peamised põhjused majanduslikud (vt ka Aru 2002: 47).

Võitlus konkurentsi ning majandusliku ebakindlusega puudutas ka Romaani, mis asutati eraalgatusena 1922. aasta veebruaris²⁰. Vastutavaks toimetajaks määrati Herbert Haljaspõld ning väljaandjaks Oskar Vaabel, kes aga taandus ajakirja juurest juba mõne nädala pärast, jättes kogu ametliku vastutuse toona 26-aastasele Herbertile.²¹ Alates 12. numbrist, s.o septembrist 1922 vormistati Romaani väljaandjaks kirjastus Areng, mille Herbert Haljaspõld asutas Niguliste tänavale koos uute partnerite Heinrich Laguse ja Peter Leokesega. (ERA, f 1, n 7, s 1058) See aga ei kindlustanud ajakirja väljaandmist pikemaks kui aasta: järgmisel sügisel kerkis päevakorda kirjastus-osaühisuse loomine (ERA, f 14, n 7, s 803), Peeter Grünfeldti mälestuste järgi konkurentsi tõttu (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 534). 1924. aasta jaanuarist hakkas Romaani välja andma laiema osanike ringiga Kirjastus-Osaühisus Areng.²² Ühtlasi anti toimetaja kohustused ametlikult Herbert Haljaspõllult üle Peeter Grünfeldtile (ERA, f 1, n 7, s 1058), kes tegelikult oli ajakirja sisu eest vastutanud algusest saadik (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 534).

Esimene Romaani number ilmus 1922. aasta märtsikuu lõpul, kandes küll 1. aprilli kuupäewa (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 532). Meenutuste kohaselt panustas Romaan rahvas elavale tarbele odava kirjanduse ja põneva, kuid seejuures väärtusliku jutumaterjali järele, ehkki kirjandusringkondades sõjajärgset järjejutupraktikat halvustati. (Romaan 7/1932: 193; EKLA, f. 34, m. 6: 1: 533) Järgnev tsitaat kirjeldab Romaani asutamisaegset menu Peeter Grünfeldti sõnadega:

¹⁹ Romaani toimetuse töi osavalt välja ajakirja positiivseid jooni ning oma lugejaskonna kiitmisega üheaegselt osutati konkurentide madalale tasemele: „Romaani“ wiib edasi äratundmine, et tema taga seisab Eesti iseseisew, rippumatu ja otsuswõimeline lugejaskond, kes oma puhast elujuhtumist ei taha määrada mujalt saadawa alawäärtusliku sõnastuse ja sisuga kirjanduse lugemisega. (Romaan 24/1928: 768)

²⁰ Romaan registreeriti siseministeeriumis 08.02.1922. Toimetuse ja talituse aadressiks märgiti Oskar Vaabeli kodu Toom-Vaestekooli (tänap. Wismari) tänaval, trükikojaks Vaba Maa. (ERA, f 1, n 7, s 1058)

²¹ Toimetuse asus sel perioodil Suur-Balesna (tänap. Lembitu) tänaval. (ERA, f 1, n 7, s 1058)

²² Toimetuse ja talituse asusid Müürivahe tänaval Laenuka majas, koostööd tehti Edu trükikojaga. (ERA, f 1, n 7, s 1058) Osanike ringi kuulusid lisaks asutajatele näiteks Ferdinand Vellner, Arnold Reindorf, Philip Vahtrik, Arnold Lagus, Emil Gutmann ja A. Kuist. (ERA, f 14, n 7, s 803)

Tuli „Romaan nr 1“, ja selgus, et meie kalkulatsioonid olid põhjendatud, sest uus ajakiri lõi omale kohe esimese numbriga suure tiraashi ja kindla lugejaskonna. Või aitas osalt ehk ligi seegi, et just esimese numbri ilmumise päevil, kus avaldamisele m.s. tuli Thea von Harbou romaan „India hauasammas“, seesama „India hauasammas“ tuli kino „Kasinos“ linale. Tolleaja parim film, mis tänavugi veel (kümme aastat hiljem) meelitas Tallinna kinodesse kokku arvutu hulga rahvast, oli kõikjal kõneaineks, ja kõik olid ühtlasi ka romaani ja „Romaani“ lugejad. Igatahes, olgu kuidas on, meil oli edu. Edu oli teistele seevõrra üllatav, et vaevalt saime paar numbrit välja – kui juba kogu Eesti ajakirjandus avas joonealuse uuesti ja pani järgnema „romaani“. Meile tähendas see ehk pisut võistlust, kuid meie „revolutsioon“ oli annud lugejatele tagasi ta õiguse ajaleheromaanile. (Romaan 7/1932: 193; EKLA, f. 34, m. 6: 1: 533)

Romaan võis soodustada ajalehtede järjejututraditsiooni taastumist, ent allikakriitiliselt peab täpsustama, et üksikuid joonealuseid järjejutte ilmus juba aastatel 1919–1921.²³ Kirjandusajakirjana oli Romaan esimene omataoline. Peeter Grünfeldt meenutas Eduard Hubeli toimetatud Agu²⁴ konkurendina, mis loodi otseselt Romaani eeskujul:

„Päevaleht“, nähes „Romaani“ edu, oli ka omalt poolt käima pannud iga nädal ilmuva „Ao“ ja selle toimetajaks kutsunud kirjaniku Eduard Hubel=Metsanurga. Ühtlasi oli ta meie lehele oma lehes sulgenud kuulutused ja reklaamitegemise.²⁵ (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 534)

Eduard Hubel tutvustas Ao esimeses numbris uut ajakirja, justkui Romaanist tuttav idee rahvalikust ja arendavast kirjandusajakirjast oleks midagi uut. Ta kinnitas, et uus väljaanne on *vaimliselt ja majandusliselt* elujõuline. (Agu 1/1922: 1) Agu andis välja Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus (NIM I: 129), mis oli *suurim perioodika kirjastaja Eesti Vabariigis* ja mille *põhiväljaanne oli Päevaleht* (Lauk 2000: 14). Peeter Grünfeldti meelest polnud Agu Romaanile tõsiseltvõetav konkurent, sest see ei pakkunud lugejatele piisavalt väärtuslikku sisu.²⁶ Erinevus Romaani ja Ao vahel väljendus tema

²³ 1919. aastal ilmus mõni järjejutt ajalehtedes Postimees ja Saaremaa (Sikk 2014: 87, 89, 149). Aastatel 1920–1921 ilmus järjejutte lisaks eelmainitud väljaannetele Päevalehes ja Tallinna Teatajas (Sikk 2014: 91, 104, 106, 108, 110, 112–113, 115, 117, 149, 160–161), samuti anti välja jutulisasid, näiteks Saaremaa, Meie Maa ja Lõuna Eesti kaasandena (Alas 2012: 50, 54; Salu 2010: 49, 51).

²⁴ Eduard Hubel toimetas Agu kaks aastat: detsembrist 1922 kuni detsembrini 1924. Tema ajal ilmus ajakiri peaaegu igal nädalal, kokku 98 numbrit. Uute toimetajate Ernst Raudsepa ja Georg E(duard) Luiga ajal hoog rauges ning 1925. aastal ilmus vaid 12 ajakirjanumbrit, viimane juulikuus. (NIM I: 129)

²⁵ Vahemärkusena olgu lisatud, et Romaani sisuosa ümber paiknenud reklaamlehekülgedel leidub rohkelt muude väljaannete reklaame, ent otseste konkurentide reklaame bakalaureusetöö autorile seal silma ei hakanud.

²⁶ Peeter Grünfeldt tõi Ao maitsewaese toimetustöö näiteks esimeses numbris alanud romaani „Ararat“, kus *kõige awalikumal kombel käsitati sugueluprobleemi*, mistõttu ajakiri tekitanud lugejates palju vastuseisu. (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 534) Mis puutub Eduard Hubeli kommentaari Ao esimeses numbris, et kirjandusajakirjade ebaedu üks põhjus on nende labane sisu (Agu 1/1922: 1), siis tema võis omakorda

järgi ka müüginumbrites: *Kuna meie „Romaani“ iga numbrit üksi Tallinna lehemüüjatelt osteti 1200–1500 eksemplaris, ei tõusnud „Ao“ üksiknumbrite müük iial üle viie kuni kuue saja* (EKLA, f. 34, m. 6: 1: 535). Romaani tiraaž oli esimesel aastal 6000 eksemplari (Samas: 534). Ajakirja sai osta üksikmüügist või tellida (Romaan 1/1922; EKLA, f. 224, m. 75: 6: 2).

Tiraaži esile toomist ja kasutamist reklaamivahendina on nähtud ühe märgina sellest, et väljaanne on muutunud tarbekaubaks (Avistu 2000: 60). Teine märk, mis viitab konkurentsile 1920.–1930. aastate ajakirjandusturul, on kujunduse kasutamine lugejaskonna meelitamiseks (Lauk 2000: 16, 19), näiteks fotode avaldamine väljaannetes (Aru 2002: 46). Aos oli esimesest numbrist alates tekstide vahel rohkelt (18 tk 32 lk kohta) sisuga mittehaakuvaid fotosid (Agu 1/1922). Romaani ilmusid üksikud fotod alles 1927. aastal (Romaan 1/1927: 16–17). Aastatel 1922–1923 tõmbas Agu tähelepanu kaunilt kunstipäraste kaanepiltidega ning 1925. aastal ilmusid Ao kaantele uuendusena fotod. (DIGAR: Agu) Romaani esikaantele jõudsid fotod aastatel 1927–1933 (DIGAR: Romaan) koostöös tunnustatud kujundaja Guido Mambergiga (EKA II 2002: 587). Vaatamata Ao kui konkurendi mõju pisendamisele Peeter Grünfeldti mälestustes, on tõenäoline, et uuendusliku ilmega ja hoogsalt alustanud Agu mõjutas Romaani oma kujundust värskendama.

Üldiselt panustas Romaan tekstidele ja rohkele hästisõnastatud enesereklaamile, mitte piltidele, mille arv oli 1920. aastate alguse väljaannetes järsult kasvanud (Kurvits 2010: 109). Seda tähelepanuväärsem on Guido Mambergi kujundatud (tema nimemärk on pildil) Romaanis erandlik piltreklaam 1924. aasta 1. numbril kaanel. Plakatlikul kaanepildil kujutatakse moekat linnanaist, kelle silmad on sihitud kirjandusajakirjale Romaan tema käes. Lisaks naise poosile rõhutab tema sidet ajakirjaga tausta puudumine, ning selle sideme rõhutamine on reklaamilik. Romaani moodsa naislugeja kujutisega võib võrrelda maamehest raamatuhuvilise kujutis 17 aastat varem ilmunud lisalehe Kirjandus esimese numbril kaanel (DIGARi andmetel ilmumisaeg 18.12.1906,

silmas pidada kiirelt lõpetanud Tuuslarit, mille esimeses numbris oli avameelselt kiidetud inimkeha ilu (Tuuslar 1/1922: 4–5). Pingutusi Ao sisuvalikul ja koostööd suurepärase tõlkijatega näitab siiski kas või Fr(iede)bert) Tuglase tõlkekatkend „Seitse venda“ (Agu 1/1922: 3–7), mis ilmus Aos enne esimest raamatutrukki 1924. aastal (ERB: Kivi 1924).

kaanel jaanuar 1907; DIGAR: Kirjandus: Sõnumete ja Maa hinnata kaasanne). Kujutiste võrdlus näitab, et visuaalse materjali avaldamise eesmärk oli muutunud meelelahutusest reklaamiks ning arusaam lugejast oli avardunud.²⁷ Piltreklaam ilmus Romaanis Kirjastus-Osaühisus Arengu asutamise aegu, justkui tähistamaks uut jõulist algust. Kuigi Ao kunstilised kaaneillustratsioonid piltreklaamini ei küündinud, võisid need mõjutada Romaani millegi uuega välja tulema.

Romaani hilisema tähtsama võistlejana võib pidada Jutulehte, mida aastatel 1929–1939 toimetas Julius Sakk. Rohkelt illustreeritud Jutuleht ilmus kord nädalas ja selle teadaolev tiraaž oli 8000–10 000 eksemplari. (NIM I: 259, ERB: Jutuleht). Esimeses numbris selgitati uue lehe vajalikkust, halvustades joonealuseid järjejutte ja tõstes esile raamatute kallist hinda. Eesmärk oli pakkuda nii kirjanduslikku kui ka populaarteaduslikku ajaviitelugemist odavalt ja kõigile. Seejuures lubati, et kaastöölised *waldawad kümmekond keeli*, mistõttu avaldamisele tuleb *teoseid kogu maailma kirjandusest*.²⁸ (Digar: Jutuleht nr. 1, 03.02.1929)

Majandusliku stabiilsuse perioodil 1927–1930 andis väljaannetele konkurentsieelise kiire info ja sensatsioon (Lauk 2000: 16). Konkurentide Ao ja Jutulehega võrreldes erines Romaan selle poolest, et viimases ei olnud kavatsatud avaldada populaarteaduslikku sisu. Veel 1925. aastal oli Romaani reklaamitud *ainsa puhtkirjandusliku ja tõsiselt rahwaliku ajakirjana* (Romaan 3/1925: tagakaas). Romaan püüdis vastu seista 19. sajandist pärinevale tugevale traditsioonile²⁹, kuid ei suutnud jääda žanripuhtaks kirjandusajakirjaks. Spetsialiseerumine ei sobitunud laia lugejaskonna taotlusega. Varsti pärast üldiselt teemaväliste fotode ilmutamist Romaan,

²⁷ Tõstetud pilguga, mõttesse vajunud, lihtne maamees oma detailses koduümbruses, anonüümsete raamatute virn laual, sümboliseerib 20. sajandi alguse teadlikumat lugejat üldiselt. Lisaleht Kirjandus on üks väheseid näiteid, kui lisalehe pealkirjas viidati ainuüksi kirjandusele, kuigi sisu võis olla veel osaliselt populaarteaduslik. See omakorda võib peegeldada väljaannete spetsialiseerumise tendentsi algust (vt Aru 2002: 33, 35).

²⁸ Jutulehe esimene väljaandja oli Johannes Paurmann. Oktoobris 1929. aastal omandas lehe Jakob Loosalu, kes hakkas Säki järel vastutavaks toimetajaks juunis 1939. Juulis 1940 anti leht *hooletu juhtimise tõttu* üle majandusministeeriumile ning viimaseks vastutavaks toimetajaks hakkas Jaan Oja. (ERA, f 1, n 7, s 536) Kommunistlike loosungitega varustatud viimane number ilmus 4. septembril 1940. (Jutuleht nr. 36, 04.09.1940)

²⁹ Lisalehtede sünnikümnendil ehk 1860. aastatel anti pikaks ajaks ette ka nende kahetine suunitlus: populaarteaduslik ja kirjanduslik. 20. sajandi algul ilmus mitu lisalehte pealkirjaga Kirjandus ja Teadus (EKA I 2002: 297; EKA II 2002: 566) ent veel Romaani asutamise aegu üllitati nende valdkondade ühiseid lisalehti. (EKA I 2002: 298; EKA II 2002: 745–746)

hakati avaldama ka populaarteaduslikku ning päevakajalist materjali.³⁰ Romaani toimetuse tunnistas 1931. aasta lõpus muutusi ajakirja sisus. Tsitaadist paistab vastumeelsus kommertsialiseerumise suhtes:

Kuigi meie sisu arvel veidi ajavaimule järgi pidime andma ja meie alul puhtkirjandusliku ajakirjana kavatsatud lehes osa ruumi nüüd anname poliitiliste ja muude päevasündmuste edasiandmiseks piltide teel, on meie lehe ilukirjanduslik ja kaugelt suurem osa endiselt oma tasapinnal ja endiselt äraproovitud juhtmõtte teenistuses: olla rahvalik, kuid seejuures väärtuslik ilukirjanduse levitaja Eestis. (Romaan 24/1931: 768)

Kirjastus-Osaühisuse Areng põhitegevus oli Romaani väljaandmine,³¹ mis paistab ettevõtte bilansiaruannetest. Kui võrrelda Arengu äritulemit aastatel 1924–1931 (edasised aastad arhiivis ei kajastu),³² siis tuleb möönda, et kuni 1930. aastani tootis firma kasumit (Romaani majanduslikult kõige edukam aasta oli 1928, mil saadi 1 332,42 krooni kasumit), kuid 1931. aastal jäadi olulisel määral (1 274,37 krooniga) kahjumisse. (ERA, f 4434, n 2, s 3665–3667, 3669–3670, 3672–3673, 3675–3676). Kahjumisse jäämist saab seostada ülemaailmse majanduskriisiga, mille mõju jõudis Eestisse 1930. aastal (Pajur 2009; Kaasik 2000: 129) ja sügavik 1932. aastal (Stern 2009). Sissetulekud ja elukvaliteet langesid, tööpuudus kasvas (Pajur 2009). Ajakirjanduse tarbimine muutus: üksiknumbreid osteti vajaduspõhiselt, näiteks kuulutuste lugemiseks, sest väljaannete tellimiseks polnud raha (Harro 1997: 16, viidatud Avistu 2000: 45 järgi). Samas kahanesid kuulutuste ja reklaamipinna müügist saadud tulud (Avistu 2000: 61).

Lisaks laastavale majanduskriisile hakkas sisepoliitiline olukord 1933. aasta teises pooles ajakirjandusele ebasoodsaks muutuma (Aru 2002: 49). Kui tsensuuri kehtestamise üks põhjusi oli ajakirjanduse sensatsioonijanu ja faktide moonutamine (Lauk 2000: 28), siis paradoksaalselt pidasid tsensuuritingimustele paremini vastu suure

³⁰ Näiteks 10. üldlaulupeo eel paigutati ajakirjanumbri algusesse riigivanema Jaan Tõnissoni ning laulupeojuhtide fotod ja teemakohased kõned, ajakirja keskele „Eesti avalikkude tegelaste kalender“ sünnipäevadega (Romaan 12/1933: 353–359, 368).

³¹ Üksikutest muudest teostest andis Kirjastus-Osaühisus Areng 1930. aastal välja Peeter Grünfeldti luulekogu „Minu kodu: kogu luuletusi kodumaale“ (ERA, f. 4434, n 2, s 3676: 10). 1923. aastal oli selle eelkäija Kirjastus Areng välja andnud soome keelest tõlgitud (Antti Jalava järgi Meta Grünfeldt) brošüüri „Sándor Petöfi“ (ERA, f. 4434, n 2, s 3665: 3).

³² Järgnevas analüüsis on arvestatud asjaoludega, et 1928. aastast jõudis Eesti marga asemel tavatehingutesse Eesti kroon, mis võrdus 100 margaga, ning enne rahareformi toimus marga kiire inflatsioon (vt Eesti Panga koduleht).

tiraažiga perekonna- ja meelelahutusajakirjad, mis vältisid tõsiseid teemasid ja avaldasid rohkelt fotosid (Aru 2002: 49).

Kirjastus-Osaühing Arengut võis ajendada Romaani väljaandmisest loobuma mitu asjaolu: majanduskriis ja kahjumisse jäämine, konkurents ja muutunud *ajavaim* (Romaan 24/1931: 768) ehk ajakirjanduse kommertsialiseerumine, riigi sisepoliitiline suund autoritaarsuse poole, aga ka vastutava toimetaja Peeter Grünfeldti kõrge vanus ja väsimine, vaatamata sellele, et pärast Romaani oli ta veel seotud paari väljaandega³³. Igal juhul toimus 2. jaanuaril 1934. aastal Romaani väljaandmisel täielik pööre, sest vahetus nii väljaandja kui ka toimetaja. Romaani hakkas välja andma Jutulehe, Uudislehe ja Maalehega seotud eraettevõtja Jakob Loosalu (ERA, f 1, n 7, s 1058), kes oli turul üks vähestest edukatest *üksiküritajatest* (Lauk 2000: 16). Vastutavaks toimetajaks sai 33-aastane Johannes Lauk (ERA, f 1, n 7, s 1058).³⁴

Mõni päev hiljem ilmus endises konkurentlehes Jutuleht (nr 1, 06.01.1934) Romaani kõnekas reklaam, kus Grünfeldti-aegse toimetuse aastatetagusele reklaamtekstile (Romaan 24/1928: 768) on lisatud väljaande uus identiteet – *illustreeritud perekonna ajakiri*. Kuigi reklaamis paluti lugejatel mitte unustada *oma sõpra* ajakirja Romaan, jättis toimetus selle ise peagi unarusse. 1934. aastal peeti veel kinni senisest ajakirjaformaadist, kuid siis katkes väljaandmine pea aastaks ajaks. Viimasel perioodil 1935. aasta novembrist 1936. aasta märtsini ilmus Romaan tunduvalt vaesemaks jäänud mahu ja kujundusega: 8-leheküljelisena, ilma kaante ja reklaamosata. (EKA II 2002: 587; DIGAR: Romaan)

³³ Peeter Grünfeldt ja Herbert Haljaspõld katsetasid 1936. aasta juulist augustini uue nädalalõpulehega Olevik, mida ilmus vaid neli numbrit. (NIM II 2002: 484) Aastatel 1936–1937 oli Peeter Grünfeldt pereajakirja Ajakiri Kõigile esimene vastutav toimetaja. (Kurvits, Pallas 2014: 35)

³⁴ Toimetus ja kontor kolisid Rataskaevu tänavale ning esialgu trükiti ajakirja trükikojas Estotrükk, veebruari lõpust J. & A. Paalmann trükikojas. (ERA, f 1, n 7, s 1058)

2. KONTENTANALÜÜSI LÄHTEKOHAD

2.1. Kontseptuaalsed mõisted

2.1.1. Tekst kui ajakirja sisuüksus

Kontentanalüüsi definitsioonid rõhutavad teksti või sõnumi seotust kontekstiga. Klaus Krippendorffi järgi (2004: 18) on kontentanalüüs *uurimismeetod selleks, et teha kontrollitavaid ja kehtivaid järeldusi tekstidest (või teistest tähenduslikest asjadest) nende kasutuskontekstile*.³⁵ Tema järgi ei piira kontentanalüüs teksti mõistet kirjalike allikatega ega eelda, et tekstil on objektiivseid omadusi. Teksti tähendused on seotud kontekstiga ja kontentanalüüsile on olemuslik abduktiivne järeldusviis (*abductive inferences*), mis kulgeb üksikult üksikule: teksti põhjal tehakse järeldusi uuritava nähtuse kohta väljaspool teksti. (Krippendorff 2004: 22, 24, 36, 344–345)

Bakalaureusetöö autor mõistab kontentanalüüsi abduktiivset järeldamist nii, et teksti põhjal saab järeldusi teha selle lähema kasutuskonteksti kohta, aga mitte laiemalt. Selles bakalaureusetöös uuritavad tekstid võimaldavad seletada Romaani ja ainult Romaaniga kaetud osa laiemast meediaajaloolisest kontekstist. Kuna ajalookirjutuses on samuti oluline teksti kui ajalooallika ja allikaväliste asjaolude kui allika sotsiaalse konteksti seos (Karjahärm 2010: 206, 221–222), siis sobib laiemalt määratletud kontentanalüüs ajalooalastele uurimustele. Krippendorff (2004: 346) peabki mineviku empiirilist uurimist tekst–kontekst suhtes üheks kontentanalüüsi näiteks.

Kimberly A. Neuendorfi (2002: 10) kitsam kontentanalüüsi definitsioon rõhutab meetodi statistilist aspekti, ent sõnumi ja konteksti suhe on selleski oluline: *Kontentanalüüs on sõnumite kokkuvõtlik, kvantitatiivne analüüs, mis põhineb teaduslikul meetodil /.../ ega ole piiratud mõõdetavate muutujate tüüpide või*

³⁵ Krippendorff (2004: 18): *Content analysis is a research technique for making replicable and valid inferences from texts (or other meaningful matter) to the contexts of their use.*

kontekstiga, milles sõnumid on loodud või esitletud.³⁶ Kirjalikele allikatele keskendunud kontentanalüüs on tema järgi tekstianalüüs või tekstipõhine kontentanalüüs (*text analysis or text content analysis*). Ta rõhutab vajadust defineerida kontentanalüüsi iga üksus ja muutuja. (Neuendorf 2002: 107–108, 25)

Selle bakalaureusetöö üks peamisi analüüsiüksusi on tekst. Peeter Torop on kirjutanud (2011: 9, 39, 57), et tekst on universaalne mõiste, mille tähendus sõltub uurimisvajadusest, ent *algmõistena* on see *piiritletud, struktuurne ja sidus tervik*. Selles bakalaureusetöös mõistetakse *teksti* all igas Romaani numbris omaette pealkirjastatud ja sisukorras kajastatud kirjatöid, enamasti kirjanduslikke proosa- või luuleteoseid või nende tõlkeid, aga hilisemal perioodil eesti tekstiloomes puhul ka reportaaže jt ajakirjanduslikke kirjutisi. Määratlusest johtub, et omaette tekstideks peetakse siin ka mitmes Romaani numbris järjejutuna ilmunud romaanide katkendeid. Ajakirja kõikide järjejuttude loendamine ja tervikuna käsitlemine jäi sellest uurimusest välja. Tekste kui ajakirja sisuüksusi on bakalaureusetöös kokku 3148.

2.1.2. Saatemärkus kui paratekst

Selles bakalaureusetöös kasutatakse mõisteid *saatemärkus* ja *kuuluvusviide*, tähistamaks teatud kujunduslikke elemente 19. sajandi II poole ja 20. sajandi esimeste kümnendite ajakirjanduses ilmunud tõlketekstide juures, tavaliselt paigutatuna pealkirja alla. Saatemärkus sisaldab üldisemalt igasugust tõlketekstile lisatud teavet eri kombinatsioonides: autori nime, autori või teksti päritolu, tekstižanri, teema selgitust, tõlkija nime või initsiaale, lähtekeelt, sihtkeelt ja harva tõlke allikat või originaalpealkirja. Nähtust, mida siin tähistatakse mõistega *saatemärkus*, on varem küll märgatud, kuid kas jäetud määratlemata³⁷ või on osa sellest määratletud *märkusena*³⁸.

³⁶ Neuendorf (2002: 10): *Content analysis is a summarizing, quantitative analysis of messages that relies on the scientific method /.../ and is not limited as to types of variables that may be measured or the context in which the messages are created or presented.*

³⁷ Tsitaat Marika Salu (2010: 96) Viljandi Kultuuriakadeemia lõputööst „Aastatel 1918–1940 eestikeelsetes ajalehtedes ilmunud jutulisade bibliograafia“: *Ajalehtedes olid tõlkijad kirja pandud järgnevalt – tõlkinud Knut Hamsuni järele vabalt W.W., saksa keelest L.K., eestindanud L. P-ar.*

³⁸ Tsitaat Maie Alasi (2012: 21) Viljandi Kultuuriakadeemia lõputööst „Aastatel 1918–1940 Saaremaa ajalehtedes ilmunud jutulisad“: *Saaremaa Teataja jutulisadel tõlkijad puudusid, välja oli toodud pealkirja*

Tabavamalt on Roosmarii Kurvits (2010: 157) oma doktoritöös kirjeldanud saatemärkusi kui 19. sajandi ajalehtede täpsustavaid alapealkirju või pisimärkusi, kuid tema väitekirja fookuses need ei ole:

19. saj eesti lehtedes ilmub üksikuid juhuslikke alapealkirju. Enamasti täiendab alapealkiri pikema mitteuudisliku loo pealkirja, määratledes loo žanri või teatades sündmuse koha/aja. See on täpsustus, mille autor on tiitlilaadsele napile pealkirjale lisanud. Nt „Kolm sauna. // (Üks wannaaegne tallorahwa jut.)“ (Tallorahwa postimees 20. märts 1859).

Iseloomulik on, et alapealkiri laotakse pealkirja alla tekstikirjast väiksemas kirjas. Nii on ta ka vormilt pealkirja ja teksti selgitav tilluke pisimärkus, aga pole vormistatud mitte allmärgusena lehekülje lõpus ega lõppmärgusena teksti lõpus, vaid pealkirja all. Samasugust praktikat vene ajalehtedes on kirjeldanud Kisselev (1990).

Selles bakalaureusetöös ei nimetata saatemärkusena määratletud nähtust alapealkirjaks,³⁹ sest DIGARIs sirvitud väljaannetes leidus mitmerealisi ja isegi osaliselt teksti alla paigutatud ehk katkestatud saatemärkusi (näited alapeatüki lõpus). Tundub olevat selge, et saatemärkusi lisasid tõlketekstidele toimetajad või tõlkijad, nii et originaalteksti juurde need ei kuulunud. Märkuse-osa on jäetud mõistesse varasemate mainimiste tõttu, saate-osa mõistest rõhutab nähtuse paratekstilist olemust: see on märkus, mis saadab teksti tervikuna.

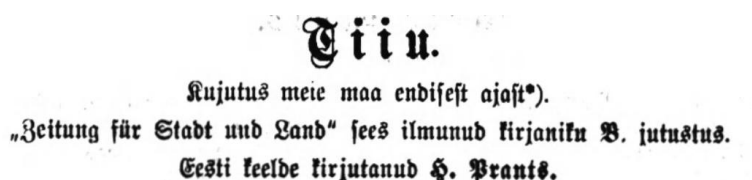
Gérard Genette (1997: 319–343) käsitleb märkusi (*notes*, tema käsitus hõlmab nii kommentaare kui viiteid) oma paratekstiteoorias. Paratekstuaalsus (*paratextuality*) hõlmab teksti lugejale vahendavaid elemente. Üks osa paratekstidest on teksti raamivad elemendid nagu pealkiri, moto või pühendus. (Macksey 1997: xviii) Paratekstitid annavad lugejale informatsiooni, aga ka mõjutavad lugejat ning väljendavad autori või toimetaja kavatsust või tõlgendust. (Genette 1991: 263, 268) Märkusi on eri tüüpi ja nende kuulumine teksti juurde, tekstist väljapoole või kuhugi vahepeale on Genette'i järgi (1997: 343) rohkem meetodi küsimus (kas see on kasulik või relevantne) kui fakt.

all vaid märkus saksa keelest või inglise keelest. Saaremaas avaldatud romaanidel viide tõlkijatele ja keelele puudus peale ühe, kus oli märkus prantsuse keeles“.

³⁹ Võimalik, et saatemärkused arenesid 1870.–1880. aastatel välja varastest teemat selgitavatest alapealkirjadest. Saatemärkuste kujunemine ja variantide täpsem uurimine jääb sellest bakalaureusetööst välja, kuna Romaani puhul on vaatluse all kuuluvusviited kui saatemärkuse ühed võimalikud teabekomponendid. Saatemärkuse sees saaks eristada veel vähemalt autoriviidet ja tõlkijaviidet.

Siinses bakalaaurusetöös määratletud saatemärkused on selgelt tõlketeksti raamivad elemendid, mille eesmärk oli lugejat informeerida ja lugemist suunata.

Järgnevalt esitatakse kõige infoküllasema saatemärkuse näide, mis bakalaureusetöö autorile varaseid väljaandeid sirvides silma jäi. Pildil 1 on näha kolmerealine saatemärkus Postimehe Lõbulisas 31.12.1890. Pealkirja all selgitatakse teksti teemat. Seejärel avaldatakse haruldase juhuna tõlke allikas, milleks oli Riias aastatel 1867–1894 ilmunud ajaleht Zeitung für Stadt und Land, olgugi et väljaande numbrit ei täpsustatud. Lisaks jääb originaali autor B. ebaharilikul moel peaaegu anonüümseks, samas kui tõlkija H(indrik) Prants tuuakse nimepidi esile. Rõhutatud on tõlke sihtkeelt, lähtekeele paljastab allikas.

Pilt 1. Tõlketeksti algus Postimehe Lõbulisas (31.12.1890: 228).

Võrdluseks olgu lisatud napim ja tüüpilisem saatemärkus, kus toodi välja originaali autori täisnimi ning tõlkija P(eeter) Grünfeldti nimi.⁴⁰

Pilt 2. Tõlketeksti algus Postimehe Lõbulisas (22.01.1893: 244).

⁴⁰ Postimehe Lõbulisa oli tollal 24–28-aastasele Peeter Grünfeldtile üheks loomingu avaldamise kanaliks. Tema nähtav mahuline panus, millele viidati nimeliselt, kasvas iga väljaandega: 1889. aastal ilmus Postimehe Lõbulisas 5 P(eeter) Grünfeldti luuletust, 1890. aastal 8 luuletust, 1892. aastal 3 proosatõlget ning 1893. aastal avaldati väljaandes tema 10 proosatõlget, üks algupärane lühijutt ja üks luuletus. (DIGAR: Postimehe lõbulisa) Tõsi, kuna esimeses kahes väljaandes leidub rohkelt anonüümseid proosatõlkeid, võis noor kirjanik toimetusele tõlkekaastöid saata nähtavast varem. Postimehe Lõbulisa viimase väljaande osad, kus on järjest paigutatud mitu tõlketööd, meenutavad juba üsna hästi 29 aastat hiljem alguse saanud kirjandusajakirja Romaan. Pole kahtlust, et Peeter Grünfeldt sai Romaani välisilme loomisel inspiratsiooni oma noorusaja väljaannetest, millesse ta ise oli aktiivselt panustanud.

Väljendit *kellegi järele* kasutati 19. sajandi lõpukümnenditest alates tõlgete puhul sageli. Ka Romaani ungari tõlgete seas leidub üks vastava viitega tekst (Romaan 11/1928: 339). Ilma tõlke ja originaali võrdleva uurimiseta ei saa hinnata, kas või kuivõrd osutati väljendiga lihtsalt sellele, et tegemist on tõlkega, või ka sellele, et originaali on mugandatud. Paljudel juhtudel, samuti pildil 2, mõjub väljend neutraalselt – see võimaldas välja tuua tõlkija nime. Omapärane on aga üks varasemaid taolisi saatemärkusi, kus tõlkijale viidati kaudselt läbi umbisikulise tegumoe: „Soome keelest T. Hahnssoni järele jutustatud“ (Olewiku Lisaleht 23.12.1881).

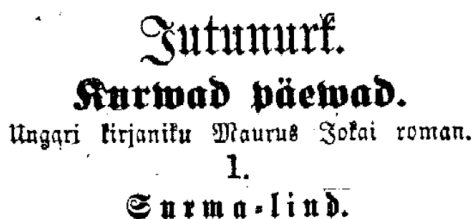
Oletus mugandusest tõstatub (Georg Eduard) Luiga ühe luuletõlke puhul. Tõlkija oli esitanud väljaandele kaks luuletõlget, mis paigutati järjestikku. Esimese luuletuse pealkirja all toodi välja autori krahvitiitel ja täisnimi ning algupärase teose pealkiri vene keeles. Teise luuletuse saatemärkus eestikeelse pealkirja all koosnes ainult originaali pealkirjast vene keeles, mis omapärasel moel oli paigutatud sulgudesse. Kui esimesel juhul oli tõlke alla lisatud Luiga, siis teisel juhul märkus „Lermontowi järele Luiga“. (Postimehe Lõbulisa 31.12.1890: 150). Sulud ja fraas *kellegi järele* näivad viitavat teise luuletuse puhul vabatõlkele. Hilisemast ajast leidub tähelepanuväärne saatemärkus Wirulase lisalehest, kus vabatõlkele osutati otseselt: „A. Timofejewi järele wabalt Otto Oja“ (Kirjandus ja Teadus 26.12.1908).

Saatemärkuste stiililist erinevust saab ehk seletada sellega, et avaldamisel arvestati tõlke saatnud kaastöölise soovidega või piirduti neilt saadud ebaühtlase infoga, kui väljaandel puudus ühtne toimetamispõhimõte. Kaastöölise saadetud info muutmata jätmine on eriti selge nn komplekskaastööde puhul, nagu eespool kirjeldatud Georg Eduard Luiga kaks järjestikust luuletõlget, mis selles väljaandes erandlikult sisaldavad lähtekeelt. Romaanis esineb kirjeldatud kahe luuletõlke kogumiga sarnane juhtum, millest saab aru, et tõlkija loodud kompositsioonilist tervikut ei lõhutatud (Romaan 22/1923: 685).

2.1.3. Kuuluvusviide kui saatemärkuse komponent

Kuuluvusviide on saatemärkuses esinev nimisõnade *kirjanik, romaan, jutt* vms omastavaline täiend, mis kirjeldab tõlketeksti laiemat päritolu või kuuluvust teatud rahvuse, riigi, keeleruumi vms piiritletud rühma kirjanduse hulka. Näiteks nimisõnafraasi *ungari kirjanik* puhul on kuuluvusviide *ungari*.

Varane näide kuuluvusviitega saatemärkusest leidub Postimehe „Jutunurga“ rubriigis 1886. aasta märtsist detsembrini ilmunud ungari kirjaniku Mór Jókai romaanitõlke „Kurwad Päewad“ pealkirja alt. (DIGAR: Postimees). Pildil 3 on näha, et pealkirja all viidati kirjaniku päritolule, autorile saksapärase nimekujuga – see on ühtlasi vihje vahenduskeeledle – ja žanrile. Tõlkijale tähelepanu ei pööratud. Selleks võis olla mitu põhjust: tõlkijat ei peetud piisavalt tähtsaks, ta oligi soovinud avaldada kaastöö anonüümselt või ta oli toimetuse liige, kelle nime ei peetud vajalikuks mainida.

Pilt 3. Postimehe rubriigi „Jutunurk“ algus (08.03.1886).

Sarnaselt kujundati 36 aastat hiljem kirjandusajakirja Romaan tõlketekstide saatemärkused, nagu on näha pildil 4. Romaani puhul oli tõlkija mitte mainimise põhjus väga tõenäoliselt see, et Romaani sisu eest vastutas peaaegu ainuisikuliselt Peeter Grünfeldt,⁴¹ kes oma nime jättis pealkirjade alt välja.

Pilt 4. Tõlketeksti algus ajakirjas Romaan (7/1922: 217).

⁴¹ Kaastöölisi oli Romaanil vähe. Ungari tõlgete juures esineb 12 uuritava aasta jooksul ainult kahe kaastöölise nimi või pseudonüüm: J. J-k. (Juhan Jaik, 1899–1948) (Romaan 22/1923: 685) ja M(atthias) J(ohann) Eisen (1857–1934) (Romaan 11/1928: 339).

Piltide 3 ja 4 võrdlus näitab, et toimetaja Peeter Grünfeldt kasutas Romaanis varasemat kujundusmalli. Romaani saatemärkused on tunduvalt ühtlasema stiiliga kui väljaande eelkäijate omad, sest need sisaldavad peaaegu alati kuuluvusviidet.⁴² Samas ei saa kuuluvusviitega saatemärkusi pidada Romaani kaasajale üldiselt iseloomulikuks. Näiteks Aos ja Jutulehes kasutati teistsugust kujundust (DIGAR: Agu; Jutuleht). Kuuluvusviitega saatemärkused olid Peeter Grünfeldti teadlik valik, aga – nagu näitab alapeatükk 2.2. – need on eri juhtudel erineva sisu ja abstraktsustasemega.

2.2. Kuuluvusviited ajakirjas Romaan

Peeter Grünfeldt soovis, et Romaani tekstide valik oleks *võimalikult mitmekesine ja rahvusvaheline, et sellega anda ülevaadet maailmarahvaste kirjanduse paremikest* (EKLA, f 34, m 6: 1: 536). Peale *maailmarahvastele* või *rahvusele* (Romaan 14/1925: tagakaas) viitamise toimetaja täpsemalt ei selgitanud, kuidas tekstide kuuluvust määratleti. Tõlgete aluseks olnud – valdavalt kindlasti saksakeelsete – allikate uurimine annaks selgust, kas tekstide laiema kuuluvuse markeerimine võidi allikatest mingil määral üle võtta.

Romaani kuuluvusviidete sõnastuste võrdlemisel selgub, et nende määramise taustal ei olnud ühtset printsiipi. Järgnevalt pakutakse bakalaureusetöös välja Romaani kuuluvusviidete liigitus. Kui kuuluvusviite määramise alus ei ole üheselt mõistetav, on välja toodud mitu varianti. Iga rühma kohta tuuakse näiteid või esitatakse liigituse aluseks olnud üksikjuhtum. Näidete kirjalpilti on kaasajastatud.⁴³

⁴² Selline kuuluvust näitav viide oli autori nimest tähtsamgi, sest avaldati ka folkloorseid tekste, mille puhul viidati rahvusele vms piiritletud rühmale kui kollektiivsele autorile, näiteks *süüria rahvajutt* (Romaan 21/1923: 663) ja *araablaste targad sõnad* (Romaan 18/1924: 569). Tõlketekstide puhul jäeti esindatavale rühmale viitamata harva. Ühe erandina võib välja tuua Endre Ady luuletuse „Ungari jäätmaa“ tõlke, mille puhul toodi välja vaid autori nimi (Romaan 11/1924: 332). Võttes arvesse seda, et luuletus avaldati Soome-Ungari erinumbris ja paigutati kahe teise ungari teksti vahele, võib erandit selgitada küllaltki selge kontekstiga. Samuti, kuna sõna *Ungari* oli pealkirjas, ei soovinud toimetus arvatavasti korrata, et autor oli ungari luuletaja. Kuuluvusviitega jäeti Romaanis markeerimata eesti algupärane tekstilooming, mille puhul lisati pealkirja alla autori nimi või initsiaalid.

⁴³ Kuuluvusviidete kirjalpildis esineb kõikumisi, näiteks *Aafrika* (Romaan 18/1924: 569) ja *Afrika* (Romaan 24/1931: 758), *blaami* (Romaan 7/1922: 212) ja *vlaami* (Romaan 7/1926: 211). Erinevusi on ühele ja samale rühmale viitamises, näiteks *Juutide legend* (Romaan 3/1922: 85) ja *Hebrea rahva muinasjutt* (Romaan 6/1926: 185), ning eri moel võis viide olla sõnastatud sisukorras ja pealkirja all,

Kuulutusviited osutavad:

1. rahvale, nt *mustlaste* (Romaan 11/1923: 344), *kirgiiside* (Romaan 19/1923: 600), *liivlaste* (Romaan 16/1924: 506);
2. rahvale, vähemusrahvusele või keelele, nt *baski* (Romaan 11/1922: 336), *artši* (Romaan 17/1922: 538), *ainu* (Romaan 18/1923: 565), *soomerootsi* (Romaan 6/1922: 183), *baltisaksa* (Romaan 21/1923: 658), *tšehhisaksa* (Romaan 11/1925: 342);
3. rahvusele, keelele või riigile, nt *saksa/Saksa* (Romaan 1/1924: 9), *ungari/Ungari* (Romaan 19/1924: 579), *läti/Läti* (Romaan 18/1926: 553);
4. rahvarühmale ja asualale, nt *eskimo luule Gröönimaalt* (Romaan 18/1931: 570);
5. keelele, nt *pärsia* (Romaan 6/1926: 177), *ladina* (Romaan 18/1926: 568), *bengali* (Romaan 23–24/1933: 674);
6. nii keelele kui rahvale, nt *mustlaste keelest* (Romaan 10/1922: 314), *heebrea rahva* (Romaan 6/1926: 185);
7. riigile, nt *Brasiilia* (Romaan 20/1928: 622), *Kanada* (Romaan 20/1928: 630), *Uruguay* (Romaan 22/1930: 692);
8. riigi osale, nt *Tiroomi* (Romaan 10/1922: 306), *Hertsegoviina* (Romaan 7/1924: 211), *Bessaraabia* (Romaan 16/1927: 293);
9. riigile või maailmajaole, nt *Ameerika* (Romaan 1/1929: 1), *Austraalia* (Romaan 14/1932: 433);
10. maailmajao osale, nt *Lõuna-Aafrika* (Romaan 24/1931: 758);
11. maailmajao osale, rahvale või keelele ja nahavärvile, nt *Ida-Aafrika dinka neegrite* (Romaan 18/1924: 569);
12. nahavärvile, nt *neegrite* (Romaan 9/1923: 271);
13. riigile või rahvusele ja nahavärvile, nt *prantsuse/Prantsuse neegrikirjanik* (Romaan 6/1922: 178);
14. religioonile või rahvale, nt *juudi* (Romaan 16/1930: 497);
15. riigile või rahvusele ja soole, nt *norra/Norra naiskirjanik* (Romaan 10/1922: 309), *vene/Vene naiskirjanik* (Romaan 16/1925: 504).

Kuuluvusviiteid võrreldes võib oletada, et kõige sagedamini sooviti tekste seostada rahva, keele, rahvuse või riigiga.⁴⁴ Selles Romaani materjali *rahvuslikus-*

näiteks sisukorras oli *Ida-Aafrika neegrite laul* (Romaan 18/1924) ehk lühem viide, teksti juures aga pikemalt *Ida-Aafrika Dinka neegrite laul* (Romaan 18/1924: 569). Selles bakalaureusetöös on antud kuuluvusviide kujul *dinka* (vt lisad 2–3). Ebähtlus Romaani kuuluvusviidete kirja pildis näitab, et normikohane praktika eestikeelses ajakirjanduses veel puudus.

⁴⁴ Toomas Karjahärm (2010: 231–232) on selgitanud mõisteid *rahvus* ja *rahvas* järgmiselt: *Sõna „eestlane“ märgib eestlastele esmajoones etnilist eestlast, välismaalastele võib see aga tähendada Eesti kodanikku, s.o poliitilist eestlast /.../. Kodanikkonda ehk poliitilist rahvust märgib eesti keeles pigem*

(*rahvus*)riiklikus (Karjahärmi väljend, 2010: 346) esitluspõhimõttes võib näha rahvusliku ärkamisaja ajalooteadvuses eestlaste identiteeti loonud etnotsentrismi järelmõju (vt Karjahärm 2010: 20, 284), ent ka 20. sajandi esimestel kümnenditel toetas laiem ajalookirjutus rahvuspõhist mõtlemist, valitses primordialism ehk uskumus, et rahvuskuuluvus on loomulik osa inimeseks olemisest ning rahvused on olemas olnud ammu ajast (Özirimli 2010: 32, 35, 50). Võib oletada, et Romaan kui massiväljaanne mitte ainult ei tutvustanud lugejatele eri rahvaste ja rahvuste kirjandust, vaid oma paratekstiliste kuuluvusviidete kaudu ka kinnistas arusaama rahvusteadvusest kui identiteedi alusest.

Need kuuluvusviited, kus toonitati naissugu, tumedat nahavärvi või maailmajagu, näitavad, et ühiskondlikuks normiks oli heledanahaline Euroopa meeskirjanik ning sellest kõrvale kaldumist peeti mainimisväärseks. Abstraktsemad määratlused, näiteks maailmajao osale viitamine, on tõenäoliselt seotud kultuuriliselt kaugeks ja eksootiliseks peetud tekstide ja kirjandusega.

2.3. Ajakirja Romaan kontentanalüüsi üksused

2.3.1. Ajakirjanumbrid ja tekstid

Bakalaureusetöö kõige laiem analüüsiüksus on Romaani number. Ajakirja sisuregistri (vt lisa 3) jaoks vaadati läbi kõik uuritava perioodi ajakirjanumbrid,⁴⁵ kirjutati välja ja ühtlustati kuuluvusviited (vt alapeatükk 2.3.2.) ning märgiti üles Romaani tekstide leheküljenumbrid. Ajakirja sisuosa lõpus olnud rubriik „Tõtt ja nalja“ otsustati üldjuhul tervikuna, sealseid lühilugusid eraldi loendamata lugeda eesti tekstide hulka. Tavaliselt pole rubriigis viiteid tõlkimisele ega autoritele. Rubriigi lühilood võisid siiski olla tõlgitud, sest sisu poolest räägivad need sageli välismaistest kuulsustest. Erandlikult

ebamäärasem sõna „rahvas“, mis tähendab ka elanikkonda. Eestlaste minevikupärandist tingituna on sõnal rahvuslus peamiselt etniline keelelis-kultuuriline sisu...

⁴⁵ Romaani aastakäikude lõpus avaldatud sisukordi bakalaureusetöö lisa jaoks koostatud sisuregistri algandmetena ei kasutatud, küll aga vaadati seda, kas toimetuse pidas tavaliselt üheleheküljelise rubriiki „Tõtt ja nalja“ kirjandusliku sisu osaks või mitte. Nimetatud rubriik ilmus sisuosa lõppu paigutatuna ajakirjas alates 1927. aastast. Alguse sai rubriik pealkirjaga „Lühikesed lood“ Romaanist 24/1926: 768, kuid samas numbris avaldatud aastakäigu sisukorras see ei kajastu. Rubriigil oli ebamäärane staatus: aastate 1927–1929 sisukordades on rubriik eraldi välja toodud, 1932. aastal mitte.

avaldati aga rubriigis „Tõtt ja nalja“ kaks ungari teksti (Romaan 17/1931: 544 ja 8/1933: 256), millele olid lisatud tavapärased saatemärkused. Need ungari tekstid loetakse bakalaureusetöös ungari tõlgete hulka ning tõstetakse mõtteliselt rubriigist välja, samas kui neile järgnenud lühilood loetakse „Tõtt ja nalja“ rubriigi osana eesti tekstide hulka. Otsus mõjutab tekstide loendamist bakalaureusetöös: koos ungari eranditega on tekste kokku 3148.

Sisuregistris kajastub 279 Romaani regulaarset numbrit⁴⁶ ja viis lisanumbrit⁴⁷. Lisanumbrid oma 52 tekstiga jäävad siiski bakalaureusetöö kontentanalüüsist välja, sest nendes ei kasutatud kuuluvusviidetega saatemärkusi. Lisanumbreid ei toimetanud Peeter Grünfeldt, vaid Arengu osanik Em(il) Gutmann (ERA, f 14, n 7, s 803; DIGAR: Romaan). Sisuregistrisse on lisanumbrid kaasatud sellepärast, et register oleks täielik ja kasutatav edasistes uurimustes.

Sisuregistri teises veerus kajastatakse Romaani numbrite üldmahtu (sisu- ja reklaamiosa), mis regulaarsete numbrite puhul jäi vahemikku 32–44 lehekülge. Üldmahunumbri kõrval on kaldkriipsuga eraldatud tegelik tekstimaht ehk nummerdatud sisu maht lehekülgedes ilma päistiitli, reklaamide ja piltideta.⁴⁸ Esimestes aastakäikudes olid reklaam- ja sisuleheküljed selgelt eraldatud, nii et reklaamosa ümbritses sisuosa. 1925. aastast hakkas reklaam laienema sisuosa arvelt, hiljem ilmusid sisuosa fotod. Selleks, et mõõta tekstiosa ulatust lehekülgedes, tõsteti päistiitel, pildid ja reklaamid

⁴⁶ Romaan ilmus tavaliselt (aastatel 1924–1932) kaks korda kuus ehk 24 numbrit aastas, ent esimene aastakäik (1922) sisaldas 18 numbrit, teine aastakäik (1923) 23 numbrit (topeltnumber 23–24/1923) ja viimane uuritav aastakäik (1933) sisaldas 22 numbrit (topeltnumbrit 21–22/1933, 23–24/1933).

⁴⁷ Lisanumbrid olid järgmised: 1927. aasta Romaani Jõulualbum (ilmus aasta lõpus), 1928. aasta Lihavõttealbum (ilmus 7. ja 8. numbril vahel), 1928. aasta Romaani Jõulualbum (ilmus aasta lõpus), 1929. aasta Romaani Kevadealbum (ilmus 5. ja 6. numbril vahel), 1929. aasta Romaani Jõulualbum (ilmus aasta lõpus). (DIGAR: Romaan)

⁴⁸ Mis puutub ajakirjanumbrite sisuosade mahtudesse, mida tabelis otseselt ei kajastata, siis need saab vajadusel välja arvutada kuuluvusviidete järel antud leheküljenumbrite järgi. Aastakäikude nummerdatud sisuosa maht kõikus vahemikus 576–768 lehekülge ning 12 uuritava aasta sisumaht kokku oli 8936 lehekülge materjali. Aastakäikude lehekülgede mahud kontrolliti üle iseseisvalt, kuigi eestikeelse ajakirjanduse nimistus (EAK II: 587) on need samuti välja toodud. Lehekülgede arvestamisel oli problemaatiline rubriik „Tõtt ja nalja“, millele mõnikord lisati leheküljenumber, aga mõnikord mitte. Seda, et rubriik arvestati sisu osaks, on näha järgmise ajakirjanumbri lehekülgede numeratsioonist. Bakalaureusetöö sisuregistris on rubriigi „Tõtt ja nalja“ leheküljenumbrid välja kirjutatud. Samuti on viimane „Tõtt ja nalja“ (Romaan 23–24/1933) arvatud sisu osaks, nii et aastakäigu mahuks saadi 704 lk. Nimistus pole viimase nummereerimata leheküljega arvestatud ning tulemuseks on saadud 703 lk (EAK II: 587).

mõtteliselt sisuosast välja ning hinnati teksti katvust lehekülgedes. Mõõtesamm oli veerand lehekülge. Kui kõrvaline element kattis ligilähedaselt veerand, pool või kolmveerand lehekülge, arvestati vastav osa tekstimahust välja. Sellise andmetöötluse eesmärk oli saada omavahel võrreldavad numbrilised näitajad kõikide aastakäikude kohta, nii et oleks võimalik kirjeldada ajakirja muutumist ajas. Sisuregistri tabelis kajastub näiteks, et kui Romaanis 5/1922 oli üldmaht 36 lehekülge ja tekstimaht 31,75 (maha arvestati ainult päistiitel 0,25 lk) lehekülge, siis Romaanis 12/1933 oli üldmaht samuti 36 lehekülge, aga tekstimaht 26,75 lehekülge (maha arvestati päistiitel, 38 fotot, *Eesti avalikkude tegelaste kalender* ja üks reklaamikast). Tekstimaht oli vähenenud 5 lehekülge. Tekstimahu vähenemine ja see, et viimased aastakäigud sisaldasid mittekirjanduslikke algupäraseid tekste, kinnitab, et ajakiri muutus aja jooksul meelelahutuslikumaks ning kirjanduskaugemaks (vt alapeatükk 1.2.).

Sisuregistri kolmandas tulbas on tekstide arv Romaani numbrites. Neljandas tulbas on regulaarsete numbrite puhul kuuluvusviited, mis tähistavad tekste. Lisanumbrite tekste tähistavad autorite nimed sellisel kujul, nagu need on antud lisanumbrites pealkirjade all. Tekstitähiste järel on tekstide tegelikud leheküljenumbrid Romaanis. See tähendab, et hilisemate ajakirjanumbrite pildi- ja muid vahelehti, mis katkestasid teksti, ei ole arvestatud teksti lehekülgede hulka. Vahelehtede väljajätmise otsusest tulenevalt on mõne kuuluvusviite juures leheküljenumbrid katkendlikud, näiteks Romaanis 19/1933 asub ungari tekst lehekülgedel 590–591, 594.

Sisuregistri viiendas tulbas on ajakirjanumbri pikima teksti pikkus lehekülgedes ja vastava teksti tähis (kuuluvusviide või autori nimi). Kui kaks teksti olid ühepikkused, on tabelisse märgitud mõlemad. Pikima teksti välja selgitamiseks selekteeriti kõigepealt ajakirjanumbri pikemad tekstid leheküljenumbrite järgi. Seejärel loendati nende pikkused lehekülgedes ning võrdluse käigus otsustati, milline on pikim tekst. Teksti pikkuse määramiseks kasutati samasugust lehekülje nelikjaotust kui ajakirjanumbri tekstiosa pikkuse määramiseks.

Lehekülje neljaks jaotamise meetod põhineb subjektiivsetel otsustel ja sobis enamikule tekstidest – kõik pikimad tekstid olid proosatekstit –, kuigi mõnel leheküljel tundunuks

kolmikjaotus täpsem. Kuna eesmärk oli koostada üldine pikimate tekstide statistika kuuluvusviidete kaupa 279 ajakirjanumbris, see tähendab, et mõõtmistulemuste äärmisest täpsusest peeti olulisemaks seda, et mõõtmine näitaks pikimate tekstide kuuluvusviiteid ja nende varieerumist, siis mõõtmisel erandeid ei tehtud. Sisuregistri andmeid analüüsitakse bakalaureusetöö kolmandas peatükis.

Lehekülje nelikjaotuse meetodist lähtuti ka ungari tekstide pikkuse määramisel lisas 4. Nagu mainitud oli meetodi üheks kitsaskohaks see, et mõnel leheküljel sobinuks kolmikjaotus paremini. Teine probleem on seotud üldiselt lühikeste ungari tekstidega ehk luuletustega. Nimelt kõrvuti paigutatud salmidena luuletusi (kokku 10 luuletust)⁴⁹ ja osaliselt kõrvuti paigutatud salmidena luuletusi (kokku 3 luuletust)⁵⁰ mõõdeti samamoodi nagu ühes veerus trükitud luuletusi (kokku 9 luuletust)⁵¹, sest arvestati seda, kui palju ruumi luuletus leheküljest kattis, mitte tingimata selle füüsilist pikkust. Luuletuste pikkust mõjutas ka värsside arv ja salvide vahele jäetud ruum. Mõnel juhul andis ühtse meetodi rakendamine eri paigutusega luuletuste mõõtmisel siiski piisava tulemuse ka nende füüsilise pikkuse hindamiseks. Näiteks ühes veerus trükitud 12-realine vabavärsis luuletus „Walge tund“ (Romaan 4/1924: 121) läks kirja veerand lehekülge pikana, seevastu 6-salmiline kahes veerus trükitud luuletus „Rahwuslaul“ (Romaan 18/1922: 564) hõlmas rakendatud meetodiga pool lehekülge, kuigi sellegi arvestusse läks 12 luulerida. Pikem luuletus läks pikemana kirja, kuigi ühes veerus trükituna oleks võinud pikkuseks tulla kolmveerand lehekülge. Kokku võis meetodi

⁴⁹ Kahes veerus trükitud luuletused koos nende puhul arvesse läinud pikkusega on järgmised: „Rahwuslaul“ (Romaan 18/1922: 564): 6 salmi, kokku 0,5 lk; „Rännak“ (Romaan 10/1923: 312): 2 salmi, kokku 0,25 lk; „Kerjused“ (Romaan 12/1923: 372): 4 salmi, kokku 0,25 lk; „Surma luule“ (Romaan 11/1922: 332): 4 salmi, kokku 0,25 lk; „Ungari jäätmaa“ (Romaan 11/1922: 332): 4 salmi, kokku 0,25 lk; „Kadunud kewade“ (Romaan 11/1922: 332): 2 salmi, kokku 0,25 lk; „Lohutus“ (Romaan 11/1922: 333): 4 salmi, kokku 0,25 lk; „Toonid“ (Romaan 11/1922: 338): vabavärss, kokku 0,25 lk; „Mu isa amet“ (Romaan 11/1928: 339): 2 salmi, kokku 0,25 lk; „Minu haud“ (Romaan 16/1933: 481): 2 salmi, kokku 0,25 lk.

⁵⁰ Luuletused, kus kolmest salmist kaks on paigutatud kõrvuti ja üks nende alla keskele, ning nende puhul arvesse läinud pikkused on järgmised: „Sügisel“ (Romaan 4/1923: 112): kokku 0,5 lk; „Üksindusele“ (Romaan 22/1923: 685): kokku 0,25 lk; „Allikas“ (Romaan 11/1922: 333): kokku 0,25 lk.

⁵¹ Ühes veerus trükitud luuletused koos nende puhul arvesse läinud pikkusega on järgmised: „Pühendus heliloojale“ (Romaan 13/1923: 408): 6 salmi, kokku 0,5 lk; „Ema pisar“ (Romaan 22/1923: 685): 2 salmi, kokku 0,5 lk; „Soov aasta algul“ (Romaan 2/1924: 51): 4 salmi, kokku 0,5 lk; „Põhjamaal“ (Romaan 2/1924: 52): 3 salmi, kokku 0,5 lk; „Sügisel“ (Romaan 4/1924: 121): 3 salmi, kokku 0,25 lk; „Walge tund“ (Romaan 4/1924: 121): vabavärss, kokku 0,25 lk; „Enne tormi“ (Romaan 4/1924: 122): 2 salmi, kokku 0,5 lk; „Adagio“ (Romaan 8/1927: 245): 3 salmi, kokku 0,75 lk; „Veel kord“ (Romaan 20/1933: 627): 4 salmi, kokku 0,5 lk.

ebatäpsus mõjutada maksimaalselt 13 luuletuse pikkuse määramist. Kui eksituse sammu pikkuseks pidada veerand lehekülge, siis võis meetodi tõttu arvestamata jääda kuni 3,25 lehekülge materjali. Luuletusi on ungari materjali hulgas siiski üle nelja korra vähem kui proosatekste. Proosatekstdid trükiti alati kahes veerus ning nende vahelduv fraktuur-või antiikvastiil ei paistnud pikkust mõjutavat.⁵²

2.3.2. Kuuluvusviited

Kuuluvusviited on põhilised muutujad bakalaureusetöö lisades 2–3 olevates sagedustabelites. Romaani kuuluvusviidete sagedustabelis (vt lisa 2) on näha, mis aastakäigu jooksul millise viitega tekste avaldati ja kui palju, teisisõnu kuuluvusviiteline variatiivsus aastate kaupa (vertikaalsed read). Samuti on näha üldarvud kuuluvusviidete esinemise kohta ajakirjas (horisontaalsed read). Romaani sisuregistris (vt lisa 3) on näha iga aastakäigu iga numbri sisu kuuluvusviidete järgi.

Järgnevalt loetletakse ja selgitatakse muudatusi, mis on bakalaureusetöös esitatud kuuluvusviidetes tehtud võrreldes Romaani numbrites esinenud algandmetega. Muudatuste üldine eesmärk on andmeesitust ühtlustada ning kaasajastada ja sarnast infot koondada, et kontentanalüüs oleks ülevaatlikum.

1. Romaani algupärast kirjpilti on mitme rahvuse ja kohanime puhul⁵³ kaasajastatud ning sellega seoses pole üle võetud ka kõikumisi vananenud kirjpildis, seda eesmärgiga, et andmed oleksid loetavamad.
2. Kui kuuluvusviidet on võimalik mõista rahva, rahvuse või keelena, on seda tehtud ja eelistatud väikest algustähte suurele.⁵⁴ Selle bakalaureusetöö eesmärk ei ole välja selgitada, millistes riikides kirjanikud sündisid ja elasid või millise rahvuse vms rühma esindajaks nad ennast pidasid. Seda enam, et

⁵² Katse korras loeti kolme juhusliku ajakirjanumbri kolme juhusliku fraktuuris teksti veeru pikkused üle ja saadi tulemuseks 57, 57 ja 56 rida. Samamoodi loeti kolme antiikvas teksti veeru pikkused üle ja saadi tulemuseks 57, 58 ja 58 rida. Kõigil kuuel juhul oli tegemist teksti täis trükitud leheküljega, ilma pealkirjade ja piltideta.

⁵³ Kirjaviisi on kaasajastatud järgmistel juhtudel: *Daani – taani, Artshi – artši, Tshehhi – tšehhi, Kroaati – horvaadi, Kelti – keldi, Jakuuti – jakuudi, Indostani – hindustani, Portugaalia – portugali, Blaami/Vlaami – flaami, Egiptuse – Egiptuse, Uus-Greeka/Greeka – kreeka; Schweitsi/Helweetsia – Šveitsi.*

⁵⁴ Romaanis on tänapäevase õigekirjutuse reeglite mõistes ebavajalikud suurtähed rahvusele või keelevariandile viidates, näiteks *Soome-Rootsi* (Romaan 6/1922: 183) ja *Tshehhi-Saksa* (Romaan 11/1925: 342).

osadest autoritest teada olev info ei aitaks paremini lokaliseerida Romaanis rahvajuttudena esitatud tekste. Vaatluse all on Romaani toimetajate määratlused autorite ja tekstide kuuluvuse kohta ning nende määratluste küsimärgi alla seadmisega selles bakalaureusetöös ei tegeleta. Siiski soovitakse siin vältida autorite liiga jäika sidumist kindla riigiga, kui Romaani toimetust seda üheseltmõistetavalt ei teinud. Uurimistöö autor eelistaks mitmetitlõgendatavaid kuuluvusviiteid mõista keeltena, sest keel pole nii subjektiivne kategooria kui rahvus, aga Romaani puhul tekitab raskusi see, et pole teada, millistest keeltest tõlgiti otse ning milliste puhul kasutati vahenduskeelt, millist ja mil määral; kuna saksa keelest tõlgitud ungari kirjandust tundub sobilikum seostada ungari rahvuse kui keelega, ei saa rahvust kui määratluse alust selles bakalaureusetöös välistada.

3. Bakalaureusetöös on koondatud mõned kuuluvusviited, mida saab mõista ühes keeles kirjutatud kirjandusena,⁵⁵ sest Romaanis esinenud viidete eristamine ei toeta statistilise üldpildi loomist, mis on bakalaureusetöö eesmärk. Kindlasti on kuuluvusviidete täpne eristamine asjakohane, kui hakatakse uurima vastava keeleruumi kirjandust lähemalt.
4. Romaani sõnakasutust on kolme kuuluvusviite puhul muudetud,⁵⁶ kuna algupärast sõna peetakse tänapäeval pejoratiivseks;
5. Kui Romaanis viidati ühele ja samale rühmale kahel eri viisil, siis selles töös on kasutatud ühte, tänapäevast sõna,⁵⁷ et ühtlustada statistika aluseks olevaid andmeid.
6. Romaani sisulehekülgedel ei viidatud eesti tekstidele kuuluvusviitega *eesti*, küll aga on algupärased tekstid koondatud pealkirja alla „Eesti“ mõnel aastal (1922, 1924–1929, 1932) aastakäikude viimastes numbrites avaldatud sisuregistrites. Bakalaureusetöös on eesti tekste vaadeldud samasuguse kuuluvusrühmana nagu teisi ning analoogselt on need tähistatud kuuluvusviitega *eesti*.

Bakalaureusetöö kuuluvusviidete loetelus on endiselt algallikale omast ebajärjekindlust selles, kas liigituse aluseks oli keel, rahvus, rahvas, rahvarühm, riik, riigi osa,

⁵⁵ Suure kõnelejaskonnaga saksa keele puhul eristas Romaani toimetust mitut piirkondlikku varianti või sooviti viidata saksakeelse kirjaniku elupaigale väljaspool Saksamaad. See on iseenesest kõnekas ja näitab toimetuse teadlikkust ning lähedust saksakeelse kultuuriruumiga. Siinses töös on *Leedu-Saksa*, *Tšehhi-Saksa*, *Ameerika-Saksa* ja *Balti-Saksa* koondatud keelest lähtuva kuuluvusviite alla *saksa*. Samuti on *Soome-Rootsi* loetud rootsi tekstide hulka ning *Nõukogude-Vene* on arvatud vene tekstide hulka.

⁵⁶ Muudetud on *lapi* – *saami*, *mustlaste* – *roma* ja *neegrite* – *Aafrika*; viimane muudatus on tehtud juhul, kui kuuluvusviide on üldine ega sisalda muud infot, näiteks täpsustusega kuuluvusviide *prantsuse neegrikirjanik* (Romaan 6/1922: 178) on selle töö statistikasse võetud kujul *prantsuse*, kuna kirjanik kirjutas prantsuse keeles.

⁵⁷ Kuuluvusviiteid on ühtlustatud järgmiselt: *Hebrea rahwa/Juutide/Juudi* – *juudi*; *Uus-Greeka/Greeka* – *kreeka*; *Schweitsi/Helweetsia* – *Šveitsi*.

maailmajagu või selle osa. Algmaterjalis leidunud tähenduslikud eristused säilitati. Kui Peeter Grünfeldti hinnangul ilmus Romaanis *kaheteistkümne aasta vältel töid ligi 70 maailma rahva kirjandusest* (EKLA, f. 34, m 6: 1: 536), siis bakalaureusetöös eristatakse 80 Romaani kuuluvusviidet.

2.3.3. Ungari kirjanikud

Bakalaureusetöö lisas 4 esitatakse tabel ungari kirjanike ja tõlketekstide kohta Romaanis. Tabelis on 114 teksti avaldamise järjekorras. Neljandas veerus on kirjanikud ungaripäraste nimedega, tuvastatud isikute juures on sulgudes eluaastad. Viiendas veerus on Romaanis avaldatud teksti pealkirja all olnud saatemärkus tervikuna, mis võeti isikute tuvastamise aluseks. Järgneb tõlke pealkiri – seejuures on kaldkirjas nende viie teksti pealkirjad, mida Bernhard Linde nimistus (1936: 97–112) ei ole –, märke selle kohta, kas tegemist oli luuletuse või proosatekstiga ning viimaks teksti pikkus lehekülgedes.

Kui ungari tekste on vaadeldaval perioodil Romaanis 114, siis teksti autori nimi kirjutati pealkirja alla 112 korral.⁵⁸ Autorite nimekujud erinevad järgmistes punktides:

- 1) kas eesnimi kirjutati välja või kasutati initsiaali, nt *ungari luuletaja Imre Madách* (Romaan 11/1924: 332) ja *ungari kirjanik K. Murai* (Romaan 12/1928: 376); seejuures võis initsiaal lähtuda võõrapärasest eesnimest, nt *ungari kirjanik Ed. Molnàr [sic!]* (Romaan 20/1930: 634);
- 2) kas eesnimi oli võõra- või ungaripärane, vahel ka sama autori puhul, nt *ungari kirjanik Ludwig Palágyi* (Romaan 4/1924: 122) ja *ungari luuletaja Lajos Palágyi* (Romaan 11/1924: 333); võõrapärastest nimekujudest paistavad enim silma saksapärasest eesnimesid, nagu eelnevas näites, üksikjuhtudel muukeelsed nimed või kombinatsioonid, näiteks *ungari kirjanik André von Kun* (Romaan 9/1932: 274);
- 3) kas ungaripärane nimi oli trükitud õigesti või valesti, vahel ka sama autori puhul, nt *ungari kirjanik Géza Gárdonyi* (Romaan 20/1924: 626) ja *ungari kirjanik Geza Gardonyi* (Romaan 10/1923: 311); enamasti on eksitud pikkade vokaalide märkimisel, nagu eelnevas näites, üksikjuhul *ungari luuletaja Bela Balazc [sic!]* (Romaan 13/1923: 408) ka konsonantides.

⁵⁸ Ühel märkimata korral oli tegemist sama autori kahe järjestikku paigutatud luuletusega (Romaan 22/1923: 685) ning teisel juhul viidati tekstile kui folkloorsele „ungari jutule“ (Romaan 21/1932: 651).

Bernhard Linde tõdes 1936. aastal, et esimesed ungari tõlked tehti saksakeelsete tõlgete järgi *nagu pea kogu meie tõlkekirjandus* (Linde 1936: 96). Tugevad saksa mõjud Romaanis esinevate ungari kirjanike nimekujudes viitavad saksa keelele kui vahenduskeelele. Nimekujud võeti tõenäoliselt suures osas üle sekundaarsetest saksa allikatest, kus eesnimi oli mugandatud ja perekonnanimeses esines moonutatud vokaale. Sekundaarsetes allikates võis olla ka trükivigu. Saksapärasust ei saa seostada vaid varasemate tõlgetega, sest veel 1932. aastal kirjutati ungari teksti autoriks *Karl Murai* (Romaan 3/1932: 79) ja *Ludvig*⁵⁹ *Biro* (Romaan 6/1932: 179).

Ungaripärased autorite, aga ka proosatekstides esinevad tegelaste ja kohanimed ning mõningad tõlkimata jäetud ungari sõnad⁶⁰ võivad osutada sellele, et toimetaja oli ungari keelest teadlik. Samas võib ungaripärasusi seletada sellega, et eesti keelde tõlkimiseks kasutati originaalilähedust austavaid sekundaarseid allikaid.

Vigu ungari nimede kirjpildis ei saa üheselt seostada trükikirjastiiliga, sest Romaani algusajal, mil proosatekstide puhul kasutati fraktuuri,⁶¹ oli vahel keset sõna püüdliselt paigutatud vokaalipikendusmärgiga antiikva tähti. Järgmises näites on antiikvas *á* ja *é* paigutatud muidu fraktuuris nimedesse *Toszerát* ja *Maftyé*:

Sitiljel õhtupoolikul tonis Toszerátist mái-
te hall jalk Szamofe oru feina mööda üles
Sumpfeu mäe poole. Wartfelt ja järjestiftu.
Kõige ves wana Maftyé, Toszeráti saamesti
peremees, wáite, hall, hoeránáoga mees. Tema
oli salga juht.

Pilt 5. Katkend Miklós Kisbáni lühijutust „Hundid“ (Romaan 6/1923: 169).

⁵⁹ Kirjatähtede v ja w kasutust Romaanis võib jälgida ungari tõlgete pealkirjade näitel: kui luuletuste pealkirjades kasutati v-tähte juba 1924. aastal (*Soov aasta algul*, Romaan 2/1924: 51; *Kadunud kevade*, Romaan 11/1924: 332), siis proosatekstide puhul oli w kasutusel veel 1929. aastal (*Wiimane öö*, Romaan 13/1929: 399). 1930. aastast pealkirjades w-tähte enam ei kasutatud.

⁶⁰ Tsitaat tekstist „Wõitlus sõduriga“ (Romaan 19/1923: 599): „Na“, *pomiseb Janos*. Tsitaat tekstist „Wana kelm“ (Romaan 19/1924: 582): *Wargselt silmitses meister poissi, siis ütles ta omal harjunud kõnewiisil, mida ta oma nimepärast tarwitas, inimestele tõendada tahtes, et disznosy*) mitte ei ole diszno.**)* Märkused lehekülje all *) *Sigadik*. **) *Siga*. Viimati tsiteeritud ungari sõnades peaksid olema pikad o-d.

⁶¹ Kui ungari luuletused trükiti antiikvas algusest pihta (esimene luuletus ilmus Romaanis 18/1922: 564), siis proosatekstide puhul mindi täielikult antiikvale üle 1926. a septembrist, alates Kálmán Mikszáthi lühijutust „Ülekäte läinud“ (Romaan 18/1926: 564–565). Enne seda ilmus kaks antiikvas proosateksti fraktuuris tekstide vahel. Esimene antiikvas proosatekst oli Andor Némethi „Reis põhjanabale“ (Romaan 8/1924: 245–247), teine Géza Gárdonyi „Annakese päevaraamatust“ (Romaan 20/1924: 626–628).

Ebajärjepidevus nimekujudes ning vead ungari nimeses hilisemate, antiikvas trükitud tekstide juures ei vähene.⁶² Kohati näib, et kirja­pildi järjepidevus ei olnud toimetajale omaette eesmärk.⁶³ Kirja­pilt võis sõltuda tõlke allikast, kuid hooletusvigu võis soodustada ka ajasurve. Piiratud trükitehnilisi võimalusi ei saa vigade põhjendamisel päriselt välistada,⁶⁴ kuid episoodiliselt ilmuvad ungaripärased nimekujud näivad sellele vastu rääkivat.

Ebajärjepidevus algmaterjalis tingis selle, et kirjanike tabeli koostamisel oli vaja tuvastada õigeid isikuid. Tundmatuid nimesid otsiti kirjandusleksikonidest ja internetiallikatest ning otsimisel võeti arvesse võimalikke tähevigu ja mugandusi. Paraku kirjanike tuvastamine nüüdisaegsete allikate toel täielikult ei õnnestunud. Autorite identifitseerimatuse probleemiga aastatel 1918–1940 on kokku puutunud ka saksa kirjandustõlgete uurijad (Saksa kirjandus eesti keeles 1918–1997: 4). Bakalaureusetöö autor ei leidnud mõnda nime allikatest ligilähedaselgi kujul või ei sobinud võimaliku isiku eluaastad Romaanis avaldamiseks võimalikesse põlvkondadesse. Osade kirjanike tundmatuks jäämine viitab kas sellele, et ligi sada aastat hiljem ei kuulu nad kirjanduskaanonisse, või on Romaani sattunud vigu, mis juhatavad valedele jälgedele. Võimalik, et tekstianalüüsi kaudu õnnestuks tuvastada tõlgete algallikad ja autorid.

Kirjanike tuvastamise viimases etapis võrreldi tulemusi Bernhard Linde koostatud nimestikuga (1936: 97–112), sest ka Linde ei võtnud nimesid algkujul Romaanist, vaid taastas kirjanike ungaripäraseid nimesid nii palju kui suutis. On näha, et tema toetus laiemale kontekstile ning sobitas Romaanis raskusi tekitanud nimesid kokku mujal perioodikas avaldatud nimedega, sest ainult üksikjuhtudel sattus Romaani tõlgete hulka kirjanik, kelle loomingut seni polnud mujal avaldatud. Näiteks *G. Mezei* (Romaan

⁶² Näiteks kui esimesel aastakäigul kirjutati Sándor Petőfi kujul *Sándor Petőfi* (Romaan 18/1922: 564), siis viimasel uuritaval aastakäigul *Sándor Petőfi* (Romaan 16/1933: 481).

⁶³ Romaanis enim ehk kümme korda avaldatud kirjaniku nime kirjutati viiel eri moel: Kálmán Mikszáth (Romaan 19/1924: 579), Kálmáne Mikszáth (Romaan 18/1926: 564), Kálman Mikszáth (Romaan 5/1928: 143), Kálmán Mikszáth (Romaan 24/1928: 753), Kálman Mikszáth (Romaan 1/1930: 20). Tuleb tõdeda, et ka Ungaris välja antud teoste esikaanel võis kirjaniku nimi mõnevõrra erineda, näiteks Mikszáth Kálmán (1874), aga Mikszáth Kálmáne (1896). Teise isiku puhul esines eesnimi Kálmán Romaanis ka saksapärasel kujul Koloman Porzsolt (Romaan 9/1928: 278).

⁶⁴ Veel 1936. aastal jäid ungari keele pikad vokaalid trükitehnilistel põhjustel märkimata koguteoses „Ungari“ (Linde 1936: eessõna).

14/1927: 430) jäi tuvastamata nii Lindel (1936: 104) kui bakalaureusetöö autoril. Kontekstile toetumine võis Linde viia vahest liiga julge otsuseni, kui ta seostas erinevad nimekujud *Michael Erdödi* (Romaan 21/1927: 657) ja *A. Erdödy* (Romaan 14/1928: 438) ühe ja sama isikuga *Mihály Erdödy* (Linde 1936: 98) ning paigutas *Jenő Majthényi* (Romaan 21–22/1933: 665) teksti G(yörgy) Majthényi tõlgete loetellu (Linde 1936: 109). Erineva eesnimetähega autoreid bakalaureusetöös samaks isikuks ei määratud. Leidub ka vastupidine näide, kui Linde seostas Romaanis kaks korda esinenud nimekuju *Jenő Vallesz* (Romaan 12/1930: 375; 8/1933: 256) eri isikutega, ühel juhul *Jenő Wallésziga* ja teisel juhul *Gyula Weisziga*, kellelt mõlemalt oli mitu teost tõlgitud eesti keelde (Linde 1936: 110–111). Károly Murai nimeks on Lindel ekslikult sattunud *Károly Márai* (samas: 104).

Mõni kirjanik suudeti bakalaureusetöös Lindest edukamalt tuvastada või ungaripärastada, näiteks S(oma) Guthi (Romaan 23/1929: 719; Linde 1936: 99) ja Fruzsina Szalay, kelle eesnimi on Romaanis (2/1924: 52) ja Lindel (1936: 110) *Euphrosyne*. Samas õnnestus Lindel (1936: 105) tuvastada ainult Romaanis kaks korda (20/1929: 622; 20/1930: 634) avaldatud kirjaniku E(de) Molnári eesnimi.⁶⁵

Oletus mõne isiku kohta sai kinnitust, kui Linde oli jõudnud samale tulemusele, näiteks et nimekuju *S. Szöllösy* (Romaan 18/1933: 553) taga võis peituda Zsigmond Szöllösi (Linde 1936: 110). Mõnel juhul aga läksid oletused lahku, näiteks Linde pidas *Andreas Némethit* (Romaan 8/1924: 245) András Némethiks, kusjuures muudest allikatest ta sellenimelist kirjanikku ei leidnud (Linde 1936: 106), aga kuna bakalaureusetöö autor ei leidnud sellenimelist sobivate eluaastatega isikut, jääb ta oletuse juurde, et tegemist oli Andor Némethiga. Sarnaselt on André von Kun (Romaan 9/1932: 274) Lindel seostatud András Kúniga, keda ta mujalt allikatest ei leidnud (1936: 103), kuid bakalaureusetöös pakutakse, et tegemist oli Andor Kuniga.

⁶⁵ Linde nimestikus (1936: 105) on mõlemal juhul sattunud Romaanis avaldamise aastaks 1929, kuid teine tekst avaldati aasta hiljem. Kolm korda esineb Lindel ebatäpsusi tõlgete pealkirjades: „Toonid“ (Romaan 11/1924: 338) on Lindel „Tondid“ (1936: 110), „Kuidas Isa kihlus“ (Romaan 13/1930: 400) on Lindel „Kuidas isa kihlus“ (1936:100) ja „Salajane külastus“ (Romaan 18/1932: 565) on Lindel „Salajane külaline“ (1936: 106).

Kui võtta arvesse tuvastatud kirjanikud ja kõik erinevad tuvastamata nimekujud, siis avaldati Romaanis uuritava perioodil 67 ungari kirjaniku tekste. Bakalaureusetöös tuvastati neist nime ja eluaastate poolest 50 kirjanikku. Seitsmeteistkümnest problemaatilisest nimekujust kolme kirjaniku isik jäi oletuslikuks⁶⁶ ning nende eluaastate taga on lisas 4 esitatud tabelis tärn. Tundmatutest kirjanikest nõustub bakalaureusetöö autor Linde pakutud võimalike isikutega viiel juhul,⁶⁷ kuid ei leidnud infot nende eluaastate kohta. Tabelis on nende nimede taga sulgudes küsimärk. Üheksa kirjanikku jäi tundmatuks,⁶⁸ see tähendab, et nende nimekujude kohta ei leitud kas üldse infot või ei leitud piisavalt põhjendusi Linde pakutud nimedele.

Kui arvestada seda, et Romaanis esindatud ungari kirjanikest u 75% on tänapäeval teada või isegi väga tuntud, võib järeldada, et toimetuse valis ajakirja sisu üldiselt asjatundlikult ja ettenägelikult.

⁶⁶ Need on *Andreas Németh* (Romaan 8/1924: 245), *André von Kun* (Romaan 9/1932: 274) ja *S. Szöllösy* (Romaan 18/1933: 553), kes võisid olla vastavalt Andor Németh (1891–1953), Andor Kun (1882–1960) ja Zsigmond Szöllösi (1872–1953).

⁶⁷ Michael Erdödi / Erdödy (Romaan 21/1927: 657; 23/1931: 730) kui Mihály Erdödy (Linde 1936: 98), E. Molnar / Ed. Molnár (Romaan 20/1929: 622; 20/1930: 634) kui Ede Molnár (Linde 1936: 105), Jenő Valesz (Romaan 12/1930: 375; 8/1933: 256) kui Jenő Wallész (Linde 1936: 110), Oedön Irsai (Romaan 18/1930: 560) kui Ödön Irsai (Linde 1936: 101), Bob von Szigethy (Romaan 15/1931: 473) kui Bob Szigethy (Linde 1936: 110).

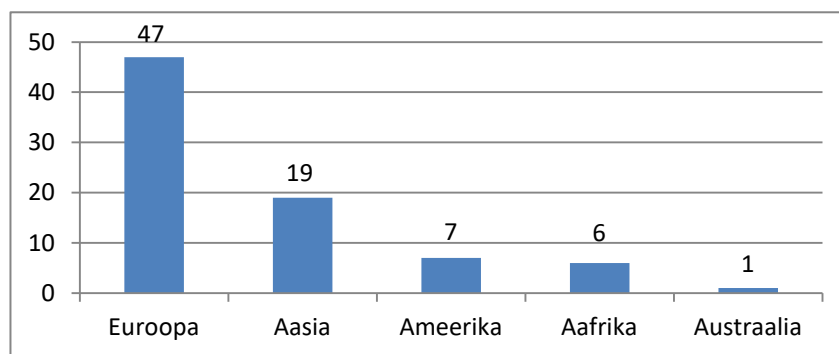
⁶⁸ Tundmatuks jäid järgmised kirjanikud: Gyula Aranyi (Romaan 10/1925: 311), Laszlo Foda (Romaan 10/1927: 302), G. Mezei (Romaan 14/1927: 430), A. Erdödy (Romaan 14/1928: 438), Lajos Balasti (Romaan 7/1929: 215), Bernhard Szana (Romaan 15/1931: 461), Genő Ohlischläger (Romaan 18/1932: 565), Jenő Andai (Romaan 10/1933: 306), Jenő Majthényi (21–22/1933: 665).

3. KONTENTANALÜÜSI TULEMUSED

3.1. Ajakirja Romaan suunitlus

3.1.1. Romaani suunitlus kuulumusviidete ja tekstihulga põhjal

Selleks, et kirjeldada Romaani tekstide variatiivsust laiemalt, jagatakse väljaande 80 kuulumusviidet (vt lisa 2) maailmajagude vahel. Olgugi et mõne kuulumusviite paigutamine ühte geograafilisse piirkonda on problemaatiline, kui tekstide päritolust lähemalt ei tea, on seda statistilise üldpildi huvides siin tehtud. Jagamisel on silmas peetud kuulumusviitega tähistatud rühma enamuse geograafilist paiknemist, mitte selle võimalikku kultuurilist lähedust ühe või teise maailmajaoga.⁶⁹

Joonis 1. Romaani kuulumusviidete jagunemine maailmajagude vahel.

Joonisel 1 on näha, et Romaanis avaldati Euroopa tekste mitmekesisemalt (47 kuulumusviidet) kui teiste maailmajagude kirjandust kokku (33 kuulumusviidet). Aasia tekstide variatiivsus (19 kuulumusviidet) ei küündi poole Euroopa variatiivsuse tasemeni ja ülejäänud kolmest esindatud maailmajaost ei küündi ükski poole Aasia variatiivsuse tasemeni. Kõige marginaalsemalt on esindatud Austraalia (üks kuulumusviide).

⁶⁹ Kuulumusviited jagati maailmajagude vahel järgmiselt: Euroopa (47): Albaania, Austria, baski, Belgia, Bessaraabia, bulgaaria, eesti, flaami, Hertsegoviina, hispaania, hollandi, horvaadi, iiri, inglise, islandi, itaalia, juudi, keldi, kreeka, ladina, leedu, liivlaste, Luksemburgi, läti, montenegro, romade, norra, oksitaani, poola, portugali, prantsuse, rootsi, rumeenia, saami, saksa, serbia, setu, Slovakkia, soome, šoti, Šveitsi, taani, Tirooli, tšehhi, ukraina, ungari, valgevene; Aasia (19): ainu, araabia, artši, armeenia, bengali, gruusia, hiina, hindustani, India, jaapani, jakuudi, kirgiiside, korea, Mongoolia, pärsia, süüria, tatari, türgi, vene; Ameerika (7): Ameerika, eskimo, indiaani, Kanada, Brasiilia, Nicaragua, Uruguay; Aafrika (6): Aafrika, dinka, Egiptuse, kabiilid, Lõuna-Aafrika, mbundu; Austraalia (1): Austraalia.

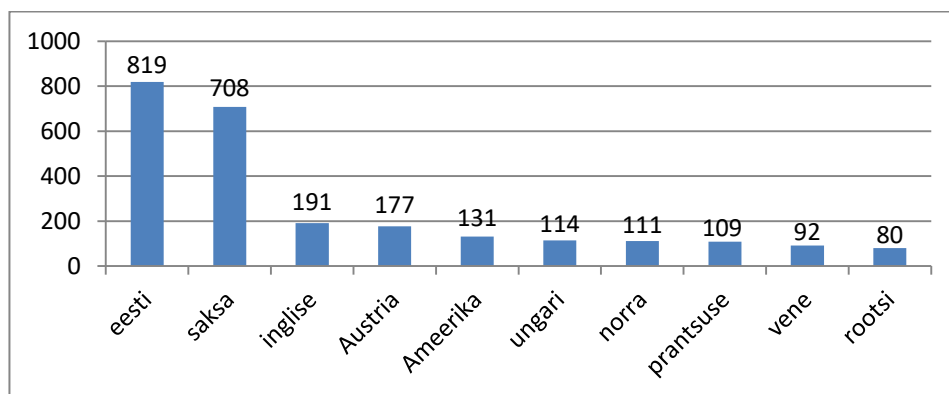
Kui vaadata kuuluvusviidete taga olevaid tekstikoguseid ja jagada need maailmajagude vahel, siis maailmajagude järjestus jääb samaks nagu joonisel 1. Kontrastid arvudes on aga suuremad. Tekstikoguste põhjal joonistub välja Romaani veelgi suurem orienteeritus Euroopa kirjandusele, sest Euroopa kuuluvusviited hõlmavad 2764 teksti (s.o u 88%) 3148 tekstist. Mitte-Euroopa kirjandus (kokku 384 teksti) moodustab u 12% tekstide koguarvust.⁷⁰

Kuuluvusviidete ja tekstikoguste tasakaalutu jagunemine maailmajagude vahel näitab, et maailmakirjandust esindas ennekõike Euroopa kirjandus, mida tutvustati eesti lugejale rohkelt ja laiahaardeliselt. Tõenäoliselt saab Euroopa-kesksust seletada tekstide parema kättesaadavusega, sh kasutatud vahenduskeeles või -keeltes, aga toimetaja valis tekste kindlasti ka parema äranägemise järgi. Aafrika puhul on materjalis märgata toimetaja võõrastust.⁷¹ Aafrika tekstide vähest avaldamist võib ühepalju seletada nii kultuurilise kauguse tajumisega kui ka geograafilise kaugusega.

Järgnevalt võrreldakse kümmet kõige sagedamini avaldatud kuuluvusviidet Romaanis. Joonisel 2 on kuuluvusviited järjestatud tekstihulga järgi. Graafikust jäävad välja ülejäänud 70 kuuluvusviidet. Sageduse poolest väga harva ehk 1–3 korda esines ajakirjas 36 erinevat kuuluvusviidet, mis on 45% kõikidest kuuluvusviidetest. Seega marginaalselt avaldatud kirjandus varieerus sellega seostatud päritolu poolest oluliselt ja see näitab toimetaja laiahaardelist pilku. Samas, kui vähemalt 45% Romaani kirjandusest esindas kuuluvusviitega määratud rühma tekstihulga poolest marginaalselt (kokku 48 teksti ehk 1,5% 3148-st), siis 55% kuuluvusviidetest hõlmas ülekaaluka enamuse tekstidest (3100 teksti ehk 98,5% 3148-st). Tasakaalukat avaldamise poliitikat see ei näita. Joonisel 2 on näha Romaani selged eelistused kõige sagedamini avaldatud kuuluvusviidete osas.

⁷⁰ Aasia tekste on Romaanis 207, Ameerika tekste 168, Aafrika tekste 8 ja Austraaliast on üks tekst.

⁷¹ Romaani toimetaja kommenteeris Prantsuse Guajaanas sündinud kirjaniku René Marani katkendit „Isa surm“ romaanist „Batuala“ (Romaan 6/1922: 178–179) järgmiselt: *Kuigi Põhjamaad n. n. neegriküsimust ei tunne ja raamat kahtlemata hoopis huwitavam on prantslastele, kui meile, ei puudu tal ometi huvi ka meie lugeja kohta, kellele ta pilgu võimaldab õudselt võõrasse Neeгри hinge.* (Romaan 6/1922: 178.) Selline tekstivaliku põhjendamine oli Romaanis iseenesest erandlik ja näitab toimetaja kõhklusi, kas lugejad oleksid valikut ilma kommentaarita mõistnud. Arvatavasti seletab võõrastamine ka seda, et Aafrika tekste saatsid enamasti geograafiliselt ebamäärased kuuluvusviited ja ainult Aafrika kirjanduse puhul toodi esile autori(te) rassikuuluvus.

Joonis 2. Romaani kümme sagedaimat kuuluvusviidet tekstihulkadega.

Võrreldes Romaani kümnet sagedaimat kuuluvusviidet, tõuseb kõigepealt esile algupäraste eesti tekstide (819 teksti) ülekaal tõlkekirjandusest. Tõlkekirjandusest moodustab ülekaaluka rühma saksa kirjandus (708 teksti). Kui sellele liita Austria saksakeelne kirjandus (177 teksti), siis tuleb tõdeda, et saksakeelse kirjanduse tõlkeid kokku (885 teksti) avaldati ajakirjas rohkem kui algupärasteid eesti tekste. Inglisekeelse kirjanduse tõlked (inglise 191 ja Ameerika 131 teksti) moodustab kolmanda suurema rühma, mis jääb eelmistele aga tekstide koguarvult (322 teksti) üle kahe korra alla. Kui tõlkekirjandusest avaldati Romaanis kõige rohkem originaalis saksa- ja ingliskeelseid tekste, siis võib oletada, et need olid ka põhilised vahenduskeeled, mille kaudu tõlgiti muud maailmakirjandust.

Kui avaldatud tekstide arvult esimesed viis kohta hõivab eesti-, saksa- ja ingliskeelne kirjandus, siis neile järgnevad ungari (114 teksti), norra (111 teksti) ja prantsuse (109 teksti) kirjandus. Kokku ületas ainult 8 kuuluvusviidet 80-st saja teksti piiri. Kuna nende hulgas on üldiselt väiksema levikuga ungari ja norra kirjandus, siis tundub, teadmata tõlgete aluseks olnud allikaid, et viimati nimetatutel oli Romaani tõlkepoliitikas eriline koht.

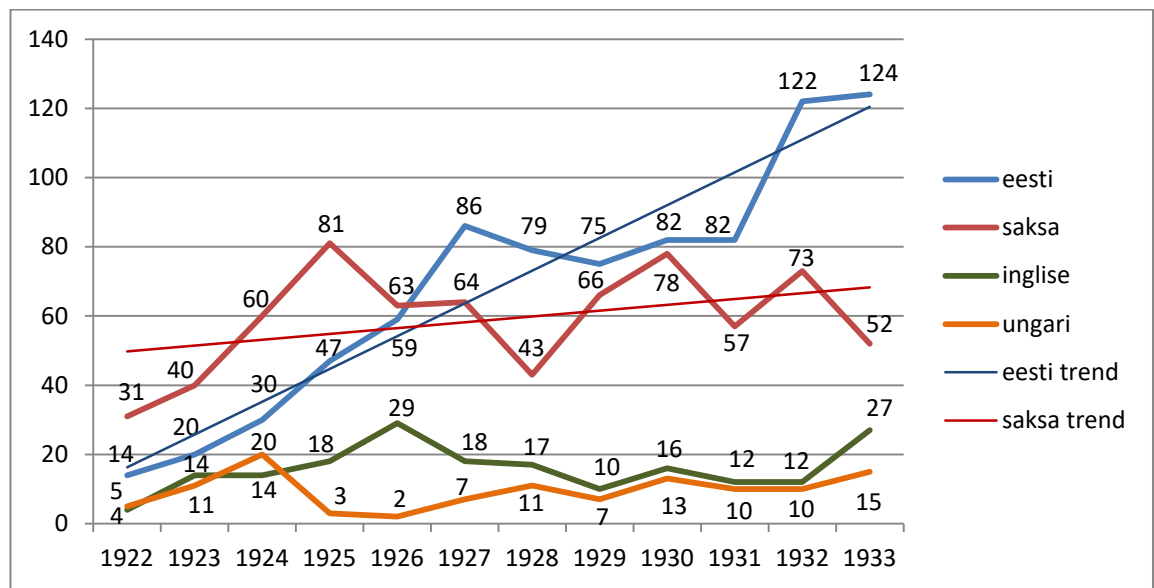
Skandinaavia kirjandusest said Romaanis norra kõrval suuremat tähelepanu rootsi (80 teksti) ja taani (77 teksti), vähem islandi kirjandus (13 teksti). Skandinaavia kirjanduse avaldamine oli seega toimetaja üks eelistusi. Kui arvestada seda, mida toimetaja rääkis saksa tõlgete vastustamisest (vt alapeatükist 1.1.), näib Skandinaavia kirjanduse rohkus Romaanis kinnitavat Toomas Karjahärmi (2010: 285) järgmist tsitaati: *Läände ei ole*

eestlased tahtnud kuuluda mitte baltisaksa kultuurimõju vahendusel, vaid illusoorse Balti-Põhjale (Skandinaavia) identiteedi ja orientatsiooni kaudu.

Seevastu soome-ugri rahvaste kirjandusest ei moodustu nii selget eelistatud rühma nagu Skandinaavia kirjandusest, sest soome kirjandust avaldati Romaanis eesti ja ungariga võrreldes ebaproportsionaalselt vähe (25 teksti). Ungari kirjanduse eelistõlkimist saab siiski seostada 1920. aastate alguses tärganud hõimuliikumisega. Ungarlastele kui hõimurahvale on otsene viide Romaani 1930. aasta eelviimases numbris.⁷² Teistest soome-ugri rahvastest jõudis Romaani kaante vahele kahe tekstiga saamide (Romaan 12/1923: 376; 19/1924: 600) ja ühe tekstiga liivlaste (Romaan 16/1924: 506) kirjandust. Eraldi tuuakse ühel juhul esile setu tekst (Romaan 8/1923: 252). Venemaal elavate soome-ugri rahvaste kirjandus polnud Romaani toimetajale tõenäoliselt kättesaadav, mistõttu see ajakirja ei jõudnud. Romaani puhul väljendus hõimuteadlikkuse kasv seega ennekõike huvis ungari kirjanduse vastu.

Joonisel 3 näidatakse kolme kõige sagedamini esinenud kuuluvusviitega tekstide jaotumist 12 aasta lõikes. Eesti ja saksa aegridadele on lisatud lineaarsed trendjooned. Neljanda aegreana on joonisele lisatud ungari tekstide jaotumine ajateljel. Selle eesmärk on suhestada ungari tõlkekirjandus enim avaldatud kuuluvusviidetega Romaanis.

⁷² Ungari kirjaniku Géza Gárdonyi lühijutu „Vein“ juures on kaks fotot tekstiga „Pilte Budapestist, meie hõimude-ungarlaste pealinnast“ (Romaan 23/1930: 720–721). See on ühtlasi Romaanis haruldane näide, kus välismaa-ainelised vaatefotod ja tekst sobivad temaatiliselt kokku.

Joonis 3. Romaanis enim avaldatud kuulumisviidete ja ungari tekstide jaotumine ajas.

Jooniselt 3 paistab, et Romaani väljaandmise esimestel aastatel 1922–1926 edestas saksa kirjandus eestit, millest järeldub, et tõlgete avaldamine oli kohalikust tekstiloomingust tähtsam. Kui vaadata lisas 3 toodud sagedustabeli viimast rida, kus on loendatud igal aastal ilmunud erinevad kuulumisviited, siis leiab kinnitust tõsiasi, et Romaan alustas mitmekesise tõlkeajakirjana.⁷³ Seega statistika toetab ajakirja tõlkealast suunitlust, nagu toimetaja alguses eesmärgiks seadis (vt alapeatükist 1.1.).

Joonisel 3 on näha, et eesti tekstide hulk kasvas 12 aastaga lineaarses trendjoones 14-lt 124 tekstini aastas. 1933. aastal moodustas see 47% keskmisest aastas avaldatud tekstide hulgast (262 tk),⁷⁴ olles alusajaga võrreldes peaaegu üheksakordistunud. Kui lisada statistikale tõsiasi, et eesti tekstide puhul kirjanduslikud žanrid taandusid ja andsid teed ajakirjanduslikele (vt alapeatükist 1.2.), siis järeldub, et ajakirja profiil muutus ennekoike eesti tekstide kaudu.

Romaani üks eesmäärke oli pakkuda oma mitmekesise sisuga vastukaalu algupäraselt saksa kirjandustõlgete laiale levikule (vt alapeatükist 1.1.). Ometi näitab statistika, et saksa kirjandust avaldati Romaanis tõlgetest kõige rohkem. Õigupoolest esimene

⁷³ Kui 1922. aastal ilmus Romaanis 45 erineva kuulumisviitega tekste, siis 1923. aastal juba 50. Edaspidi jäi aastakäigu kuulumisviidete arv 26–37 vahele. Kõige vähem ilmus erineva kuulumisviitega tekste 1930. aastal. (Vt lisa 2)

⁷⁴ Kui 12 aastaga avaldati Romaanis kokku 3148 teksti, siis keskmiselt avaldati aastas u 262 teksti.

aastakäik oligi saksa tekstide poolest tagasihoidlik (31 tk), ent kolme aasta pärast saavutati saksa tekstide avaldamise tipp (81 tk) Romaanis. Saksa trendjoon joonisel 3 näitab tekstihulga mõõdukamat tõusu kui eesti trendjoon. Vaatamata sellele, et Romaani sisu oli üldiselt mitmekesine (80 kuuluvusviidet), hakati järjest suuremas ulatuses avaldama saksa kirjandust.

Inglise ja ungari kirjandust avaldati Romaanis stabiilselt igal aastal ning võrreldes eesti ja saksaga kõikus nende avaldamise sagedus aastati vähem.⁷⁵ Ehkki avaldamiste koguarvult on inglise kirjandus ajakirjas kolmandal kohal, ületas 1924. aastal ungari tekstide arv (20 tk) inglise tekstide (14 tk) avaldamiskorrad Romaanis. Seevastu ungari tekstide vähese avaldamise aastatel (1925–1926) inglise kirjanduse avaldamine kasvas.

3.1.2. Romaani suunitlus tekstipikkuste ja -paigutuse põhjal

Selles alapeatükis uuritakse Romaani numbrite esimesi ja pikimaid tekste kuuluvusviidete täpsusega. Paigutust puudutav eeldus on, et numbrite sisukorda ei koostatud juhuslikult ning eelkõige esimese tekstina avaldamine oli toimetuse strateegiline valik lugejate köitmiseks ja juurde meelitamiseks. Eeldus põhineb Roosmarii Kurvitsa (2010: 129) uurimistulemusel, et 1920. aastate Eesti ajalehtede kujunduslik väljanägemine muutus hierarhiliseks.⁷⁶

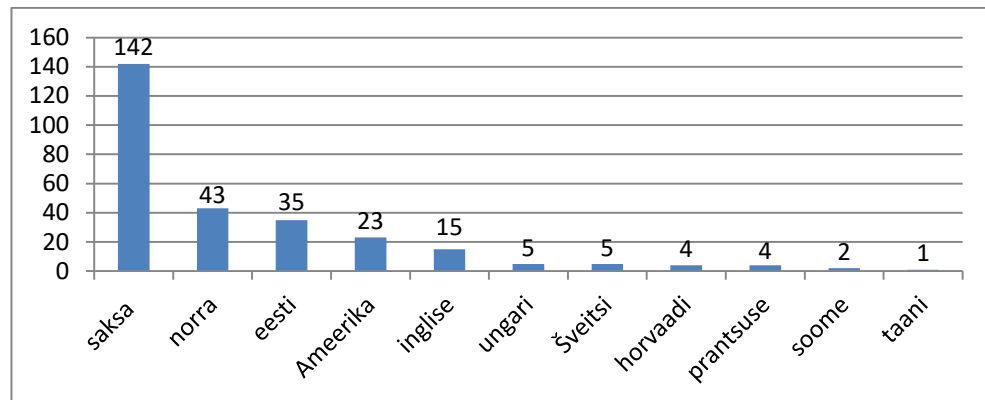
Ajakirja sirvides võib täheldada, et esimese tekstina avaldati sageli järjejutt ehk katkend romaanist, mis pidi arvatavasti tekitama lugejas huvi osta ka järgmine ajakirjanumber. Nii oli see muu hulgas ungari kirjanduse puhul (vt alapeatükk 3.2.2). Romaanikatkendid olid lühijuttudest pikemad ja romaani peeti arvatavasti kõige kaalukamaks žanriks, mida kasutati ajakirja reklaamina.⁷⁷ Romaanide tähtsust kinnitab ka ajakirja pealkiri.

⁷⁵ Variatsiooniulatused ehk muutujate maksimumi ja miinimumi vahed on järgmised: eesti 110, saksa 50, inglise 25 ja ungari 18.

⁷⁶ Roosmarii Kurvits (2010: 131) selgitab hierarhilisust järgmiselt: *Info hierarhiline ja varasemast sihipärasem esitamine tähendab ka seda, et ajalehe sisu ei kujune nii vabalt ja sihitult kui varem. Lehte ei panda enam seda, mis on kätte sattunud, vaid infot kogutakse, valitakse ja süstematiseeritakse teatud põhimõtetest lähtudes. Ajaleht hakkab peegeldamise asemel lugeja jaoks maailma konstrueerima.*

⁷⁷ Ajakirja sisust reklaamiti ilmuma hakkavaid romaane (nt ungari romaani „Wana kelm“ eelreklaam Romaanis 18/1924: 552) ja numbrite tagakaantel avaldati aeg-ajalt romaanide nimekirju (nt *Ajakirja „Romaan“ sennised 46 romaani /.../ Kokku 14 rahwuse kirjanikkudelt.* Romaan 14/1925). Lugejate

Joonisel 4 on näha kuuluvusviited, mis esinesid ajakirja esiktekstide juures. Nagu näha, pääsesid esiktekstideks ainult 11 kuuluvusviitega tekstid 80-st, s.o u 14% kuuluvusviidetest.

Joonis 4. Romaanis esiktekstina avaldatud kuuluvusviited tekstihulkadega.

Esimese tekstina paistsid ülekaalukalt silma saksa tekstid (142 teksti). Isegi teiste kuuluvusviidetega tekstid kokku (137 teksti) ei küündinud nende tasemeni. Tähelepanuväärne on see, et Romaani ainulaadset soome-ugri hõimuliikumise vaimus koostatud Soome-Ungari numbrit (Romaan 11/1924) raamistasid germaani kirjandusruumi tekstid: erinumber algas saksa tekstiga ning lõppes eesti, inglise ja Austria tekstidega. Nagu eespool selgus (vt joonist 2), avaldati äsja nimetatud nelja kuuluvusviitega tekste Romaanis kõige rohkem.

Esimese tekstina avaldati u 92% Euroopa (256 teksti) ja u 8% Ameerika (23 teksti) kirjandust. Esiktekstide võrdluses tõuseb esile norra (43 teksti), mis edestab kõiki endast suurema tekstihulgaga kuuluvusviiteid peale saksa (vt joonist 2). Kuigi eesti tekste avaldati koguse poolest Romaanis enim (819 tk), paigutati need sisukorras esimeseks ainult 35 juhul, mis on esiktekstide sageduselt siiski kolmas tulemus.

Skandinaavia kirjandust (norra ja taani) avaldati esiktekstina 44 korral, soome-ugri kirjandust (eesti, ungari ja soome) 42 korral ja inglise keeleala kirjandust (inglise, Ameerika) 38 korral. Esiktekstide statistika näitab veel kord, et Skandinaavia ja soome-ugri kirjandus pälvis Romaani toimetaja tähelepanu ning seda peeti lugejale lähedaseks

nõrdimusest, kui 1930. aastate II poolel jäi üks romaanijärg Päevalehes avaldamata, ja sellest, et novellid romaane ei asendanud, on kirjutatud Päevalehe mälestustes (Kokk, Aru 2005: 105–106).

ja huvipakkuvaks. Neli horvaadi teksti võis pääseda ajakirja avatekstiks žanri alusel; horvaadi kirjandust avaldati kokku ainult 11 teksti võrra (vt lisa 2).

Järgmisena võetakse vaatluse alla Romaanis avaldatud pikimate tekstide jaotumine kuuluvusviidete vahel. Nagu kuuluvusviitega tähistatud tekstide arv näitavad ka pikimad tekstid seda, kelle kirjandust avaldati mahuliselt rohkem ehk kelle kirjandusele fookus asetati. Eeldus on seega, et rohkem leheruumi ja lugemisaega võtnud tekstid pälvisid üldiselt suuremat tähelepanu.

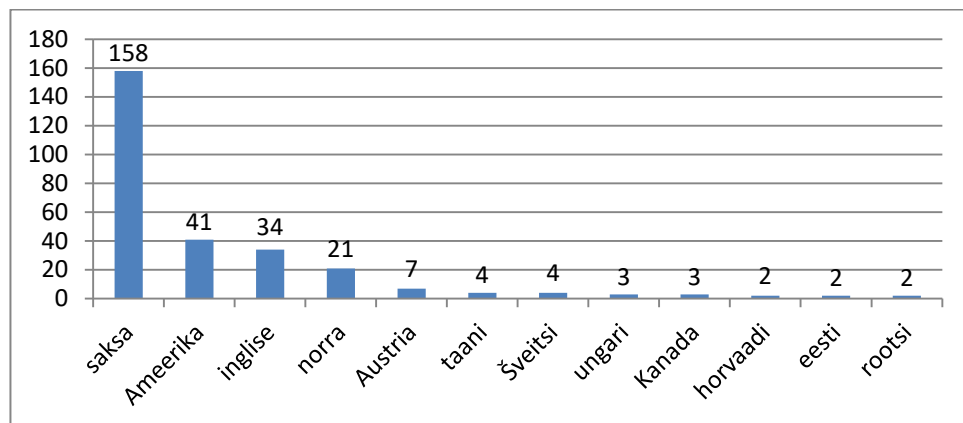
Ühe ajakirjanumbri tekstide pikkus on negatiivses korrelatsioonis tekstide arvuga, kuna ajakirjanumbrite maht hoiti enam-vähem ühesugusena (vt lisa 3). Joonisel 5 pole arvestatud pikimate tekstide suhet ajakirjanumbri mahtu, aga olgu mainitud, et pikimad tekstid olid 4–18,75 lehekülge pikad, kõige sagedamini (85 korral) 7,75 lehekülge pikad.⁷⁸ Ajakirjanumbritesse mahtus 6–19 teksti (vt lisa 3). Siinses statistikas on kõikidel pikimatel tekstidel võrdne kaal, kuivõrd huvi on üldine: kelle kirjandus sai pikimate tekstidena Romaanides suuremat tähelepanu.

Ajakirjanumbritest pikimaid tekste otsides jäi silma, et need on sageli romaanikatkendid ehk ajakirja tähtsaima žanri esindajad. Samuti paistis silma, et pikimad tekstid paiknesid kõige enam sisukorras esimesena, seejärel viimase tõlketekstina, mille järel võis tulla eesti tekstide hulka paigutatud rubriik „Tõtt ja nalja“, ja harvem ajakirja keskel.⁷⁹ Näib, et mahukamad tekstid paigutati reklaami eesmärgil strateegilistele kohtadele.

Kui uuritaval perioodil ilmus 279 Romaani regulaarset numbrit, siis pikimaid tekste oli neis 287, sest 8 ajakirjanumbris oli kaks võrdse pikkusega pikimat teksti. Joonisel 5 kujutatakse 12 kuuluvusviidet, mille vahel jaguneb 281 pikimat teksti. Joonisel ei kajastu kuus ainult ühe korra esinenud kuuluvusviitega pikimat teksti ehk hollandi, prantsuse, islandi, läti, soome ja šoti tekstid (vt lisa 3).

⁷⁸ Tavaliselt jõuti sellisele tulemusele nii, et 8-leheküljelisest üldmahust arvestati maha päistiitel või üks väiksem foto mahuga 0,25 lehekülge.

⁷⁹ Nende tähelepanekute statistilist kontrolli võimaldab sisuregister lisa 3.

Joonis 5. Vähemalt kahe pikima tekstiga kuuluvusviited Romaanis.

80 kuuluvusviitest 18 ehk u 23% tõusid esile ajakirjanumbri pikimate tekstidega. Taas oli tegemist Euroopa (243 teksti) ja Ameerika (koos Kanadaga 44 teksti) kirjandusega, millest esimene moodustas u 85%. Pikimate tekstide statistika näitab veel kord saksa kirjanduse eelisavaldamist Romaanis, sest see hõlmas 158 teksti ehk 55% pikimatest tekstidest. Järgmisena moodustas Ameerika ja inglise kirjandus kokku 75 tekstiga u 26% pikimatest tekstidest, kumbki tekstihulga ja esiktekstide arvu poolest esiviisikus (vt jooniseid 2 ja 4).

Kui ungari tekste (114 tk) avaldati Romaanis pisut rohkem kui norra tekste (111 tk), siis norra ületas ungari oluliselt nii pikimate tekstide hulga (norral 21 teksti, ungaril 3) kui ka esiktekstina avaldamise poolest (norral 43 teksti, ungaril 5) (vt jooniseid 2, 4 ja 5). Skandinaavia kirjandus kokku (norra, taani, rootsi, islandi) hõlmas 28 pikimat teksti ehk u 10% pikimatest tekstidest ning soome-ugri kirjandus kokku (ungari, eesti, soome) 6 teksti ehk u 2% pikimatest tekstidest. Siin paistab selgemalt välja, et toimetaja vaatas avaramalt germaani, mitte sugulaskeeltes kirjutatud kirjanduse poole.

Romaani orienteeritust Euroopale kinnitab tõsiasi, et esiktekstide ja pikimate tekstide hulgast puudub üldiselt võrdlemisi suure tekstiarvuga (92 tk) vene kirjandus. Vastuolu, et eesti suurest tekstimassist (819 teksti) ainult kaks olid ajakirjanumbri pikimad, seletatakse selles bakalaureusetöös Romaanist jäänud üldmulje põhjal järgmiselt:

- 1) eestikeelsetele romaanidele leidus eelistatumaid või kättesaadavamaid avaldamisvõimalusi kui ajakiri Romaan (toimetaja eelistas tõlkeromaane),

- 2) eesti tekstide kiire kasv Romaanis on seotud ajakirjanduslike žanrite lisandumisega ning ajakirjanduslikud tekstid ei olnud eriti pikad,
- 3) toimetaja kasutas Romaani enda lühema luuleloomingu avaldamiseks.

Romaan pidi algse idee järgi olema tõlkeajakiri. Kuigi eesti tekstide hulk ajakirjas järjest kasvas, näib, et profiili muutust püüti varjata sellega, et eesti tekste ei paigutatud avatekstiks eriti sageli ning eesti tekstid olid pigem lühikesed. Statistika näib kinnitavat, et profiili muutus oli toimetajale ebamugav (vt alapeatükk 1.2.). Seda, et Romaani sisu muutus aja jooksul kuulumisviidete poolest ühetaolisemaks, näitlikustavad pikimate tekstide kõige mitmekesisema ja kõige ühelaadsema valikuga aastakäigud: kui 1923. aastal oli 25 pikima teksti hulgas esindatud 7 erinevat kuulumisviidet, siis 1932. aastal oli Romaani 24 pikima teksti hulgas 23 saksa kuulumisviitega teksti ja üks norra tekst (vt lisa 3). Oletatavasti halvenes majanduskriisi ajal väliskirjanduse kättesaadavus ning see omakorda vähendas tekstide mitmekesisust.

3.2. Ungari tõlked ajakirjas Romaan

3.2.1. Ungari tõlketekstide sagedus

Võrreldes paljude teiste kuulumisviidetega (vt lisa 2) oli ungari kirjandus oma 114 tekstiga Romaanis hästi esindatud. Seda ilmus igal uuritaval aastal. Huvi ungari kirjanduse avaldamise vastu ei jaotunud aga võrdselt: ühe aastakäigu jooksul avaldati 2–20 ungari teksti (vt joonist 3). Ungari kirjanduse avaldamises võib täheldada kahte lainet – aastatel 1922–1924 ja 1927–1933. Esimese kolme aastaga avaldati kokku 36 teksti, mis on u 32% ungari tekstidest. Järgnes kaks kasina tõlkimise aastat (1925–1926), mil avaldati kokku 5 ungari teksti 48 ajakirjanumbri kohta. Teise laine seitsme aasta jooksul avaldati kokku 73 teksti ehk 64% ungari tekstidest.

Uuritava perioodi kõige suurema ungari tekstihulgaga (20 tk) aasta oli 1924. Kõige tähelepanuväärsem on juunikuus ilmunud ainulaadne Soome-Ungari number (Romaan 11/1924), mida saab seostada soome-ugri hariduskongressi toimumisega Tallinnas 1924. aasta juunis (Soome-ugri II. hariduskongress 1924). Ungari tekstid (7 tk) täitsid erinumbrist poole ning nii, nagu üldiselt Romaani puhul, jäi soome tõlkekirjandus (3

teksti) selles vähemusse (vt alapeatükk 3.1.1.). Erinumber oli kõige varasem taoline juhtum, kus ühe ja sama kuuluvusviitega avaldati ühes numbris nii palju tekste.⁸⁰ Hilisemate erinumbrite tiitellehtedel ei rõhutatud pühendumist teatud kirjandusele.⁸¹ Peale erinumbri avaldati 1924. aastal veel 13 ungari teksti ja 4 soome teksti (vt lisa 2), lisaks ainuke liivlaste (Romaan 16/1924: 506) ja üks saami tekst (Romaan 19/1924: 600). Seega hõimurahvaste loomingu avaldamine oli 1924. aastal aktuaalne ning toimetaja erilise poolehoiu pälvis ungari kirjandus.

Teise, mõõdukama huvi laine ajal avaldati 7–15 ungari teksti aastas. Ungari kirjandus ilmus 1930. aastate alguses keskmiselt igas 2. või 3. ajakirjanumbris, mis näitab, et ungari kirjanduse avaldamine püsis toimetusel meeles ning tõlkimise järjepidevus suudeti tagada.

Ungari kirjandus oli esindatud kokku 96 Romaani numbris 279-st ehk u 34% numbritest. 84 juhul avaldati ungari tekstid üksiku ungari tekstina ühes ajakirjanumbris ning 12 juhul paigutati ajakirjanumbrisse rohkem kui üks ungari tekst. Suurema tekstihulgaga kuuluvusviidete puhul oli kahe kuni nelja teksti paigutamine samasse numbrisse pigem tavaline (vt lisa 3). Võib oletada, et vahel tõlgiti lihtsuse huvides mitu teksti samast algteosest, eriti kui autor on sama.⁸² Sama allika kasutamist ei saa välistada ka juhtudel, kui ühe kirjaniku tekste avaldati lühikese aja jooksul mitu.⁸³ Samuti võisid sama kuuluvusviitega erinevate autorite tekstid pärineda antoloogiast,

⁸⁰ Hiljem jõudsid sama rohke avaldamiseni ainult kaks kõige avaldatumat kuuluvusviidet Romaanis: saksa seitsme (Romaan 24/1925) ja kuue (Romaan 20/1925 ja 12/1929) tekstiga ning eesti kaheksa (Romaan 11/1932, 24/1932, 12/1933, 21–22/1933) ja seitsme (Romaan 8/1932, 10/1932, 15/1932, 4/1933, 15/1933, 17/1933 ja 23–24/1933) tekstiga. Nii mitme saksa ja eesti teksti sattumine samasse numbrisse tulenes tõenäoliselt saksa ja eesti tekstide üldisest rohkusest, mitte sellest, et numbreid oleks soovitud pühendada nendele kuuluvusviidetele.

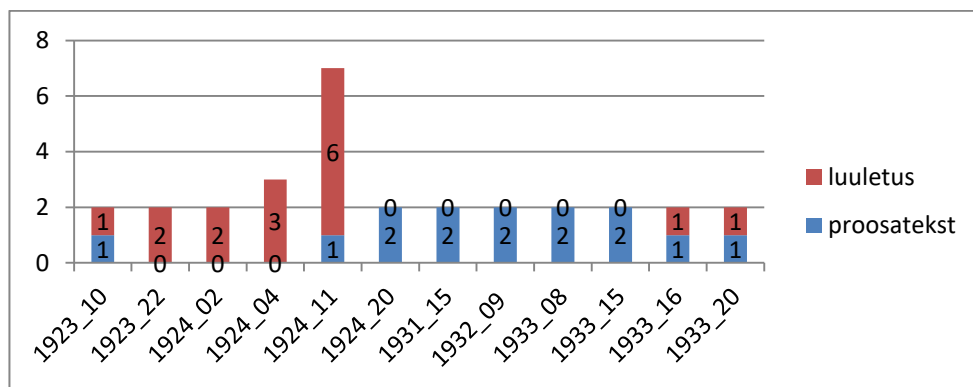
⁸¹ Hilisemad erinumbriid pühendusid kultuurisündmusele (Laulupeonumber 12/1928), poliitilisele sündmusele (Vabariigi 10. aastapäeva juubelinumber 4/1928) või kalendri-tähtpäevadele (Lihavõtte-number 8/1930, Suvistepühade number 11/1930). Samuti ei pühendunud teatud väliskirjandusele Emil Gutmanni toimetatud Romaani lisanumbrid aastatel 1927–1929.

⁸² Ungari puhul võib oletada sama allikat kahel juhul: ajakirjanumbrisse järjestikku paigutatud Győző Dalmady luuletused „Ema pisar“ ja „Üksindusele“ (Romaan 22/1923: 685) ning ühte ja samasse numbrisse, kuid vahega paigutatud Ferenc Herczegi lühijutud „Kolonel Prutkay“ ja „Ohvrimeel“ (Romaan 15/1933: 461–462, 474–475).

⁸³ Näiteks Sándor Petőfi luuletused „Rahwuslaul“ ning „Sügisel“ ilmusid ungari tekstide arvestuses järjestikku (Romaan 18/1922: 564; 4/1923: 112). József Pásztori lühijutud avastati Romaani toimetuses 1930. aastal, mil ilmus „Pilved“ (Romaan 11/1930: 333–335). Tema järgmised neli lühijuttu avaldati 1932. aasta teisest poolest 1933. aasta teise pooleni (Romaan 15/1932: 467–468; 8/1933: 242–244; 16/1933: 492–494; 19/1933: 590–591, 594).

näiteks erinumbri puhul. Usutav on ka see, et toimetuse valis meelepärased või soosingus autorite tekstid eri allikatest. Huvitav on kahe naisautori, Piroska Reichardi ja Fruzsina Szalay luuletuste avaldamine samas Romaanis (2/1924: 51–52), mida saab tõlgendada teadliku soopõhise valikuna, kuna bakalaureusetöös tuvastatud 50 ungari autori hulgas on ainult kolm naist.⁸⁴

Joonisel 6 on näha, et mitut ungari teksti sisaldavatest numbritest 10 juhul avaldati samas Romaanis kaks teksti, ühel juhul kolm ja ühel juhul seitse teksti. Lisaks on värvidega eristatud luuletuste ja proosatekstide hulk nendes numbrites. Värvide ei näita tekstide järjekorda ajakirjanumbrites.

Joonis 6. Rohkem kui ühe ungari tõlketekstiga Romaani numbrid ning tekstižanrid.

Kui võrrelda rohkem kui ühe ungari tekstiga ajakirjanumbrite jaotumist aastate lõikes, siis on näha kaks rohkema avaldamise lainet – aastatel 1923–1924 ja 1931–1933. Seejuures avaldati esimese laine ajal, ainuüksi 1924. aastal neli mitme ungari tekstiga Romaani. Silma ei paista ainult erinumber (Romaan 11/1924), vaid ka sellele eelnenud veebruarikuine kolme ungari luuletusega ajakirjanumber (Romaan 4/1924).

Esimese laine ajal langeb mitme teksti koos avaldamine rohke avaldamise tippaastatega 1923–1924 kokku. Ungari tekstide väheses esindatusega aastatel 1925–1926 paigutati kõik tekstid numbritesse üksikult. Kui 1927. aastast hakati ungari kirjandust Romaanis taas rohkem avaldama, siis teise laine tippaastateks saab lugeda alles perioodi 1930–

⁸⁴ Kolmanda naiskirjaniku Anna Lesznai luuletus ilmus järgmises ungari tõlkeid sisaldavas numbris (Romaan 4/1924: 121). Seega kõiki naisluuletajaid tutvustati lugejatele 1924. aastal, mis ungari kirjandust silmas pidades oli Romaani viljakaim tõlkeaasta. Seejuures oli Piroska Reichard ainsa naisena esindatud ka erinumbri (Romaan 11/1924: 333) ning aastaid hiljem pääses Romaani kaante vahele ungari naisautorite sulest veel ainult tema kolmas luuletus (Romaan 20/1933: 627).

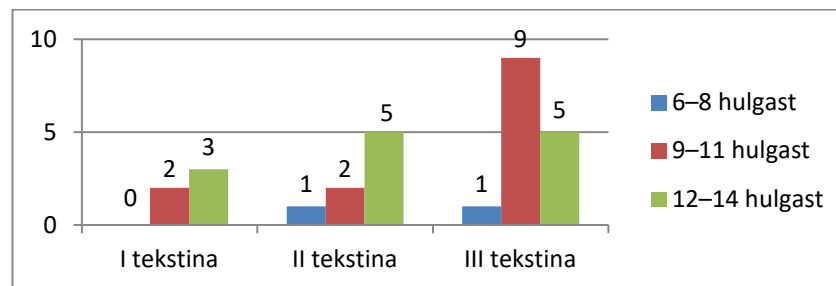
1933. Sel ajal avaldati 9–15 teksti aastas ning ilmus viis kahe tekstiga ajakirjanumbrit. Võimalik, et 1931. aasta soome-ugri kultuurikongress Helsingis (Prozes 1998) mõjutas ungari kirjanduse avaldamise teist lainet Romaanis. Teise laine sees tõuseb esile viimane, 1933. aasta, mil avaldati 15 ungari teksti, neist 8 paarikaupa samades numbrites. Sellest järeldub, et kuigi viimastes uuritavates aastakäikudes kuuluvusviidete arv üldiselt vähenes, oli ungari üks nendest, mis oma esindatust ei kaotanud. Pigem sai see leheruumi juurde, võib-olla ajakirjast välja langenud kuuluvusviidete arvelt.

Joonisel 6 on näha, et esimese laine ajal eelistas toimetaja avaldada luuletusi (14 luuletõlget ja 4 proosatõlget), kuid pärast erinumbrit, mille ainuke ungari proosatekst oli Ferenc Virteri „India unelm“ (Romaan 11/1924: 329–332), algab ungari proosatõlgete ajajärk Romaanis. Teise laine ajal domineerivad proosatekstid (10 proosatõlget ja 2 luuletõlget), kuid neid ei paigutatud samasse numbrisse kunagi üle kahe, ilmselt mahulistel põhjustel. Luuletusi – üldiselt lühikesi – eelistati avaldada mitmekaupaga samas numbris või koos proosatekstiga, nagu näitab see, et 22 ungari luuletust 16 ehk u 73% avaldati mitme ungari tekstiga numbris.

Kirjanduse põhiliikidest eelistas toimetaja avaldada unagri proosatekste (92 tk): kui proosatekste avaldati igal aastal (maksimaalse 13 tekstiga aastad on 1930 ja 1933), siis luuletusi ei avaldatud üldse aastatel 1925–1926 ja 1929–1932. Ainult 1924. aastal avaldati ungari luuletusi (11 tk) rohkem kui proosatekste (9 tk). (Vt lisa 4).

3.2.2. Ungari tõlketekstide paigutus

Järgmisena uuritakse ungari tekstide paigutust ajakirja ette- või tahapoole. Siinses statistikas loetakse eespoolseks kolme esimest teksti ning tagapoolseks kolme viimast. Kui kuue tekstiga numbris (Romaan 5/1922) olid sellise liigituse järgi vaid ees- ja tagapoolsed tekstid (kitsa valiku hulgas olnud ungari tekst järjestati teiseks), siis 16-tekstilistes numbrites (Romaan 5/1933 ja 15/1933) eristuvad ääred keskosast selgelt. Joonisel 7 on välja toodud statistilised andmed ungari kuuluvusviitega tekstide kohta, mis paiknevad Romaani numbrites eespool.

Joonis 7. Ungari tõlgete avaldamine sisukorras esimese, teise või kolmanda tekstina.

Ajakirjanumbrite esimese kolme tekstina avaldati ungari tõlkekirjandust 28 juhul 114-st. Seega ligikaudu 25% ungari tekstidest pääses numbri ettepoole. Esimese tekstina avaldati 5, teise tekstina 8 ja kolmanda tekstina 15 tõlget. Rohkema tekstiarvuga numbrites (kategooriad 9–11 ja 12–14) said eespoolsed tekstid (kummaski kategoorias 13 tk) suuremat tähelepanu ning võib oletada, et need valiti hoolega.

Viis ungari teksti, mis ilmusid ajakirja esiktekstina, olid Kálmán Mikszáthi romaani „Wana kelm“ osad II–VI (Romaan 20/1924: 609–616; 21/1924: 641–648; 22/1924: 673–680; 23/1924: 705–712; 24/1924: 737–739). Seejuures on huvitav, et kui romaani I osa oli ilmunud numbri teise tekstina (Romaan 19/1924: 579–584), siis II osast alates tõsteti järjejutt sisukordades esimesele kohale ning seda positsiooni hoidis teos kuni lõpuni, olgugi et viimane katkend oli ainult 2,25 lehekülge pikk. Kálmán Mikszáth oli 19. sajandil Mór Jókai kõrval loetuim ungari proosakirjanik (Unkarin kirjallisuus: 258). Lisaks tuntud autorile võisid lühiromaan „Wana kelm“ pääsemist esiktekstiks mõjutada žanr ja esimesele katkendile saadud hea tagasiside. „Wana kelm“ jäi paraku ainukeseks järjejutuna ilmunud ungari romaaniks ajakirjas. Selle hõimuliikumise vaimus kulgenud ilmumisaastat 1924 saab aga iseloomustada veel kahes mõttes erilisena: see oli žanriliselt üks mitmekesisemaid ungari tekstide avaldamise aastaid Romaanis (proosa lühivormide statistikat bakalaureusetöös ei tehtud, aga romaanižanri esindatus on tähelepanuväärne) ja ainult sellel aastal pääsesid ungari tekstid ajakirjas avatekstiks.

Teise tekstina avaldatud 8 tõlkest⁸⁵ 7 olid proosatekstid ning 1 ungari luuletus, mis paiknes kahe eesti luuletuse vahel Romaani (16/1933: 481) esilehel. Kolme luuletusega

⁸⁵ Teise tekstina avaldati järgmised 8 tõlget: István Tömörkény „Wikatiproov“ (Romaan 5/1922: 129–132), Miklós Kisbán „Hundid“ (Romaan 6/1923: 169–174), Ferenc Virter „India unelm“ (Romaan

esileht oli ajakirja praktikas erandlik. Ungari luuletus, mis erakordsele positsioonile pääses, oli Sándor Petőfi „Minu haud“. Tegemist oli selle autori neljanda luuletusega,⁸⁶ mis ilmus Romaanis, ning teda võib tõlgete arvu poolest pidada Romaani lemmikautoriks ungari kirjanike hulgas (vt alapeatükk 3.2.4.).

Kui vaadata avaldamise aega, siis avaldati ungari tekste ajakirja teise tekstina aastatel 1922–1924 ja 1931–1933, kummalgi perioodil neljal juhul. Perioodid langevad kokku rohkema avaldamise lainetega (vt alapeatükk 3.2.1.). Seega aastatel, mil huvi ungari kirjanduse vastu oli suurem, paigutati ungari tekste ka ajakirjanumbrites ettepoole.

Kolmanda tekstina avaldatud 15 tõlkest⁸⁷ 12 olid proosatekstid ning 3 luuletused. Üle poole (8 tk) kolmanda tekstina avaldamise juhtumitest jääb rohkema avaldamise teise laine perioodi 1927–1929.

Žanriliselt pääses ajakirja kolme esimese teksti hulka 24 proosateksti ja 4 luuletust. Proosatekstide koguhulgast (92 teksti) pääses ettepoole 26% tekstidest ja luuletuste koguhulgast (22 teksti) 18% tekstidest. Ungari materjali põhjal eelistati ajakirja alustada proosatekstidega, mida avaldati ka tunduvalt rohkem kui luuletusi. Kui vaadata sisuregistris (lisa 3) kuuluvusviidete järel olevaid leheküljenumbreid, paistab, et tendents on üldisem: esiktekstidena avaldati tavaliselt pikemaid proosa vormis tekste.

11/1924: 329–332), Kálmán Mikszáth „Wana kelm“ I osa (Romaan 19/1924: 579–584), Imre Halász „Suudlematud suudlused“ (Romaan 1/1931: 9–13), Sándor Hegedüs „Pasunamehe müts“ (Romaan 8/1931: 233–236), Ede Sas „Raskeim ülesanne“ (Romaan 9/1932: 257–258), Sándor Petőfi „Minu haud“ (Romaan 16/1933: 481).

⁸⁶ Sándor Petőfi „Rahvuslaul“ (Romaan 18/1922: 564) paigutati ajakirja sisukorras 3. kohale, „Sügisel“ (Romaan 4/1923: 112) 4. kohale, M. J. Eiseni tõlkekaastööna saabunud „Mu isa amet“ (Romaan 11/1928: 339) 5. kohale ja „Minu haud“ (Romaan 16/1933: 481) 2. kohale.

⁸⁷ Kolmanda tekstina avaldati järgmised 15 tõlget (bakalaureusetöös tuvastamata autori algupärase kirjapildis nimi antakse nurksulgudes): Sándor Petőfi „Rahvuslaul“ (Romaan 18/1922: 564), Győző Dalmady „Ema pisar“ (Romaan 22/1923: 685), Imre Madách „Surma luule“ (Romaan 11/1924: 332), Dezső Malonyay „Hobune ja ta peremees“ (Romaan 9/1927: 268–271), [G. Mezei] „Printsi pruut“ (Romaan 14/1927: 430–432), Ede Sas „Lahutatud naine“ (Romaan 21/1928: 655–657), József Pakots „Naissekretär“ (Romaan 23/1928: 718–720), László Lakatos „Kuritegu“ (Romaan 6/1929: 173–174), Adorján Bónyi „Viimane öö“ (Romaan 13/1929: 399–403), Sándor Peterdi „Sinine roos“ (Romaan 16/1929: 493–495), Soma Guthi „Käekiri“ (Romaan 23/1929: 719–720), Dezső Malonyay „Kaks vana“ (Romaan 3/1930: 79–83), Zoltán Somlyó „Kontserdi vaheajal“ (Romaan 5/1930: 141–142), Árpád Abonyi „Abielu“ (Romaan 3/1931: 78–79), ungari jutt „Raadiokuulajate lemmik“ (Romaan 21/1932: 651).

Ungari autoritest paistavad korduva esinemisega ajakirja eespool silma Kálmán Mikszáth (kokku 6 teksti sisukorras esimese või teisena), Sándor Petőfi ja Ede Sas (kummalgi 2 teksti sisukorras teise või kolmandana) ning Dezső Malonyay (2 teksti sisukorras kolmandana). Nii korduva avaldamise kui ka tekstide silmapaistva paigutuse poolest peab neid pidama Romaani toimetaja silmis ühtedeks tähtsamateks ungari autoriteks nende hulgas, keda ta ajakirja valis või kelle teosed olid talle kättesaadav.

Tagapool avaldamist ei soovita bakalaureusetöös üheselt seostada teksti vähema tähtsustamisega. Viimaseks paigutatud ja eeldatavasti ka viimasena loetud kirjandusteos võis lugejatele hästi meelde jääda ning järgmise numbriga ostu või tellimuse pikendamist mõjutada. Seda eriti järjejuttude puhul, mida paigutati nii esimeseks kui ka viimaseks ja eelviimaseks (vt alapeatükk 3.1.2.). Pealegi olid Romaanis ülekaalus numbrid, kus vähemalt üks kuuluvusviide kordus.⁸⁸ Romaanis rohkelt esindatud saksakeelse kirjanduse puhul on arvukalt juhtumeid (Romaanid 10/1922, 12/1922, 1–4/1925, 12–16/1925), kus üks tekst paigutati ajakirjas esimeseks ja teine viimaseks. Ungari materjali puhul võib täheldada, et nendel 12 korral, kui samas numbris oli rohkem kui üks ungari kuuluvusviitega tekst, paigutati need pigem vahedega kui järjestikku.⁸⁹ Seega tundub, et kuuluvusviidete kordumine võis mõjutada paigutust. Võib-olla sooviti korduva kuuluvusviitega tekstide hajutamisega jätta numbrist mitmekesisemat muljet. Samas on ungari materjalis üks juhtum (Romaan 22/1923: 685), kus kaastööd saanud tõlkija J. J–k. (Juhan Jaik, 1899–1948) kaks teksti paigutati järjestikku, austades tõlkija loodud kooslust. Tekstidevaheliste seoste ja autorite taustade mõju paigutamisele oleks vaja uurida täpsemalt kui bakalaureusetöös tehtud väike katse⁹⁰.

⁸⁸ Romaani numbreid, kus kõik kuuluvusviited on erinevad, on uuritava 12 aasta jooksul 7 ning kõik need mitmekesise sisu juhtumid (Romaanid 1/1922, 4/1922, 8/1922, 6/1923, 17/1923, 9/1923, 5/1924) jäävad ajakirja algusaega, aastatesse 1922–1924. (Vt lisa 3)

⁸⁹ Mitme ungari tekstiga numbrites on kolmel juhul 2 ungari teksti järjestikku (Romaanid 2/1924, 4/1924, 22/1923) ja erinumbris 6 teksti järjestikku (Romaan 11/1924). Kahel juhul on ungari tekstide vahel 1 muu kuuluvusviitega tekst (Romaanid 10/1923, 4/1924), neljal juhul on vahel 3 (Romaanid 11/1924, 9/1932, 16/1933, 20/1933), ühel juhul 4 (Romaan 20/1924), ühel juhul 5 (Romaan 8/1933), ühel juhul 6 (Romaan 15/1931) ja ühel juhul 7 (Romaan 15/1933) muu kuuluvusviitega teksti. (Vt lisa 3)

⁹⁰ Uurimaks tekstide sisulist sobivust, loeti läbi ühe ajakirjanumbri (Romaan 4/1924: 118–222) viis järjestikust teksti, millest üks oli hispaania, kolm olid ungari ja üks oli saksa kuuluvusviitega. Jõuti järeldusele, et sisuline sobivus (motiivid, tonaalsus, vastandumine) võis mõjutada tekstide järjekorda. Samuti pani katse mõtlema sellele, kui palju mõjutas paigutust visuaalselt sobiv lehekülje kujundus ning pikemate ja lühemate tekstide rütm. Ungari tekstide puhul kerkis küsimus, kas 20. sajandi alguses

Kui vaadata Romaani sisukordade lõpuosi lisas 3, siis paistab silma, et viimasel kohal ei esine ungari tekste kunagi.⁹¹ Tagantpoolt teisel kohal on 6 ungari teksti⁹² (7–12 tekstiga ajakirjanumbrites), millest 3 on luuletused ja 3 proosatekstdid. Proosatekstidest kaks avaldati rubriigis „Tõtt ja nalja“ (Romaan 17/1931: 544; 8/1933: 256), kajastamata nende pealkirju ja autorite nimesid ajakirjanumbri sisukorras. Tuleb tõdeda, et tekstide paigutamine sisuosa viimase lehekülje meelelahutusrubriiki ning nende mitte kajastamine sisukorras ei näita toimetaja erilist austust. Kolm eelviimaseks paigutatud teksti olid ajakirjanumbritest, kus avaldati kaks või kolm ungari teksti (Romaanid 10/1923, 4/1924, 8/1933), mis võis tahapoole sattumist mõjutada.

Tagantpoolt kolmandal kohal on 10 ungari teksti⁹³ (7–16 tekstiga ajakirjanumbrites), kõik proosavormis. Üks tekst on kahe sama autori tõlkega numbrist (Romaan 15/1933), mis võis paigutust mõjutada. Seda, kui sisukordade lõpupoole paigutati mõne Romaanis korduvalt avaldatud ja laialt tuntud ungari kirjaniku tekst,⁹⁴ mõjutas tõenäoliselt kõige enam numbrist sisemine loogika või hierarhia.⁹⁵ Kolmel juhul⁹⁶ sattus kirjaniku esimene tõlge ajakirja tahapoole, aga edaspidi avaldati veel nende tekste.

uuendusliku kirjandusajakirja Nyugat autorite Endre Ady ja Anna Lesznai luuletused esitati sihilikult järjestikku ja selle ajakirjaga mitte seotud Lajos Palágyi luuletus nendest eraldi (vt Unkarin kirjallisuus: 296, 287, 299, 339). Sellisel juhul mõjutas paigutust ka kirjanike taust.

⁹¹ Alates 1931. aastast avaldati viimase tekstina ainult eesti meelelahutuslikke tekste.

⁹² Tagantpoolt teise tekstina avaldati järgmised 6 tõlget (bakalaureusetöös leidmata eluaastatega isiku nime järel on sulgudes küsimärk): Árpád Berczik „Ori“ (Romaan 7/1922: 217–220), János Wajda „Rännak“ (Romaan 10/1923: 312), Béla Balázs „Pühendus heliloojale“ (Romaan 13/1923: 408), Lajos Palágyi „Enne tormi“ (Romaan 4/1924: 122), Károly Lovász „Suvemuinasjutt“ (Romaan 17/1931: 544), Jenő Wallész (?) „Sammetkate“ (Romaan 8/1933: 256).

⁹³ Tagantpoolt kolmanda tekstina avaldati järgmised 10 tõlget (bakalaureusetöös tuvastamata autori algupärase kirjapildis nimi antakse nurksulgudes, leidmata eluaastatega isiku nime järel on sulgudes küsimärk): Zsigmond Móricz „Sööming“ (Romaan 15/1923: 469–471), István Tömörkény „Wõitlus sõduriga“ (Romaan 19/1923: 599–600), Ferenc Herczeg „Katariina ja Kata“ (Romaan 1/1925: 23–25), [Lajos Balasti] „Abielusobitaja“ (Romaan 7/1929: 215–219), Károly Murai „Testament“ (Romaan 14/1929: 432–434), Jenő Wallész (?) „Toatüdruk“ (Romaan 12/1930: 375), Béla Szenes „Härä ja poolpaljad naised“ (Romaan 19/1930: 598), Mihály Erdödy (?) „Tiivarips“ (Romaan 23/1931: 730), Aladár László „Ilukõitealbum“ (Romaan 5/1933: 155), Ferenc Herczeg „Ohvrimeel“ (Romaan 15/1933: 474–475).

⁹⁴ István Tömörkényl oli „Wõitlus sõduriga“ (Romaan 19/1923: 599–600) kolmas tõlketekst Romaanis. Samuti oli Károly Murail kolmas tekst „Testament“ (Romaan 14/1929: 432–434). Ferenc Herczegil oli varem avaldatud kolm lühijuttu, kui tema „Kolonel Prutkay“ (Romaan 15/1933: 461–462) ja „Ohvrimeel“ (Romaan 15/1933: 474–475) ilmusid samas numbris, neist teine tagantpoolt kolmandana. (Vt lisa 3 ja 4)

⁹⁵ Subjektiivselt hinnates on näiteks Károly Murai „Testament“ (Romaan 14/1929: 432–434) Romaanis avaldatud ungari proosatõlgete seas üks tähelepanuväärsemaid teoseid, mis võis tahapoole sattuda saksa tõlgete (5 tk) rohkuse ja harjumuspärase ettepoole paigutamise tõttu. Kõnealuses numbris on kokku 9

Mõnel juhul ei saa välistada, et paigutus ei näita kirjanduslikus mõttes tähtsuse hierarhiat või toimetaja maitse-eelistust.⁹⁷ See näib olevat seotud ka žanridega, mille puhul paistab välja proosa pikemate žanride (mitte ainult romaanide) eelistamine lühematele.⁹⁸ Romaanis on selgelt ülekaalus süžeeelised proosatekstid. Ungari tekstide hulgas leidub ainult üks filosoofiline olustikukirjeldus – Viktor Garádi „Merekoletis“ (Romaan 4/1931: 116–118), mis avaldati oma numbri 11 teksti seas 7. kohal.

Ajakirjade lõpuosas on kokku 16 ungari teksti, mis ungari tekstide koguhulgast 114 moodustab ligikaudu 14%. Sama osakaalu moodustavad tagapoolsed proosatekstid (13 tk) proosatekstide (92 tk) koguhulgast ja tagapoolsed luuletused (3 tk) luuletuste (22 tk) koguhulgast.

Äärtes paikneb kokku 44 ungari teksti, keskosas seega 70 teksti ehk 61% tekstidest (114 tk). Kokkuvõttes võib väita, et valdavalt paigutati ungari kirjandus ajakirjanumbri keskosasse, kuid ettepoole sagedamini kui tahapoole. Kirjanduse põhiliikide osakaalude võrdlus näitas, et ajakirja ettepoole pääses rohkem proosatekste kui luuletusi. Seda kinnitavad tõsiasiad, et kõik viis naisluuletaja teksti⁹⁹ paigutati oma numbris keskele või pisut tahapoole ja pikim ungari luuletus, József Kissi kolmveerand lehekülge hõlmanud „Adagio“ (Romaan 8/1927: 245) avaldati 9. tekstina 12-st.

Ajakirja üldist tendentsi raamistada sisuosad proosatekstidega kinnitab ilmekalt Soome-Ungari numbri (Romaan 11/1924) ülesehitus. Selle 14 teksti hulgas oli luuletusi (8 tk)

teksti, millest ungari teksti ette paigutati 4 saksa, 1 Ameerika ja 1 Brasiilia tekst, kogu variatiivsus on ainult 4 kuulumisviidet. (Vt lisa 3)

⁹⁶ Zsigmond Móriczi „Sööming“ (Romaan 15/1923: 469–471), Ferenc Herczegi „Katariina ja Kata“ (Romaan 1/1925: 23–25) ja Jenő Wallész (?) „Toatüdruk“ (Romaan 12/1930: 375).

⁹⁷ Kui võrrelda Ferenc Herczegi kaht lühijuttu ühes ja samas ajakirjanumbris, siis kuuendana avaldatud „Kolonel Prutkay“ (Romaan 15/1933: 461–462) tundub huvitavam kui 14. kohal avaldatud „Ohvrimeel“ (Romaan 15/1933: 474–475).

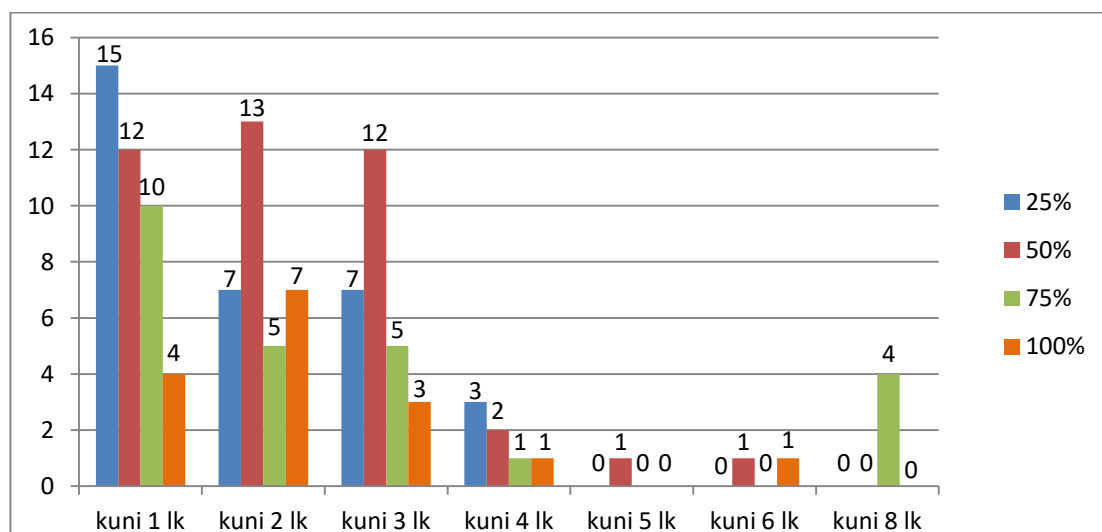
⁹⁸ Mihály Erdödy (?) esines Romaanis kahe tõlkega. Tema lühijutt „Teem“ (Romaan 21/1927: 657–659) paigutati 5. kohale 13 tekstist ja lühidialoog „Tiivarips“ (Romaan 23/1931: 730) 12. kohale 14st. Ka järgmised lühidialoogid paiknevad numbrite kesk- või lõpuosas: Béla Szenes „Laps ja täisealine“ (Romaan 19/1926: 597) (8. koht 13st), József Pakots „Rikkad külalised“ (Romaan 19/1927: 591–593) (6. koht 13st), Aladár László „Tänapäeva kuningannad“ (Romaan 3/1933: 87) (7. tekst 12.st). Izidor Kálnoki lühimuinasjutt „Kurg ja harakas“ (Romaan 8/1932: 248) paikneb 10. kohal 14 teksti hulgas.

⁹⁹ Pirooska Reichardi „Soov aasta algul“ ja Fruzsina Szalay „Põhjamaal“ (Romaan 2/1924: 51–52) olid oma numbris 9 teksti hulgas 4.–5. kohal. Pirooska Reichardi „Lohutus“ (Romaan 11/1924: 333) oli 7. tekst 14-st. Anna Lesznai „Walge tund“ (Romaan 4/1924: 121) oli 7. tekst 10-st ja Pirooska Reichardi „Veel kord“ (Romaan 20/1933: 627) oli 10. tekst 15-st.

rohkem kui proosatekste (6 tk), aga esimesele ja viimasele kahele kohale paigutati proosatekstd.¹⁰⁰

3.2.3. Ungari tõlketekstide pikkus

Joonisel 8 on näha Romaanis trükitud ungari tekstide jaotumine pikkuse järgi. Tulpade värvid näitavad pikkusühikuid veerand (25%), pool (50%), kolmveerand (75%) lehekülge ja terve (100%) lehekülge. Numbrid tulpade kohal näitavad, mitu ungari teksti vastava pikkusega oli. Kuna joonis koondab infot nii tekstide pikkuste kui ka kategooriatesse kuuluvate tekstide koguste kohta, antakse siin paar näidet, kuidas seda lugeda: 1) jaotuses „kuni 1 lk“ esimene sinine tulp numbriga 15 tähendab, et Romaanis leidub 15 teksti pikkusega veerand lehekülge, 2) jaotuse „kuni 2 lk“ punane tulp numbriga 13 tähendab, et Romaanis leidub 13 teksti pikkusega poolteist lehekülge (eelmisele jaotusele „kuni 1 lk“ tuleb juurde liita 50% ehk pool).

Joonis 8. Ungari 114 tõlketeksti jaotumine Romaanis pikkuse järgi.

Ungari tekstidest tõlgiti kõige rohkem veerand (15 teksti), poolteist (13 teksti), pool ning kaks ja pool (kumbagi 12 teksti) lehekülge hõlmanud tekste. Levinud olid ka kolmveerand (10 teksti) lehekülge hõlmanud tõlked. Ungari kirjanduse tõlkeid pikkusega kuni üks lehekülge oli kokku 41 ehk 36% tekstidest. Kuni kaks lehekülge

¹⁰⁰ Erinumbri (Romaan 11/1924: 321–352) ülesehitus on järgmine: 1 saksa proosatekst, 1 ungari proosatekst, 5 ungari luuletust, 1 soome proosatekst, 1 soome luuletus, 1 soome proosatekst, 1 ungari luuletus, 1 eesti luuletus, 1 inglise proosatekst, 1 Austria proosatekst.

pikki tekste oli 32 ehk 28% tekstidest. Kuni kolm lehekülge pikki tekste oli 27 ehk 24% tekstidest. Pikemaid tekste kui kolm lehekülge oli oluliselt vähem, kokku 14 ehk 12% tekstidest.

Pikimad ungari tõlked on ootuspäraselt romaani „Wana kelm“ katkendid. Romaani osad II–V (Romaanid 20–23/1924) hõlmasid 7,75 lehekülge ja I osa (Romaan 19/1925) hõlmas 6 lehekülge. Seega tekstide pikkus sõltus osaliselt žanrist, aga ka tõlketeksti valikust. Pikkuse poolest tõusevad esile veel Miklós Kisbáni ajalooaineline lühijutt „Hundid“ (Romaan 6/1923: 169–174), mis on 5,5 lehekülge pikk ja trükiti oma numbris teise tekstina, ning Dezső Malonyay proosatekst „Kaks vana“ (Romaan 3/1930: 79–83), mis on 4,5 lehekülge pikk ja paigutati numbris kolmandaks. Kuna kõik nimetatud pikimad proosatõlked paigutati ajakirjanumbri ettepoole, tuleb ungari materjali põhjal näha seost tekstide pikkuse ja paigutuse vahel. Võib-olla mõjutas paigutust mh tõlkimisele kulunud aeg.

Suurem osa ungari tekste (100 tk) on Romaanis aga üsna lühikesed – kuni 3 lehekülge – ning suurem osa tõlkeid paigutati ka ajakirjanumbri keskele (vt alapeatükk 2.3.2.). Lühimate ehk veerand lehekülge hõlmanud tekstide hulgas oli 13 luuletust (vt alapeatükk 2.3.1.) ja 2 proosateksti¹⁰¹.

Kui liita kõikide ungari tekstide pikkused kokku, hõlmab ungari kirjandus Romaanis 212,25 lehekülge¹⁰². Tekstide keskmine pikkus on umbes 2 lehekülge.

¹⁰¹ Kálmán Porzsolti aforismid pealkirjaga „Tolmuterad“ (Romaan 5/1925: 147) ja tundmatuks jäänud autori, Ede Molnár jutuke „Ausad mehed“ (Romaan 20/1930: 634).

¹⁰² Järgmises tehtes on eelnevalt korrutatud joonisel 8 olevad pikkused esinemiste hulkadega, liidetakse kategooriate tulemused: $3,75 + 6 + 7,5 + 4 + 8,75 + 19,50 + 8,75 + 14 + 15,75 + 30 + 13,75 + 9 + 9,75 + 7 + 3,75 + 4 + 4,5 + 5,5 + 6 + 31 = 212,25$.

3.2.4. Ungari kirjanikud Romaanis

Kui ungari tekste oli kokku 114 ja üks nendest oli folkloorse saateviitega (Romaan 21/1932: 651), siis autor on teada 113 juhul. Romaanis esineb 67 ungari kirjanikku, nendest 42 ühe korra¹⁰³ ja 25 korduvalt. Korduvalt avaldati seega autorite koguarvust u 37% kirjanike loomingut. Korduvalt esinenud autoritele kuulub u 63% teada oleva autoriga tekstidest ehk 71 teksti 113-st. Korduvalt avaldatud kirjanikest esines Romaanis 17 autorit¹⁰⁴ kahe tekstiga, 3 autorit¹⁰⁵ kolme tekstiga, 2 autorit¹⁰⁶ nelja tekstiga, 2 autorit¹⁰⁷ viie tekstiga ja 1 autor – Kálmán Mikszáth (1847–1910) – rekordiliselt kümne tekstiga. (Vt lisa 4)

Kui bakalaureusetöös suudeti tuvastada 50 autorit (vt alapeatükk 2.3.3.), siis nende hulgas olid kõik 8 kirjanikku, kellelt avaldati rohkem kui kaks teksti, 14 kahe tekstiga kirjanikku 17-st ja 28 ühe tekstiga kirjanikku 42-st. Tuvastamata, oletuslikelt või leidmata eluaastatega 17-lt isikult avaldati valdavalt (14 juhul) üks tekst. See kinnitab omal moel toimetaja üldist ettenägelikkust ja head vaistu ajakirja sisu määramisel – rohkem avaldati nende kirjanike töid, kes on 100 aastat hiljem tuntud.

¹⁰³ Ühe korra esinevad Romaanis järgmised 28 bakalaureusetöös tuvastatud ungari kirjanikku: Árpád Berczik (1842–1919), Miklós Kisbán (1873–1950), János Wajda (1827–1897), Dezső Kosztolányi (1885–1936), Béla Balázs (1884–1949), Fruzsina Szalay (1864–1926), Anna Lesznai (1885–1966), Ferenc Vörter (1875–1924), Imre Madách (1823–1864), Géza Szilágyi (1875–1958), Ernő Szép (1884–1953), József Kiss (1843–1921), Jenő Heltai (1871–1957), János Főthy (1893–1979), László Lakatos (1881–1944), Soma Guthi (1866–1930), Zoltán Somlyó (1882–1937), Mór Jókai (1825–1904), József Hevesi (1857–1929), György Majthényi (1885–1942), Árpád Abonyi (1865–1918), Sándor Hegedüs (1875–1953), Illés Kaczér (1887–1980), Izidor Kálnoki (1863–1930), Tamás Moly (1875–1957), Árpád Sebes (1896–1963), Károly Lovász (1887–1952), Viktor Garádi (1858–1932). Ühe tekstiga on esindatud ka oletatavad isikud Andor Németh (1891–1953)*, Andor Kun (1882–1960)* ja Zsigmond Szöllösi (1872–1953)* ning teadmata eluaastatega Ödön Irsai (?) ja Bob Szigethy (?). Samuti järgmised 9 bakalaureusetöös tuvastamata jäänud kirjanikku (nimekuju algupärane): Gyula Arany, Laszlo Foda, G. Mezei, A. Erdődy, Lajos Balásti, Bernhard Szana, Genő Ohlschlager, Jenő Andai, Jenő Majthényi.

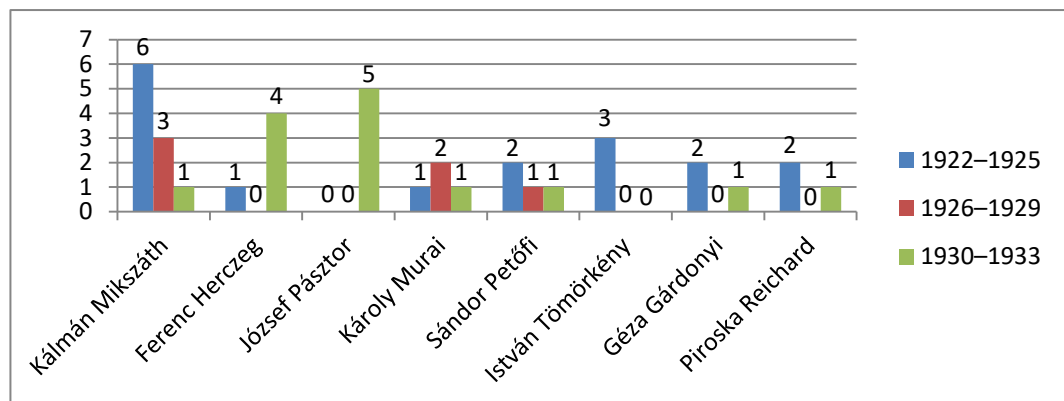
¹⁰⁴ Kaks korda esinevad Romaanis järgmised 14 bakalaureusetöös tuvastatud ungari kirjanikku: Lajos Bíró (1880–1948), Zsigmond Móricz (1879–1942), Győző Dalmady (1836–1916), Endre András Ady (1877–1919), Lajos Palágyi (1866–1933), Kálmán Porzsolt (1860–1940), Béla Szenes (1894–1927), Imre Halász (1841–1918), Ede Sas (1869–1928), Aladár László (1896–1958), Dezső Malonyay (1866–1916), József Pakots (1877–1933), Adorján Bónyi (1892–1967), Sándor Peterdi (1868–1945). Kaks teksti avaldati ka teadmata eluaastatega Ede Molnári (?), Mihály Erdődy (?) ja Jenő Walléshi (?) sulest.

¹⁰⁵ Kolm korda esinevad Romaanis István Tömörkény (1866–1917) ja Géza Gárdonyi (1863–1922) proosatekstidega ning Pirooska Reichardi (1884–1943) luuletustega.

¹⁰⁶ Neli korda ilmus Károly Murai (1857–1933) lühijutte ja Sándor Petőfi (1823–1849) luuletusi.

¹⁰⁷ Viis korda avaldati Romaani numbrites Ferenc Herczegi (1863–1954) ja József Pásztori (1873–1942) proosatekste.

Joonisel 9 on näha Romaanis 3–10 tekstiga esindatud ungari autorid. Nende tekstide hulk kolmel perioodil on eristatud värvidega. Nelja aasta pikkused perioodid lubavad üldiselt hinnata, kas kirjaniku tekste avaldati Peeter Grünfeldti toimetatud Romaani algusajal, keskel, lõpupoolel või tasaselt üle aastate.

Joonis 9. Vähemalt kolme tekstiga Romaanis esindatud ungari kirjanikud tekstide arvuga.

Jooniselt 9 paistab, et Romaani esimestes (sinised tulbad) ja viimastes (rohelised tulbad) aastakäikudes avaldati 7 kirjaniku töid 8-st, keda saab pidada Romaani lemmikautoriteks ungari kirjanduse esindajatena. Soositud autorite tekste on esimesel perioodil kokku 17 ja viimasel 14. István Tömörkény oli 3 tekstiga esindatud ainult esimesel perioodil, kusjuures väljaspool Romaani tema teoseid ei tõlgitud (Linde 1936: 110). József Pásztori kõik 5 teksti jõudsid Romaani 1930. aastatel. Samal ajal avaldati mujal 4 tema lühijuttu (Linde 1936: 106), mis näitab, et temagi oli ennekoike Romaani autorite valikus. Teatud autorite esinemine Romaanis ainult teatud perioodidel näitab nii toimetaja soosingut kui ka teoste kättesaadavust just avaldamise ajal. Teine periood (punased tulbad) paistab silma ungari tekstide vähema avaldamise (6 teksti) ja autorite väiksema esindatuse poolest (kolm soositud autorit) nii siinses statistikas kui üldiselt.¹⁰⁸

Kui algusajal avaldati korduvalt 5 autori loomingut, siis keskmisel ja viimasel perioodil kahe, kusjuures viimasel perioodil eristuvad ungari lemmikautorid – József Pásztor ja Ferenc Herczeg – kokku 9 tekstiga kõige kontrastsemalt, sest teistelt avaldati ainult üks tekst. Ferenc Herczeg oli eesti lugejatele rohkem tuntud kui József Pásztor. Tema

¹⁰⁸ Aastatel 1922–1925 avaldati 39 ungari teksti, 1926–1929 avaldati 27 ungari teksti, 1930–1933 avaldati 48 ungari teksti. (Vt lisa 4)

teoseid oli eesti keelde tõlgitud juba 20. sajandi algusest ning Romaaniga samal ajal avaldati mujal 11 tema tõlget (Linde 1936: 100). Kahe autori selge esiletõus kolmandal perioodil võib olla seotud materjali halvema kättesaadavusega majanduskriisi ajal.

Romaanis ainsa ungari romaani (hõlmab esimese perioodi 6 teksti) ja nelja lühijutuga esindatud Kálmán Mikszáthi loomingut avaldati ennekõike 1920. aastatel (9 teksti), aga ka 1930. aastatel (1 tekst), mis kinnitab tema jätkuvat soosingut Romaanis. Tema teoseid oli eesti keelde tõlgitud juba 19. sajandi lõpukümnendist (Linde 1936: 104), kuid kõige tõlgitum ungari autor ta ei olnud. Samal ajal Romaaniga avaldati mujal tema teoste 6 tõlget (Linde 1936: 105).

Vähemal määral, aga igal perioodil on Romaanis esindatud ka Károly Murai ja Sándor Petőfi. Kui esimeselt avaldati väljaspool Romaani 1930. aastatel eesti keeles ainult üks tõlge (Linde 1936: 104), siis teiselt oli 19. sajandil tõlgitud 36 teost, nende hulgas varaseim teada olev ungari tõlge – luuletus „Laulik“, mis ilmus Eesti Postimehe Kalendris 1879. aastal (Linde 1936: 107). 20. sajandil enne Romaani oli avaldatud 24 Sándor Petőfi tõlget ja samal ajal Romaaniga ilmus mujal 19 tõlget (samal: 107–109). Võib järeldada, et kuigi Sándor Petőfi tõlgete vastu paistab Romaanis välja austus,¹⁰⁹ olid need nii levinud, et Romaani valikusse neid palju ei võetud. Kui Sándor Petőfi oli oma 83 tõlkega kohalikele tuntuim ungari luuletaja, siis Mór Jókai oma 74 tõlkega oli tuntuim proosakirjanik (Linde 1936: 101–103). Laia leviku argumendiga võib põhjendada ka seda, miks temalt ilmus Romaanis (7/1930: 215–216) ainult üks tõlge. Sándor Petőfi ja Mór Jókai esindavad Romaanis koos János Wajda ja Imre Madáchiga kõige vanemat, 1820. aastatel sündinud kirjanike põlvkonda, kellelt kokku avaldati 7 teksti.

Géza Gárdonyi ja Piroska Reichard on Romaanis esindatud algusajal kahe ja viimasel perioodil ühe tõlkega. Géza Gárdonyi oli lugejatele enne Romaani tuttav 4 tõlkega ning samal ajal ilmus temalt mujal 5 tõlget (Linde 1936: 99). Piroska Reichard on Romaanis ainuke korduvalt avaldatud ungari naiskirjanik ja tema tõlkeid mujal ei leidu (Linde

¹⁰⁹ Sándor Petőfi „Rahwuslaul“ oli esimene ungari luuletus Romaanis (18/1922: 564). Järgmine tema luuletus avaldati vaid neli numbrit hiljem (Romaan 4/1923: 112). Tema luuletused paigutati ajakirja ettepoole (vt alapeatükk 3.2.2.).

1936: 109). Ühtlasi on ta oma kolme luuletusega Linde 619 tõlketööga nimestikus kõige tõlgitud naiskirjanik ja Romaan oli ainuke väljaanne, kuhu jõudis ungari naiskirjanikke juba 1920. aastatel.¹¹⁰ Seejuures on tähelepanuväärne, et kolmest naisautorist kaks olid Romaanis avaldamise ajal, 1924. aastal nooremapoolsed – Piroska Reichard 40- ja Anna Lesznai 39-aastane.

¹¹⁰ Äratuntavalt naiste nimedega kirjanikke on Linde nimestikus 1933. aastani (k.a) ainult 10. Kui 19. sajandil avaldati kaks ungari naiskirjaniku (Teréz Ferenczy, Johanna Voht) tõlget, siis 1930. aastate alguses avaldati eesti keeles mujal kui Romaanis viis ungari naiskirjaniku (Malvi Bokor, Grete Harsányi, Ida Lónyay, Cécile Tormay, Grete Ujhely) tõlget (Linde 1936: 98–100, 103–104, 110–111).

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöös uuritakse Eesti esimest omataolist kirjandusajakirja Romaan ja selle muutumist aastatel 1922–1933. Ajakiri toetus 19. sajandist pärit eelkäijate (kirjanduslike ja populaarteaduslike lisalehtede ja ajakirjade ning joonealuste järjejuttude) traditsioonile ja alustas eestikeelsele ajakirjandusele enneolematult soodsal ajal eduka ning rahvaliku kirjandusele spetsialiseerunud väljaandena, mida toimetas kogenud tõlkija, kirjanik ja ajakirjanik Peeter Grünfeldt. Idee kohaselt pidi ajakiri vahendama laiale lugejaskonnale arusaadavat, kõlbelist, väärtuslikku ja mitmekesist tõlkekirjandust. Romaani tõlkevalik pidi vähendama saksa kirjandustõlgete senist ülekaalukat levikut eesti keeles ning avardama noore vabariigi kodanike arusaama maailmakirjandusest.

Bakalaureusetöös rakendatud kontentanalüüsi ja ajakirja ajaloolise tausta uurimise põhjal saab Romaani profiili ja selle muutumist kirjeldada ning selgitada järgmiselt:

1. Romaani tõlkevalik oli selgelt Euroopa-keskne nii tõlgete hulga kui ka kuulumisviiside jaotumise põhjal;
2. tõlkekirjandusest domineeris tekstide hulga, paigutuse ja pikkuse poolest saksakeelse kultuuriruumi kirjandus, ehkki kokku esines väljaandes 80 erinevat kuulumisviidet;
3. saksa- ja ingliskeelse kultuuriruumi kirjandustõlgete kõrval oli toimetajal suurem huvi Skandinaavia kirjanduse vastu, ning seejärel soome-ugri kirjanduse vastu, mida kõige rohkearvulisemalt esindas ungari kirjandus;
4. Romaani esimesed aastakäigud olid tõlkekirjanduse poolest kõige mitmekesisemad, kuid uuritava perioodi jooksul peaaegu üheksakordistus algupäraste eesti tekstide arv ajakirjas;
5. väljannete konkurentsi ja kommertsialiseerumise tõttu muutus 1920. aastate teisest poolest Romaani kujundus ja ajakirja kirjanduslikku fookust hakkasid hajutama algupärased populaarteaduslikud ja ajakirjanduslikud tekstid;
6. romaanižanri prestiiž ajakirjas on tuntav järgnevast: a) järjejutuna ilmunud romaanikatkendid paigutati lugejate mõjutamiseks tavaliselt ajakirjanumbri ette- ja tahapoole raamiks, b) ilmuma hakkavaid romaane reklaamiti ajakirjas, c) ilmunud romaanide nimekirju kasutati tagakaanel ajakirja reklaamiks, d) romaanikatkendid olid tavaliselt pikemad kui muud tekstid, e) ajakirja pealkiri viitab järjeromaanidele;

7. üheaegselt eesti tekstide kiire kasvuga ajakirjas kasvas mõõdukamalt saksa tõlgete arv ning nende tendentside mõjul muu tõlkekirjanduse valik üldiselt vaesus, kuid ungari tõlgete arvule see märgatavat mõju ei avaldanud;
8. hõimuliikumise mõju ajakirjas on tuntav järgnevalt: a) soome-ugri hariduskongressi Tallinnas toimumise ajal, juunis 1924 ilmus Romaani Soome-Ungari erinumber, b) samal aastal avaldati aastakäikude võrdluses kõige arvukamalt ungari kirjandust, mille hulgas c) ilmus 6-osalise järjejutuna ainuke ungari lühiromaan ajakirjas, d) lühiromaan 5 osa paigutati ajakirjanumbri avatekstiks, e) mainitud kongressiaastal ilmusid ka ainuke liivlaste ja üks saami tekst, f) ungari tõlgete teist lainet Romaanis 1930. aastate alguses võis mõjutada 1931. aasta soome-ugri kultuurikongress Helsingis;

Ungari kirjandust avaldas Romaanis toimetaja Peeter Grünfeldti, kes oli tõlgete arvult kõige produktiivsem ungari kirjanduse tõlkija Eestis. Tõenäoliselt valmis suurem osa Peeter Grünfeldti tõlkeid saksa keele vahendusel. Ungari kirjanduse tõlkeid (valdavalt proosat) avaldati Romaanis igal aastal. Tõlgete arvult (114 teksti) oli ungari kirjandus ajakirjas silmapaistval 6. kohal, eespool näiteks norra, prantsuse, vene ja rootsi tõlgete hulga. Seevastu soome kirjandust leidub Romaanis ootuspärasest vähem (25 teksti), mis kinnitab, et Romaan on oluline allikas just ungari tõlgete avaldamise seisukohalt.

Romaan vahendas uuritaval perioodil eesti lugejatele 67 ungari kirjaniku loomingut, enim Kálmán Mikszáthi (1847–1910), Ferenc Herczegi (1863–1954) ja József Pásztori (1873–1942) loomingut, samas kui kogu eestindatud ungari kirjanduses domineerisid Sándor Petőfi (1823–1849) ja Mór Jókai (1825–1904) tõlked. Ungari autorite mitmekesisust Romaanis näitab see, et mõne kirjaniku tõlkeid mujal ei avaldatud, nt István Tömörkényi (1866–1917) ja Piroška Reichardi (1884–1943). Ajakirja teeb eriliselt ka see, et 1920. aastatel tõlgiti teadaolevalt ainult Romaanis eesti keelde ka mõni ungari naisluuletaja teos.

Ungari materjali näitel polnud toimetaja valikud kõige tüüpilisemad, mis kinnitab ajakirja tähtsust tõlkekirjanduse levitajana iseseisvunud Eestis. See, et eesmärgiks seati hoidumine saksa keeleala tõlgete ülekaalust, tõstab muu tõlkekirjanduse tähtsust Romaanis, kuigi praktikas ei suudetud seda eesmärki täita.

ALLIKAD JA KIRJANDUS

1. Arhiiviallikad

ERA = Rahvusarhiivi Riigiarhiiv (Tallinn)

F. 1, n 7, s 535. Jutud ja Romaanid (12.02.1931).

F. 1, n 7, s 536. Jutuleht (15.01.1929–31.07.1940).

F. 1, n 7, s 1058. Romaan (02.02.1922–20.11.1935).

F. 14, n 7, s 803. Kirjastus-osaühisus „Areng“ (08.11.1923–27.10.1926).

F. 4434, n 2, s 3665. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1924.

F. 4434, n 2, s 3666. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1925.

F. 4434, n 2, s 3667. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1926.

F. 4434, n 2, s 3669. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1927.

F. 4434, n 2, s 3670. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1927.

F. 4434, n 2, s 3672. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1928.

F. 4434, n 2, s 3673. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1929.

F. 4434, n 2, s 3675. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1930.

F. 4434, n 2, s 3676. „Areng“, kirjastus-o/ü. Tegevusaasta 1931.

EKLA = Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Kultuurilooline Arhiiv (Tartu)

F. 34, m. 6: 1. Peeter Grünfeldt „Rahes ja rajus. Mälestusi möödunud sajandi lõpupoolelt ja käesoleva alult“.

F. 92, m. 255: 5. O/ü „Noor-Eesti Kirjastus“ ja P. Grünfeldt, kirjavahetus 11.08.1934–9.12.1936.

F. 193, m. 69: 17. Haljaspõld (Grünfeldt), Herbert.

F. 224, m. 75: 6. „Romaan'i“ (ajakirja) talitus, kolm kirja H. Leoke'se raamatukauplusele 8.02.1922–24.10.1923.

DIGAR = Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv

Agu 1922–1925;

1922: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2182>. Vaadatud 11.07.2021.

1923: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2183>. Vaadatud 11.07.2021.

1924: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2184>. Vaadatud 11.07.2021.

1925: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2185>. Vaadatud 11.07.2021.

Jutuleht 1929–1940; <https://dea.digar.ee/?a=cl&cl=CL1&sp=jutuleht&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA>. Vaadatud 09.07.2021.

Kirjandus ja Teadus: „Wirulase“ hinnata kaasanne 1908; <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=cl&cl=CL1&sp=kirjateadwirulase>. Vaadatud 09.07.2021.

Kirjandus: Sõnumete ja Maa hinnata kaasanne 1906–1907; <https://dea.digar.ee/?a=cl&cl=CL1&sp=kirjandussonumeteli&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA>. Vaadatud 23.07.2021.

Postimehe Lõbulisa 1889–1893; <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=cl&cl=CL1&sp=postimehelobuli&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA>. Vaadatud 10.07.2021.

Postimees 1886–1944; <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=cl&cl=CL1&sp=postimeesew&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA>. Vaadatud 10.07.2021.

Romaan 1922–1936;

1922: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2474>. Vaadatud 10.01.2021.

1923: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2475>. Vaadatud 11.01.2021.

1924: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2476>. Vaadatud 12.01.2021.

1925: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2477>. Vaadatud 12.01.2021.

1926: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2478>. Vaadatud 13.01.2021.

1927: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2479>. * Vaadatud 13.01.2021.

1928: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2480>. Vaadatud 14.01.2021.

1929: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2481>. Vaadatud 14.01.2021.

1930: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2482>. Vaadatud 15.01.2021.

1931: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2483>. Vaadatud 15.01.2021.

1932: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2484>. Vaadatud 16.01.2021.

1933: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2485>. Vaadatud 16.01.2021.

1934: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2486>. Vaadatud 17.01.2021.

1935: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2487>. Vaadatud 17.01.2021.

1936: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=2488>. Vaadatud 17.01.2021.

*Romaan 14/1927 puudub DIGARist ja seda vaadati Tartu Ülikooli raamatukogu hoidlast.

Tuuslar 1922; <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud?id=10919>. Vaadatud 20.02.2022.

Olewiku Lisaleht 1881–1889; <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=cl&cl=CL1&sp=olevikulile&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA>. Vaadatud 09.07.2021.

2. Kirjandus

Aru, Krista 2002. Eesti ajakirjandus aastatel 1766–1940. – Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940. I, A–N. = Estnischsprachige Presse 1766–1940. I, A–N. = Estonian-language presse 1766–1940. I, A–N. Koost. Endel Annus, Tiina Loogväli, Külli Kaunissaar, Tuulikki Raudalainen, Eve Siirman, toim. Endel Annus ja Tiina Loogväli. Eesti Akadeemiline Raamatukogu. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 20–51.

Avistu, Anneli 2000. Ajaleheturunduse algusaegadelt. – Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900–1940. Koost. Epp Lauk, toim. Epp Lauk, Maret Mälk, Anu Pallas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 43–66.

Brendekenist Peeglini. Eesti ajakirjanduse biograafiline lühileksikon 1689–1940. 2014. Koost. Roosmarii Kurvits ja Anu Pallas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Eesti ajakirjanike lühielulugusid. 2000. – Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900–1940. Koost. Epp Lauk, toim. Epp Lauk, Maret Mälk, Anu Pallas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 210–211.

Eesti perioodikas ilmunud järjejuttude bibliograafia 1918–1944. 2014. Koost. Kalev Sikk. Võru: Lembit Sikk Pärna talu.

EKA I = Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940. I, A–N. = Estnischsprachige Presse 1766–1940. I, A–N. = Estonian-language presse 1766–1940. I, A–N. 2002. Koost. Endel Annus, Tiina Loogväli, Külli Kaunissaar, Tuulikki Raudalainen, Eve Siirman, toim. Endel Annus ja Tiina Loogväli. Eesti Akadeemiline Raamatukogu. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.

EKA II = Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940. II, O–Ü. = Estnischsprachige Presse 1766–1940. II, O–Ü. = Estonian-language presse 1766–1940. II, O–Ü. 2002. Koost. Endel Annus, Tiina Loogväli, Külli Kaunissaar, Tuulikki Raudalainen, Eve Siirman, toim. Endel Annus ja Tiina Loogväli. Eesti Akadeemiline Raamatukogu. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.

Genette, Gérard 1997. Paratexts: thresholds of interpretation. Transl. Jane E. Lewin. Literature, Culture, Theory 20. Cambridge: Cambridge University Press.

Grünfeldt, Peeter 1923. Minevikku jälgimas. Tartu: Varrak.

Harro, H(alliki) 1997. Changes of the Estonian press market in the 1920s and 1930s. Käsikirjale viidatud Avistu, Anneli 2000 järgi. Ajaleheturunduse algusaegadelt. –

Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900–1940. Koost. Epp Lauk, toim. Epp Lauk, Maret Mälk, Anu Pallas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 43–66.

Kaasik, Sigrid 2000. Ringhäälingu algusaastad. – Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900–1940. Koost. Epp Lauk, toim. Epp Lauk, Maret Mälk, Anu Pallas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 127–145.

Karjahärm, Toomas 2010. Oleviku minevikud. Ajaloolase käsiraamat. Teine, ümbertöötatud trükk. Tallinn: Argo.

Kokk, Aavo, Aru, Krista 2005. „Päevaleht“ ja tema ajastu. Tallinn: Eesti Päevaleht.

Krippendorff, Klaus 2004. Content Analysis. An Introduction to Its Methodology. Second Edition. Thousand Oaks: Sage Publications.

Kurvits, Roosmarii 2010. Eesti ajalehtede välimus 1806–2005. *Dissertationes de medii et communicationibus Universitatis Tartuensis 10*. Väitekiri Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudis. Juhendaja Epp Lauk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lagerspetz, Mikko 2017. Ühiskonna uurimise meetodid. Sissejuhatus ja väljajuhatus. *Gigantum Humeris*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Laherand, Meri-Liis 2010. Kvalitatiivne uurimisviis. Teine trükk. Tallinn: OÜ Sulesepp.

Lauk, Epp 1996. Eesti ajakirjanduse süsteemi kujunemine. – Eesti ajakirjanduse ajaloost X. Toim. Peeter Maimik. Tartu: Tartu Ülikooli ajakirjanduse osakond, 5–36.

Lauk, Epp 2000. Eesti ajakirjanduse arenguhooni XX sajandi algusest 1930. aastate lõpuni. – Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900–1940. Koost. Epp Lauk, toim. Epp Lauk, Maret Mälk, Anu Pallas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 3–42.

Macksey, Richard 1997. Pausing on the threshold. (Foreword to Genette's Paratexts.) – Genette, Gérard 1997. Paratexts: thresholds of interpretation. Transl. Jane E. Lewin. Literature, Culture, Theory 20. Cambridge: Cambridge University Press, pp xi–xxii.

Neuendorf, Kimberly A. 2002. The Content Analysis Guidebook. Thousand Oaks: Sage Publications.

Torop, Peeter 2011. Tõlge ja kultuur. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Ungari 1936. Toim. Bernhard Linde. Tallinn: Varak.

Unkarin kirjallisuus. 1986. Toim. Tibor Klaniczay, suomentajat Leena Maijala, Irene Wichmann jt. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Özirimli, Umut 2010. Theories of Nationalism. A Critical Introduction. Second Edition. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.

3. Internetiallikad

Alas, Maie 2012. Aastatel 1918–1940 Saaremaa ajalehtedes ilmunud jutulisad. Lõputöö. Käsikiri Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias. Juhendaja Ilmar Vaaro. Universitas Tartuensis DSpace; <http://dspace.ut.ee/handle/10062/25770?locale-attribute=et>. Vaadatud 20.01.2022.

Beekmann, Vladimir 1990. Unustuse hõlmast. – Reede nr 39, 28.09.1990. DIGAR; <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=reede19900928.1.2&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA>. Vaadatud 14.07.2021.

Eesti raha ajalugu. Eesti Panga koduleht; <https://www.eestipank.ee/muuseum/eesti-raha-ajalugu>. Vaadatud 18.01.2022

Genette, Gérard 1991. Introduction to the Paratext. (Transl. Marie Maclean) – New Literary History Vol. 22, No. 2. Published By: The Johns Hopkins University Press, pp. 261–272. JSTOR digital library; <https://www.jstor.org/action/doBasicSearch?Query=Introduction+to+the+Paratext&so=rel>. Vaadatud 29.01.2022.

Haljaspõld, Herbert 1932. Kümme aastat „Romaani“. – Romaan 7/1932, 193–194. DIGAR; <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika/29231>. Vaadatud 16.01.2021.

Hubel, Ed(uard) 1922. Uue ajakirja ülesannetest. – Agu 1/1922, 1–2. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika/25628>. Vaadatud 06.08.2021.

Hubel, Ed(uard) 1937. Peeter Grünfeldt surnud. – Uus Eesti nr 99, 12.04.1937. <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=uuseesti19370412&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-Uus+Eesti>. Vaadatud 14.07.2021.

Isiklik e-kirjavahetus Roosmarii Kurvitsaga 13.–14.01.2022.

Jutuleht. ERB = Eesti Rahvusbibliograafia; https://nlib-ee-primo.hosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/1g6crv2/372NLE_ILS.b12062601. Vaadatud 06.08.2021.

Juubeliaasta lävel. 1931. – Romaan 24/1931, 768. DIGAR; <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika/29224>. Vaadatud 15.01.2021.

Kivi, Aleksis 1924. Seitse wenda. Soome keelest tõlkinud Friedebert Tuglas. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi Koolikirjanduse toimkond. ERB = Eesti Rahvusbibliograafia; https://nlib-ee-primo.hosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/d2thlc/372NLE_ILS.b12167708. Vaadatud 18.01.2022.

Laule hõimupäevaks: sega- ja lastekooridele. 1932. Tallinn: Nõmme Rahvaülikool. ERB = Eesti Rahvusbibliograafia; <https://erb.nlib.ee/?kid=17513832>. Vaadatud 06.08.2021.

Mallene, Endel (sine dato). Eesti-Soome kirjandussuhete heitlik tee. Soome-Ugri Rahvaste Infokeskus; <http://www.suri.ee/inf/eestiee.html>. Vaadatud 30.04.2022.

Mikszath, Kálmán 1874. Elbeszélések. Budapest: Nyomatott Vodiáner F.-nél;
<https://mek.oszk.hu/15400/15499/15499.pdf>. Vaadatud 12.08.2021.

Mikszath, Kálmán 1896. Almanach az 1896. évre. Budapest: Singer és Wolfner
Kiadása; <https://www.lira.hu/hu/antikvar/evkonyvek-kalendariumok/evszam-szerint/almanach-az-1896-evre-antikvar#>. Vaadatud 12.08.2021.

Pajur, Ago 2009. Suure Kriisi aastad. Estonica. Entsüklopeedia Eestist;
http://www.estonica.org/et/Ajalugu/1920-1939_Eesti_Vabariik_kahe_maailma_s%C3%B5ja_vahel/Suure_Kriisi_aastad/. Vaadatud 18.01.2022.

Peeter Grünfeldt 70-aastane. 1935. – Uus Eesti nr 13, 30.09.1935.
<https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=uuseesti19350930&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-Uus+Eesti>. Vaadatud 14.07.2021.

Peeter Grünfeldt. EBA = Eesti Biograafiline Andmebaas; <http://www2.kirmus.ee/biblioserver/isik/index.php?id=508>. Vaadatud 14.07.2021.

Prozes, Jaak 1998. Hõimuliikumine kahe maailmasõja vahel. Soome-Ugri Rahvaste Infokeskus; <http://www.suri.ee/hs/prozes.html>. Vaadatud 15.04.2022.

Salu, Marika 2010. Aastatel 1918–1940 eestikeelsetes ajalehtedes ilmunud jutulisade bibliograafia. Lõputöö. Käsikiri Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias. Juhendaja Ilmar Vaaro. Universitas Tartuensis DSpace; <https://dspace.ut.ee/handle/10062/14951>. Vaadatud 20.01.2022.

Seitse töökat aastat. 1928. – Romaan 24/1928, 768. DIGAR;
<https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika/29152>. Vaadatud 14.01.2021.

Soome-ugri II. hariduskongress Tallinnas 19.–21. juunini 1924 = Suomalais-ugrilainen II. kulttuurikokous = A finn-ugor II. tanügyikongresszus. Universitas Tartuensis DSpace; https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/35412/est_a_5804_2_1924_ocr.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Vaadatud 25.05.2022.

Stern, Karl 2009. Suur depressioon Eestis. Estonica. Entsüklopeedia Eestist.
http://www.estonica.org/et/Suur_depressioon_Eestis/. Vaadatud 18.01.2022.

Tasa, Rita 1998. Saksa kirjanduse tõlkeloost Eestis (1918–1997). – Saksa kirjandus eesti keeles 1918–1997. Deutsche literatur in estnischer sprache. Koost. Kai Ellip ja Virve Ennosaar, toim. Tiina Ritson. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 6–7. DIGAR;
<https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/71036>. Vaadatud 18.01.2022.

Tõlkimine ajaloos. Projekti koduleht; <https://translationinhistory.tlu.ee/projekt/>. Vaadatud 16.04.2022.

A Romaan folyóirat és az ebben megjelent magyar műfordítások történelmi-statisztikai tartalomelemzése (1922–1933)

Összefoglalás

A dolgozat az észti Romaan ('Regény'), országos észti irodalmi folyóiratot (megjelent 1922–1936) és az abban az 1922–1933 közötti időszakban megjelent magyar forrásnyelvű műfordításokat vizsgálja. A kiadványt Peeter Grünfeldt (1865–1937) író, újságíró, műfordító szerkesztette.

A sajtóban terjesztett szépirodalmi fordítás hagyománya Észtországban a 19. század második feléből ered. Német nyelvről fordított magyar irodalmi művek 1879-ben kezdtek megjelenni az észti sajtóban. Az első világháború idején a műfordítás hagyománya csaknem teljesen megszakadt, azonban az 1918-ban kikiáltott Észti Köztársaság első világirodalmi folyóiratának, a Romaannak a sikere elősegítette a hagyomány folytonosságát. Az elképzelés az volt, hogy a folyóirat közérthető, erkölcsös, értékes és sokszínű fordításirodalmat kínáljon a szélesebb olvasóközönségnek. Sajnálatos módon a szerkesztőnek ahhoz, hogy lépést tudjon tartani a változó időkkel, csökkentenie kellett a folyóiratban megjelenő szépirodalom mennyiségét, és a társadalmi életre reflektáló fényképekkel és cikkekkel kellett a folyóiratot bővítenie. 1934–1936-ban, a folyóirat utolsó éveiben – ezt az időszakot ez a dolgozat nem tárgyalja – a szórakoztató jellegű tartalom még nagyobb helyet foglal el, és a folyóiratot immár családi kiadvánnyként reklámozzák.

A dolgozatnak három célja van: 1) felderíteni a Romaan folyóirat történelmi hátterét, részletesen tanulmányozni a kialakulását és a változását befolyásoló tényezőket, 2) általánosságban ismertetni a folyóirat irodalmi tartalmát, beleértve az eredeti észti szépirodalom és egyéb észti szövegek, valamint a más forrásnyelvű szépirodalmi fordítások kapcsolatát, a fordítások kulturális irányultságát, 3) a magyar irodalom példáján keresztül alaposabban tanulmányozni a folyóiratban megjelenő fordítások kiválasztását és megvizsgálni a magyar szövegek fordításának lehetséges kapcsolatát az 1920-as években fejlődésnek indult a rokonnépi mozgalommal.

A Romaan folyóirat alapos vizsgálatára ezidáig nem került sor. A dolgozat a történettudomány forráskritikai módszerét és a leíró statisztikai tartalomelemzés módszerét használja. A dolgozat Gérard Genette paratextus-elméletére támaszkodva értelmez olyan fogalmakat, mint az eredethivatkozás. Ez a hivatkozástípus a dolgozat alapvető tartalomelemzési egysége; utalás, amely észtül genitivusban álló jelzőként olyan névszók bővítménye, mint az *író*, a *történet* stb.; a szöveg címe alatt található és annak eredetére utal. Pl. a *magyar író* szókapcsolatban az eredethivatkozás a *magyar*.

A dolgozat a következő forrásokra támaszkodik:

- 1) észti folyóiratok anyagára (beleértve a Romaan folyóirat 279 számát), ami nagyrészt az Észti Nemzeti Könyvtár digitális archívumából, a DIGAR-ból,
- 2) az Észti Országos Levéltár és az Észti Kultúrtörténeti Levéltár irataira,
- 3) más kutatók (Bernhard Linde, Endel Annus, Tiina Loogväli és mások) összeállította bibliográfiákra magyar szövegek korai fordításairól és az észti nyelvű újságírásról.

A dolgozat felépítése a következő: A Romaan folyóirat történeti háttere című első fejezet áttekintést nyújt Peeter Grünfeldt szerkesztő életpályájáról és visszaemlékezéseiről, a folyóirat alapításáról, szerkesztéséről az újságírás 20. század eleji általános fejlődésének kontextusában. A tartalomelemzés kiindulópontjai címet viselő második fejezet bemutatja a dolgozat alapfogalmait és a tartalomelemzés egységeit. A tartalomelemzés eredményei című harmadik fejezetben statisztikai vizsgálatnak vettnek alá a folyóiratban közölt szövegek, a fordítások földrajzi vonatkozásai és a folyóirat kulturális irányultsága. A statisztikai elemzés kiterjed a szövegek mennyiségére és hosszára, a stratégiai célú elhelyezésére a folyóiratszámokban, valamint a nagyobb szövegmennyiségekhez tartozó eredethivatkozások időbeli megoszlására évenkénti bontásban.

A dolgozat harmadik fejezete magyar szövegek esetében vizsgálja még a szövegek mennyiségének és publikálásának év- és folyóiratszám szerinti megoszlását, a szövegek elhelyezését és hosszát a folyóirat számaiban. A szövegek statisztikai vizsgálata után

következik annak összesítése, hogy mely magyar írók műveinek fordítása jelent meg a Romaanban.

A dolgozatból fény derül arra, hogy

- 1) a Romaan a 19. századi sajtóban megjelent fordítási hagyományt folytatta, amit a hasonló szerkesztési elemek, valamint Peeter Grünfeldt szerkesztő 1880-as években indult újságírói pályája is bizonyít;
- 2) a Romaan szerkesztőit a fordítások kiválasztásában egyértelműen az Európa-központúság vezérelte, a folyóirat tartalmában a német nyelvű kulturális tér irodalma dominált, bár a kiadványban összesen 80 különböző eredethivatkozás szerepelt;
- 3) tartalmi szempontból a legváltozatosabbak az első évfolyamok voltak, azonban a folyóiratban az észti szövegek száma évről évre egyre nőtt;
- 4) magyar szépirodalmi fordításokat (többnyire prózát) minden évben közölt a Romaan, a fordítások számát (összesen 114 szöveg) tekintve a magyar irodalom a 6. helyet mondhatta magáénak a folyóiratban, megelőzve ezzel például a francia, az orosz és a finn irodalmat;
- 5) A folyóirat tartalmára hatással volt a finnugor néprokonsági mozgalom, 1924-ben, a Tallinnban megrendezett finnugor közművelődési kongresszus évében jelent meg a folyóirat finn-magyar (irodalmi) különszáma, és ebben az évben közölte a folyóirat a legtöbb magyar szöveget.
- 6) a Romaan a vizsgált időszakban összesen 67 magyar író munkáival ismertette meg az észti olvasókat, a legtöbbet Mikszáth Kálmán (1847–1910), Herczeg Ferenc (1863–1954) és Pásztor József (1873–1942) műveiből közölve, ugyanakkor a teljes észtre fordított magyar szépirodalmat Petőfi Sándor (1823–1849) és Jókai Mór (1825–1904) művei uralták. A Romaan folyóiratnak a magyar irodalom szempontjából történő vizsgálatára azért volt szükség, mert Peeter Grünfeldt a Romaan szerkesztőjeként a fordításai számát tekintve a magyar irodalom legtermékenyebb fordítója volt Észtországban.

A dolgozat mellékletében táblázatokat találunk 1) az eredethivatkozásokról, 2) a Romaan számaiban közzétett valamennyi írott szövegről eredethivatkozásuk alapján, 3) a magyar írókról és a fordításokról a Romaanban.

A diplomamunka harmadik fejezetében bemutatott ábrák ugyanezen táblázatok adatain alapulnak. A táblázatok felhasználhatók további kutatások számára.

Kulcsszavak: irodalmi folyóirat, Romaan, Peeter Grünfeldt, fordításirodalom, magyar irodalom

Historical and Statistical Content Analysis of Magazine *Romaan* and Hungarian Literary Translations in *Romaan* (1922–1933)

Summary

The bachelor thesis studies the Estonian literary magazine *Romaan (Novel)* (published in 1922–1936) and the translations of Hungarian literature which were published in it from 1922 to 1933, when the journal was edited by writer and journalist Peeter Grünfeldt (1865–1937). The tradition of translating fiction in journals was introduced to Estonia in the second half of the nineteenth century. Hungarian literature, which was translated from German, began to spread in magazines in 1879. The tradition of literary translations nearly ceased during the First World War, but the success of *Romaan*, which was the first literary magazine of its kind, helped to restore it. The idea of the magazine was to make comprehensible, moral, valuable and varied literary translations available to a wide readership. Alas, to adapt to the changing times, the editor had to reduce the literary content of the magazine and include photos and articles reflecting different aspects of social life. The final years of the journal, 1934–1936, which are not the focus of the graduation thesis, saw an even bigger growth of the entertaining portion and the journal began to be advertised as a family-oriented magazine.

The current bachelor thesis has three aims: 1) to examine the historical background of *Romaan*, to study the factors which influenced the formation and changes of the magazine, 2) to describe the literary content of the journal in general, including the relationship of Estonian literature and other original texts to translated literature and the cultural orientation of the translations, 3) more specifically, to study the translation choices of the magazine, taking Hungarian literature as an example, and to study the possible connection between Hungarian translations in the magazine and the Finno-Ugric movement intensified in the 1920s.

The journal *Romaan* has not been extensively studied thus far. The current thesis employs the method of source criticism of the discipline of history and the statistical content analysis. Gérard Genette's paratext theory is used to conceptualize terms like *references of origin (kuuluvusviide)*, which is the main unit of content analysis in the

bachelor thesis. In the current thesis, a *reference of origin* constitutes an attribute in the genitive case in Estonian which accompanies nouns such as *writer*, *story*, etc., is located below the title of a text and refers to the origin of the text; for instance, in the phrase *Hungarian writer*, *Hungarian* is a reference of origin.

The bachelor thesis is based on the following sources: 1) historical periodicals (including 279 issues of *Romaan*), most of which are available through the digital archive DIGAR of the National Library of Estonia, 2) the documents of the National Archives of Estonia and the Estonian Cultural History Archives and 3) the lists of early Hungarian translations and Estonian journalism compiled by other researchers (Bernhard Linde, Endel Annus, Tiina Loogväli and others).

The structure of the thesis is following: Chapter One, entitled “The Historical Background of the Magazine *Romaan*”, provides an overview of the biography and memories of editor Peeter Grünfeldt, the founding of the journal *Romaan* and its editing in the context of the general development of journalism at the beginning of the twentieth century. Chapter Two, entitled “The basis of Content Analysis”, introduces the conceptual terms of the bachelor thesis and the units of content analysis. Chapter Three, entitled “The Results of Content Analysis”, is concerned with the statistical study of the literary texts published in the magazine, the geographical scope of the translations and the cultural direction of the magazine. The statistical analysis includes the amount and length of texts, their strategic placement towards the beginning of a magazine issue and the yearly distribution of the references of origin which have a greater number of texts.

In the case of Hungarian texts, the author studies in the results’ chapter the number and distribution of texts over the years and magazine issues, the layout and length of the texts in the issues. Following text statistics, the author looks at which Hungarian writers’ translations were published in *Romaan*.

The bachelor thesis concludes the following:

- 1) *Romaan* continued the translation tradition of the nineteenth-century journalism, illustrated by similar layout elements and editor Peeter Grünfeldt’s journalistic career, beginning in the 1880s;

- 2) *Romaan*'s choice of translations was clearly Eurocentric and the content was dominated by the literature of German-speaking culture, although in total the magazine included 80 different references of origin;
- 3) the content varied the most during the early years, but the number of texts in Estonian grew year by year;
- 4) translations of Hungarian literature (mainly prose) were published in *Romaan* every year; according to the number of translations (114 texts in total), Hungarian literature took the distinguished sixth place in the magazine before, for instance, French, Russian and Finnish literature;
- 5) the content of the magazine was influenced by the Finno-Ugric movement, because in 1924, when the Finno-Ugric Educational Congress was held in Tallinn, a special issue of Finnish-Hungarian Literature was issued and Hungarian literature was the most widely published in *Romaan*;
- 6) in total, *Romaan* brought to the readers the work of 67 Hungarian writers, most of all that of Kálmán Mikszáth (1847–1910), Ferenc Herczeg (1863–1954) and József Pásztor (1873–1942), while in general, Hungarian literature translations were dominated by the work of Sándor Petőfi (1823–1849) and Mór Jókai (1825–1904). Examining *Romaan* from the point of view of Hungarian literature was necessary, because as regards the number of translations, Peeter Grünfeldt was the most prolific translator of Hungarian literature in Estonia.

The appendices of the graduation paper include tables of 1) references of origin, 2) all the texts published in the issues of *Romaan* according to references of origin, 3) Hungarian writers and translated texts in *Romaan*. The figures presented in the Chapter Three of the bachelor thesis are based on the data of these tables and the tables can be used for further research.

Key words: literary magazine, *Romaan*, Peeter Grünfeldt, literary translation, Hungarian literature

LISAD

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

1. Romaani kuuluvusviited

- 1.1. Aastakäik – Romaani aastakäik, märgitud viimased numbrid
- 1.2. Kuuluvusviide – saatemärkuse komponent, nimisõnade kirjanik, romaan, jutt vms omastavaline täiend
- 1.3. Kokku tekste – vastava kuuluvusviitega tekstide koguarv, tekst on ajakirjanumbri sisuüksus (nt luuletus, romaanikatkend)
- 1.4. Kokku kv – vastava kuuluvusviite esinemiste sagedus aastakäigu jooksul

2. Romaani sisuregister

- 2.1. Nr – Romaani number
- 2.2. K/T – Romaani numbri kogumaht ja tekstimaht (ilma reklaamide ja piltideta) lehekülgedes
- 2.3. T – tekstide arv Romaani numbris
- 2.4. Kuuluvusviited – kuuluvusviited ja tekstide leheküljenumbrid
- 2.5. P – pikima teksti pikkus Romaani numbris lehekülgedes ja pikima teksti tähis (kuuluvusviide või autori nimi)
- 2.6. J.A. – Romaani jõulualbum (1927–1929)
- 2.7. L.A. – Lihavõttealbum (1928)
- 2.8. K.A. – Romaani kevadealbum (1929)

3. Ungari kirjanikud ja tõlketekstid Romaanis

- 3.1. Nr – tõlke number
- 3.2. Aasta – Romaani ilmumisaasta
- 3.3. R nr – Romaani number
- 3.4. Ungari kirjanik – teksti metaandmete järgi tuvastatud ungari kirjanik eluaastatega (tärniga * on tähistatud isikud, kelle vastavus metaandmetele pole kindel; kaldkirjas ja sulgudes küsimärgiga (?) on tähistatud isikud, kelle eluaastaid ei leitud ja kelle on metaandmete vasteks pakkunud Bernhard Linde (1936: 97–112); tühjad lahtrid tähistavad tundmatuks jäänud kirjanikke)
- 3.5. Saatemärkus – Romaanis tõlketeksti pealkirja all paiknev saateviide
- 3.6. Pealkiri – teksti pealkiri (kaldkirjas tekstid on Linde nimistust puudu)
- 3.7. P/L – teksti kirjanduslik liik: proosa või luule
- 3.8. Pikkus – teksti pikkus lehekülgedes nelikjaotuse meetodil (sulgudes on teksti pikkus koos selle vahele paigutatud fotodega)

Lisa 2. Romaani kuuluvusviited

Aastakäik → Kuuluvusviide ↓		'22	'23	'24	'25	'26	'27	'28	'29	'30	'31	'32	'33	kokku
1.	Aafrika	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2
2.	ainu	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
3.	albaania	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3
4.	Ameerika	3	16	14	5	6	2	18	29	14	8	7	9	131
5.	armeenia	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	4
6.	araabia	0	0	2	2	1	1	3	1	1	0	0	0	11
7.	artši	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
8.	Austraalia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
9.	Austria	2	2	16	2	8	26	15	12	15	35	24	20	177
10.	baski	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
11.	Belgia	1	0	2	2	4	3	3	0	1	1	1	1	19
12.	bengali	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
13.	Bessaraabia	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
14.	Brasiilia	0	0	0	0	0	2	4	2	1	2	0	1	12
15.	bulgaaria	2	1	1	1	1	1	0	2	0	1	0	0	10
16.	dinka	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
17.	eesti	14	20	30	47	59	86	79	75	81	82	122	124	819
18.	Egiptuse	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
19.	eskimo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
20.	flaami	2	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	6
21.	gruusia	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	3
22.	Hertsegoviina	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
23.	hiina	2	2	1	3	1	1	2	0	1	1	0	0	14
24.	hindustani	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
25.	hispaania	1	4	4	2	1	1	0	1	2	2	0	2	20
26.	hollandi	3	1	0	3	3	1	3	6	4	5	5	7	41
27.	horvaadi	2	2	1	0	4	0	2	0	0	0	0	0	11
28.	iiri	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
29.	India	1	3	1	2	3	0	1	2	0	4	0	1	18
30.	indiaani	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	5
31.	inglise	4	14	14	18	29	18	17	10	16	12	12	27	191
32.	islandi	2	5	0	0	3	3	0	0	0	0	0	0	13
33.	itaalia	6	6	3	0	3	1	1	0	2	2	1	1	26
34.	jaapani	5	4	2	3	1	0	1	0	0	3	2	0	21
35.	jakuudi	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
36.	juudi	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	4
37.	kabiilide	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
38.	Kanada	0	0	0	0	0	0	14	0	0	0	3	0	17
39.	keldi	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2

40.	kirgiiside	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
41.	korea	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
42.	kreeka	2	0	0	2	0	0	0	0	0	4	0	0	8
43.	ladina	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
44.	leedu	1	0	0	3	3	2	0	1	0	0	0	0	10
45.	liivlaste	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
46.	Luksemburgi	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
47.	Lõuna-Aafrika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
48.	läti	2	3	7	5	8	1	0	2	1	0	0	0	29
49.	mbundu	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
50.	Mongoolia	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
51.	montenegro	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
52.	Nicaragua	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
53.	norra	20	15	6	15	5	2	5	4	5	13	15	6	111
54.	oksitaani	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
55.	poola	3	5	3	3	3	0	3	3	1	1	1	0	26
56.	portugali	3	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	6
57.	prantsuse	6	13	9	9	3	9	8	6	10	11	10	15	109
58.	pärsia	2	0	1	4	5	0	1	0	1	1	2	1	18
59.	romade	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	7
60.	rootsi	5	6	6	9	14	6	1	5	5	6	6	11	80
61.	rumeenia	3	1	0	1	0	1	2	0	0	0	0	0	8
62.	saami	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
63.	saksa	31	40	60	81	63	64	43	66	78	57	73	52	708
64.	serbia	2	2	2	0	1	0	0	0	0	1	1	0	9
65.	setu	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
66.	Slovakkia	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	1	0	4
67.	soome	5	3	7	1	3	3	0	0	0	2	1	0	25
68.	süüria	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
69.	šoti	0	1	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	6
70.	Šveitsi	0	1	0	3	1	2	6	2	0	7	2	3	27
71.	taani	3	8	2	8	8	9	6	9	3	5	10	6	77
72.	tatari	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2
73.	Tiroomi	3	1	0	0	2	4	1	1	0	4	0	4	20
74.	tšehhi	1	2	1	0	1	1	0	2	5	3	3	2	21
75.	türgi	1	0	2	0	1	2	2	1	0	2	2	2	15
76.	ukraina	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
77.	ungari	5	11	20	3	2	7	11	7	13	10	10	15	114
78.	Uruguay	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
79.	valgevene	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
80.	vene	4	12	9	12	1	4	6	7	14	10	5	8	92
KOKKU TEKSTE		164	227	237	257	255	267	261	258	278	298	324	322	3148
KOKKU KV		45	50	37	32	37	32	30	27	26	33	29	27	80

Lisa 3. Romaani sisuregister

Aastad 1922–1924

1922					1923					1924				
Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P	Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P	Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P
1	40/31,75	6	norra 1–8 India 9–13 rootsi 14–15 jaapani 15–16 poola 16–17 saksa 18–32	15 saksa	1	40/31,75	12	prantsuse 1–8 saksa 9–12 valgevene 12 bulgaaria 13–15 eesti 15 vene 15–18 Ameerika 18–20 serbia 20 saksa 21–22 taani 23–24 soome 24 taani 25–32	8 taani	1	40/31,75	7	norra 1–8 saksa 9–13 eesti 14 prantsuse 15–20 saksa 21–22 itaalia 22–24 inglise 24–32	8,75 inglise
2	42/31,75	8	norra 33–40 bulgaaria 41–42 saksa 42–51 soome 51–53 vene 53–55 taani 56 hollandi 56 saksa 57–64	8,5 saksa	2	40/31,75	11	prantsuse 33–40 itaalia 41–46 saksa 46 saksa 46–50 eesti 50 armeenia 50–52 vene 52–54 Austria 54–55 poola 56–57 saksa 57 taani 58–64	7,75 prantsuse	2	40/31,75	9	norra 33–40 saksa 41–46 saksa 47–51 ungari 51 ungari 52 eesti 52 prantsuse 53–56 saksa 56–57 inglise 57–64	7,75 norra
3	44/31,75	8	norra 65–72 tšehhi 73–77 saksa 77–84 juudi 85	9 saksa	3	40/31,75	9	prantsuse 65–72 inglise 73–81 rootsi 81 prantsuse 82–85	8,5 inglise	3	40/31,75	8	norra 65–72 saksa 73–75 saksa 75–83 horvaadi 83–84	9 inglise

			taani 85–86 eesti 86–87 italia 87 saksa 88–96				eesti 85 vene 86–87 saksa 87–89 eesti 89 taani 90–96				serbia 84–87 eesti 87 saksa 87 inglise 88–96	
4	44/31,75	7	norra 97–104 armeenia 105–108 italia 108–111 prantsuse 111–113 bulgaaria 114–116 soome 116 saksa 117–128	12 saksa	4	36/31,75	13 prantsuse 97–100 norra 100–106 prantsuse 107–112 ungari 112 saksa 113–116 jaapani 116 prantsuse 117–118 hiina 118–119 jaapani 119 italia 119 vene 120 eesti 120 taani 121–128	8 taani	4	40/31,75	10 norra 97–104 läti 105–110 eesti 111–116 eesti 116–117 hispaania 118–121 ungari 121 ungari 121 saksa 122 ungari 122 inglise 123–128	7,75 norra
5	36/31,75	6	norra 129–132 ungari 132–134 rumeenia 134–140 saksa 141–144 saksa 145–160 soome 160	15,5 saksa	5	40/31,75	11 norra 129–136 saksa 137–144 eesti 144 rumeenia 145–147 norra 147–149 eesti 149 keldi 150–151 vene 151 eesti 151 taani 152–157 islandi 158–160	7,5 norra ja saksa	5	36/31,75	8 norra 129–134 läti 135–139 rootsi 140–145 saksa 146–150 Ameerika 151 montenegro 151–153 eesti 153 inglise 154–160	7 inglise
6	40/31,75	10	norra 161–168 jaapani 168 inglise 169–176	10 rootsi	6	40/31,75	10 norra 161–168 ungari 169–174 eesti 174	8 islandi	6	36/31,75	8 norra 161–164 saksa 165–172 rootsi 173–177	8 saksa

			norra 176–178 prantsuse 178–179 eesti 179 itaalia 180–182 taani 182 jaapani 182 rootsi 183–192				vene 175–177 Ameerika 177 saksa 178–180 poola 180–183 romade 184 tšehhi 184 islandi 185–192				saksa 177–180 inglise 181–184 tšehhi 184–185 eesti 185 inglise 185–192			
7	38/31,75	10	norra 193–195 jaapani 195 saksa 196–204 rootsi 205–211 islandi 211 flaami 217–213 saksa 213–215 jaapani 215–216 ungari 217–220 rootsi 221–224	9 saksa	7	40/31,75	11	norra 193–200 inglise 201–206 eesti 206 vene 207–209 ungari 209–212 montenegro 212 itaalia 212 poola 213–216 serbia 216 eesti 217–218 islandi 219–224	7,75 norra	7	36/31,75	10	saksa 193–200 prantsuse 201–204 eesti 205 Austria 206–209 Belgia 209 soome 210–211 Hertsegoviina 211–212 saksa 213–215 Austria 215–216 inglise 216–224	8,75 inglise
8	38/31,75	8	saksa 225–232 kreeka 233–236 montenegro 237–242 vene 242–245 oksitaani 245 soome 246–249 eesti 249 rootsi 250–256	7,75 saksa	8	40/31,75	11	norra 225–232 saksa 233–242 tšehhi 242 India 243–246 Tirooli 246–247 soome 247 norra 248–249 jaapani 249 flaami 249–252 setu 252 islandi 253–256	9,75 saksa	8	36/31,75	9	saksa 225–232 prantsuse 233–237 vene 237 Austria 238–245 ungari 245–247 saksa 248–249 eesti 250 iiri 250 inglise 251–256	8 Austria
9	40/31,75	8	eesti 257–258 saksa 259–266 serbia 267–272	8 saksa	9	40/31,75	14	norra 257–264 hispaania 265–269	7,75 norra	9	36/31,75	9	saksa 257–264 saksa 265–268 Austria 269–	8 inglise

			inglise 272–274 rumeenia 274–278 saksa 278–282 portugali 282 norra 283–288				vene 269–271 Aafrika 271 itaalia 272–275 gruusia 275 eesti 275 armeenia 276–277 horvaadi 277 saksa 278–279 hispaania 279 Austria 279 islandi 280–283 inglise 283–288				271 soome 271–273 eesti 273–274 rootsi 274–275 eesti 275–280 eesti 280 inglise 281–288			
10	40/31,75	12	saksa 289–296 Ameerika 296 rumeenia 297–303 hollandi 303–306 Tirooli 306–308 norra 309–310 Austria 310–312 poola 313 eesti 313 romade 314 norra 314–317 saksa 318–320	7,50 saksa	10	40/31,75	11	norra 289–294 saksa 295–300 poola 301–306 läti 306–308 eesti 308 inglise 309–310 indiaani 310 ungari 311–312 hispaania 312 ungari 312 inglise 313–320	8 inglise	10	36/31,75	11	saksa 289–296 saksa 297–302 saksa 302–304 taani 304–307 eesti 307 vene 308 saksa 308 vene 309 Austria 309–310 läti 310 inglise 311–320	10 inglise
11	40/31,75	12	saksa 321–326 itaalia 326 eesti 327 islandi 327 portugali 328–331 prantsuse 332–333	11,25 saksa	11	40/31,75	11	norra 321–326 saksa 327–332 Ameerika 333–336 eesti 336 India 337–339 saksa 339 rootsi 340–341	7,75 inglise	11	36/31,75	14	saksa 321–328 ungari 329–332 ungari 332 ungari 332 ungari 333 ungari 333 soome 333–336	8 Austria

			saksa 333 Belgia 334–336 hiina 336 baski 336 saksa 337–348 norra 348–352					italia 341–343 läti 344 romade 344–345 inglise 345–352				soome 336 soome 337–338 ungari 338 eesti 339 inglise 339–344 Austria 345–352		
12	40/31,75	9	saksa 353–359 horvaadi 360–364 hiina 364 portugali 364 norra 365–366 prantsuse 366–367 pärsia 367–368 poola 369–371 saksa 372–384	13 saksa	12	40/31,75	9	norra 353–358 saksa 359–364 eesti 365–370 eesti 370 soome 370–374 ungari 374 taani 375–376 saami 376 inglise 377–384	8 inglise	12	36/31,75	9	saksa 353–360 Ameerika 361–364 vene 365–367 saksa 367–368 vene 369–371 inglise 371–373 araabia 373 läti 374 Austria 375–384	10 Austria
13	32/31,75	10	norra 385–392 inglise 393–400 saksa 400–401 eesti 402 türgi 402–403 albaania 403 horvaadi 403 serbia 403 indiaani 405 saksa 405–416	12,75 saksa	13	40/31,75	9	norra 385–392 saksa 392–398 poola 399–403 eesti 403 norra 403–405 prantsuse 405–407 jakuudi 407–408 ungari 408 inglise 409–416	8 inglise	13	36/31,75	9	saksa 385–392 Ameerika 393–397 saksa 397–400 saksa 401–407 rootsi 407–408 eesti 408 eesti 409 vene 409–410 Austria 411–416	7,75 saksa
14	40/31,75	11	norra 417–424 hispaania 425–429 soome 429–430 ungari 431–432 saksa 432 Tiroomi 433–434	13,25 saksa	14	40/31,75	9	saksa 417–424 saksa 425–428 prantsuse 429–433 italia 433 norra 434–436 saksa 437–439	7,75 saksa ja inglise	14	36/31,75	8	saksa 417–424 saksa 425–429 italia 429–434 inglise 434–440 vene 440 soome 441 eesti 441	7,75 saksa

			Ameerika 434 eesti 434 romade 435 vene 435 saksa 435–448				Ameerika 439– 440 inglise 440–441 inglise 441–448				Austria 442– 448			
15	40/31,75	9	norra 449–456 prantsuse 457– 459 Ameerika 459 hollandi 460– 461 ungari 462–463 Austria 463– 464 eesti 464 tatari 464–465 saksa 465–480	15,50 saksa	15	40/31,75	7	saksa 449–456 saksa 457–462 inglise 462–465 India 466–469 ungari 469–471 prantsuse 471– 474 inglise 474–480	7,75 saksa	15	36/31,75	10	saksa 449–456 saksa 457–461 prantsuse 462– 467 eesti 467 saksa 468–470 hiina 471 saksa 471 juudi 472–473 saksa 473 Austria 474– 480	7,75 saksa
16	40/31,75	11	norra 481–488 eesti 489–494 pärsia 494 läti 495–497 eesti 497 saksa 497–499 norra 499–500 Tirooli 500–501 ukraina 501 vene 502 saksa 502–512	10,5 saksa	16	40/31,75	8	saksa 481–488 Ameerika 489– 493 rootsi 494–498 eesti 498 rootsi 498–500 iiri 500 inglise 501–504 Ameerika 505– 512	8 Ameerika	16	36/31,75	10	saksa 481–488 Austria 489– 494 pärsia 494 prantsuse 495– 497 saksa 498–504 poola 504 läti 505–506 liivlaste 506 eesti 506 Austria 507– 512	7,75 saksa
17	38/31,75	11	norra 513–518 inglise 519–525 saksa 525 saksa 526–530 itaalia 531–534 eesti 534	6,5 inglise	17	38/31,75	9	saksa 513–520 prantsuse 521– 525 eesti 525 hispaania 526– 529	9 Ameerika	17	36/31,75	12	saksa 513–520 vene 521–524 itaalia 524–528 saksa 528–530 jaapani 530 soome 531	7,75 saksa

			flaami 535–536 kreeka 536–537 leedu 538 artši 538–539 saksa 539–544				Šveitsi 529 hiina 530–531 inglise 531–535 šoti 535 Ameerika 536–544				türgi 531–532 saksa 532–533 läti 533–534 eesti 534 Austria 535–538 Ameerika 538–544			
18	42/31,75	8	norra 545–555 läti 555–564 ungari 564 eesti 565 prantsuse 565–566 eesti 566–568 saksa 568–576 itaalia 576	9,25 läti	18	40/31,75	9	saksa 545–552 saksa 553–560 vene 561–565 albaania 565 ainu 565 saksa 566–567 Ameerika 568–569 portugali 569 Ameerika 569–576	8 saksa	18	36/31,75	9	saksa 545–552 saksa 553–558 läti 559–564 rootsi 564–566 eesti 566 saksa 567–569 dinka 569 araabia 569 Ameerika 570–576	7,75 saksa
					19			saksa 577–586 saksa 587–592 taani 593–598 eesti 598 hollandi 598 ungari 599–600 kirgiiside 600 Ameerika 601–608	9,75 saksa	19		13	saksa 577–578 ungari 579–584 saksa 585–591 eesti 591 hispaania 592–594 Austria 594 Egiptuse 595–596 prantsuse 597–598 poola 598–599 Mongoolia 599–600 saami 600 türgi 600 Ameerika 601–	8 Ameerika

									608	
	20			saksa 609–616 norra 617–621 hindi 621 prantsuse 622–625 saksa 625–628 prantsuse 628–630 saksa 630–632 jaapani 632–633 Ameerika 633–640	7,75 saksa	20			ungari 609–616 saksa 617–622 hispaania 623–625 saksa 625 bulgaaria 625 ungari 626–628 eesti 628 saksa 629–630 India 630 Ameerika 631 eesti 631 Ameerika 632–640	9 Ameerika
	21	40/31,75	9			21	36/31,75	12	ungari 641–648 saksa 649–654 Belgia 655–657 eesti 657 prantsuse 658–661 saksa 661 eesti 661 saksa 662–665 poola 665 saksa 666–667 serbia 667 Ameerika 668–672	7,75 ungari
	22	36/31,75	10	saksa 641–648 saksa 649–652 läti 653–658 saksa 658 saksa 658–660 vene 660–662 süüria 663 saksa 663–664 korea 664 Ameerika 665–672	8 Ameerika	22	36/31,75	9	ungari 673–680 saksa 681–686 vene 687–693 Austria 694–696 Austria 696 eesti 696	7,75 ungari
	22	36/31,75	10	saksa 673–680 saksa 681–685 ungari 685 ungari 685 saksa 686–689 rootsi 690–693 vene 693	8 Ameerika	22	36/31,75	9		

				Ameerika 694–696 gruusia 696 Ameerika 697–704				prantsuse 697 saksa 698 Ameerika 699–704	
	23/ 24			saksa 705–723 horvaadi 724–730 Ameerika 730–732 vene 732–733 rootsi 734 Ameerika 734–744	18,75 saksa	23		ungari 705–712 saksa 713–717 Ameerika 717–724 hispaania 725–726 eesti 726 saksa 727–731 romade 732 eesti 732 Ameerika 733–736	7,75 ungari ja Ameerika
		44/39,75	6			24		ungari 737–739 eesti 739 taani 740–744 saksa 745–749 saksa 749 saksa 750–754 Ameerika 754 rootsi 755 jaapani 756–757 saksa 758–760 romade 760 Ameerika 760–768	8,25 Ameerika

Lisa 3 jätkub

Lisa 3 jätkub
Aastad 1925–1927

1925					1926					1927				
Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P	Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P	Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P
1	36/31,75	8	saksa 1–8 inglise 9–14 prantsuse 15–21 saksa 21–22 läti 22 ungari 23–25 eesti 25 saksa 26–32	7,75 saksa	1	36/31,75	10	horvaadi 1–8 itaalia 9–11 rootsi 12–17 tšehhi 17–20 eesti 20 eesti 21 jaapani 22–24 saksa 24–25 India 25 rootsi 26–32	7,75 horvaadi	1	36/29,50	10	saksa 1–8 Ameerika 9–11 saksa 12–14 Austria 15, 18 eesti 18 Tirooli 19–22 eesti 22 eesti 23–26 saksa 27–31 eesti 32	7,75 saksa
2	36/31,75	10	saksa 33–40 inglise 41–45 portugali 46–49 läti 49–52 eesti 52 saksa 53–55 taani 55 Ameerika 56 Angola 56 saksa 57–64	8 saksa	2	36/31,25	10	horvaadi 33–40 itaalia 41–45 eesti 45 saksa 46–50 eesti 50 pärsia 50 rootsi 51–52 pärsia 52 rootsi 53–58 inglise 59–64	7,75 horvaadi	2	36/29,50	11	saksa 33–40 inglise 41–43 eesti 43 rootsi 44–46 Belgia 46–47, 50 eesti 50 Austria 51–53 hollandi 53 eesti 54–57 saksa 58–63 eesti 64	7,75 saksa
3	36/31,75	11	saksa 65–72 inglise 73–76 inglise 76–80 saksa 80–81 eesti 81 saksa 82–85 taani 85 eesti 86–87 keldi 87 eesti 87 saksa 88–96	9 saksa	3	36/30,25	11	horvaadi 65–70 Ameerika 71–72 eesti 72 Ameerika 73–78 eesti 78 leedu 79–80 inglise 81–82 Austria 83–85 hispaania 85 rootsi 86–88 inglise 89–95	6,5 inglise	3	36/29,50	12	saksa 65–72 Austria 73–76 eesti 76 norra 77–79 taani 82–83 saksa 83 Austria 84–85 eesti 85 saksa 86 eesti 87–90 saksa 91–95 eesti 96	7,75 saksa
4	36/31,75	11	saksa 97–103	7	4	36/31,5	11	horvaadi 97–99	9	4	36/29,50	10	saksa 97–104	8

			eesti 103 norra 104–107 saksa 108–110 Austria 110–113 saksa 113–116 Šveitsi 117–119 eesti 120–121 leedu 121 eesti 121 saksa 122–128	saksa				eesti 99 eesti 99 saksa 100–104 norra 105–113 rootsi 114–117 saksa 117–118 saksa 118–119 inglise 119–120 eesti 120 inglise 121–128	norra				hispaania 105–107 eesti 107 Austria 108–110 rootsi 110 saksa 111, 114 eesti 114 saksa 115–119 saksa 120–127 eesti 128	saksa
5	36/31,75	11	norra 129–136 taani 137–141 saksa 142–144 eesti 144 jaapani 145–147 ungari 147 norra 148–149 eesti 149 vene 150–151 eesti 151–152 saksa 153–160	8 saksa	5	36/30,50	11	saksa 129–136 saksa 137–140 soome 141–146 hiina 146 läti 147–149 eesti 149 Austria 150–153 saksa 153 taani 154–155 eesti 155 inglise 156–159	7,75 saksa	5	36/29,50	11	saksa 129–136 taani 137–143 saksa 143, 146 saksa 147–148 türgi 148 eesti 148 saksa 149–150 tšehhi 150 islandi 151–153 saksa 154–159 eesti 160	7,75 saksa
6	36/31,75	11	norra 161–168 taani 169–172 prantsuse 172 saksa 173–175 saksa 176–177 eesti 177 rootsi 178–181 saksa 182 eesti 183–184 taani 185 saksa 185–192	7,75 norra	6	36/30,50	10	saksa 161–168 saksa 169–171 saksa 172–177 pärsia 177 norra 178–182 eesti 182 Tirooli 183–184 juudi 185–186 eesti 186 inglise 187–191	7,75 saksa	6	36/29,50	10	saksa 161–168 inglise 169–175 Tirooli 175, 178 Austria 179–180 eesti 180 Austria 181–183 saksa 183 islandi 184–186 saksa 187–191 eesti 192	7,75 saksa
7	36/31,75	9	norra 193–200 saksa 201–204 saksa 204–207 saksa 208–210 eesti 210 norra 211–214 läti 214–218 leedu 218	7,75 norra	7	40/30,37	10	saksa 193–200 saksa 201–204 Ameerika 205–210 flaami 211–213 eesti 213 rootsi 213 saksa 214–215	7,75 saksa	7	36/29,50	11	saksa 193–200 rootsi 201–205 taani 206–207, 210 saksa 211–212 eesti 212 eesti 212 islandi 213–216	7,75 saksa

			saksa 219–224				eesti 216 eesti 216 inglise 217–223				eesti 216 prantsuse 217–218 saksa 219–223 eesti 224			
8	36/31,25	13	norra 225–232 saksa 233–237 hispaania 238–241 eesti 241 saksa 242 hiina 242–244 eesti 244 saksa 245–246 bulgaaria 246 saksa 247–248 eesti 248 taani 249–250 saksa 250–256	7,75 norra	8	36/30,75	9	saksa 225–232 saksa 233–239 Tiroomli 240–245 eesti 245 Ameerika 246–248 eesti 248 norra 249–250 eesti 250 inglise 251–255	7,75 saksa	8	36/29,50	12	saksa 225–232 Austria 233–236 eesti 236 norra 237–239 eesti 239 Tiroomli 242–244 saksa 244 Austria 245 ungari 245 prantsuse 246–249 saksa 250–255 eesti 256	7,75 saksa
9	36/31,75	12	norra 257–264 India 265–270 vene 271–272 saksa 273–274 eesti 274 saksa 274 rootsi 275 eesti 276–278 eesti 278 norra 278 saksa 279–283 šoti 283–288	7,75 norra	9	36/30,75	9	saksa 257–264 Ameerika 265–270 soome 271–273 eesti 273 rootsi 274–276 eesti 276 saksa 277–278 rootsi 279–280 inglise 281–287	7,75 saksa	9	36/28,50	10	saksa 257–264 Šveitsi 265–268 ungari 268–271 prantsuse 271–272 eesti 272 prantsuse 273–274 eesti 274 prantsuse 275–276 inglise 277–280 saksa 281–285	7,75 saksa
10	36/31,75	11	norra 289–296 India 297–299 jaapani 299 Šveitsi 300–304 Austria 305–309 hollandi 309 prantsuse 310–311	7,75 norra	10	36/30,75	9	saksa 289–296 Ameerika 297–303 eesti 303 eesti 303 inglise 304–307 Austria 308–312 eesti 312	7,75 saksa	10	36/29,50	11	saksa 289–292 inglise 293–296 Austria 297–301 eesti 301 ungari 302–304 Belgia 304–305 inglise 306–310 saksa 310	7 saksa

			ungari 311–312 eesti 312 eesti 313–314 šoti 315–320				saksa 313–314 inglise 315–319					eesti 310 saksa 311–317 eesti 320		
11	36/31,5	13	norra 321–324 saksa 325–330 Šveitsi 331–337 saksa 337 norra 338–341 saksa 341 eesti 341 saksa 342–343 pärslia 344 Ameerika 344 eesti 345 vene 345 šoti 346–352	6,5 Šveitsi ja šoti	11	36/30,50	12	saksa 321–328 norra 329–332 rootsi 333–334 eesti 334 vene 335–338 pärslia 338 eesti 338 Belgia 339–340 taani 340–342 rootsi 343 saksa 344 inglise 344–351	7,75 saksa	11	36/29,50	12	inglise 321–328 Austria 329–332 Austria 332–333 Austria 334 eesti 334 vene 335–337 saksa 337–338 eesti 338 eesti 338 taani 339–344 saksa 345–349 eesti 352	7,75 inglise
12	36/31,75	11	saksa 353–360 saksa 361–365 rumeenia 366–368 eesti 368 rootsi 369–371 eesti 371 läti 372–374 eesti 375 saksa 375 šoti 376–380 saksa 381–384	7,75 saksa	12	36/30,75	11	saksa 353–360 norra 361–363 türki 363 saksa 364–367 rootsi 368–370 eesti 370 serbia 371–373 saksa 373–374 poola 374 inglise 375–379 inglise 380–384	7,75 saksa	12	36/29,25	9	inglise 353–360 soome 361–365 taani 366–368 eesti 368 saksa 369–371 taani 372–376 eesti 376 saksa 377–381 eesti 384	7,75 inglise
13	36/31,75	12	saksa 385–392 saksa 393–398 eesti 398 eesti 398 vene 399–402 eesti 402 hollandi 403–405 leedu 406–409 vene 410 eesti 410 šoti 411–413	7,75 saksa	13	36/30,75	10	saksa 385–392 saksa 393–396 soome 397–402 eesti 402 saksa 403–406 pärslia 406 araabia 406 eesti 406 poola 407 inglise 407–415	8,5 inglise	13	36/29,50	12	inglise 385–392 vene 393–398 Austria 399–401 kabiilide 401 eesti 401 Austria 402–403 eesti 403 eesti 404 eesti 404 saksa 405–408 saksa 409–413	7,75 inglise

			saksa 414–416									eesti 416		
14	36/31,75	11	saksa 417–424 eesti 425–428 vene 429–430 saksa 431–434 araabia 434 taani 435–436 inglise 436 vene 437–441 eesti 441 saksa 441 saksa 442–448	7,75 saksa	14	36/30,75	11	saksa 417–424 saksa 425–429 India 430–432 taani 433–434 eesti 434 inglise 435–437 eesti 437–438 poola 438 Belgia 439–440 eesti 440 inglise 441–447	7,75 saksa	14	36/29,50	10	inglise 417–424 Austria 425–429 ungari 430–432 araabia 433–434 eesti 434–436 eesti 436 saksa 437–441 eesti 441 saksa 442–445 eesti 447–448	7,75 inglise
15	36/31,75	10	saksa 449–456 eesti 457–459 eesti 459 vene 460–467 saksa 467 rootsi 467 rootsi 468–472 rootsi 472–474 eesti 474–475 saksa 475–480	7,75 saksa	15	36/30,75	11	saksa 449–456 saksa 457–461 hollandi 462–467 eesti 467 saksa 468–469 Belgia 470–472 läti 472 taani 473–474 eesti 474 gruusia 474 inglise 475–479	7,75 saksa	15	36/30,50	10	inglise 449–456 inglise 457–460 prantsuse 461–462 prantsuse 463–464 eesti 464 itaalia 465–466 saksa 466–468 eesti 468 saksa 469–477, 479 eesti 479–480	9,5 saksa
16	36/31,75	10	saksa 481–488 saksa 489–494 araabia 494 saksa 495–500 hollandi 500–503 vene 504–506 eesti 506 kreeka 507–508 kreeka 508 saksa 509–512	7,75 saksa	16	36/30,75	12	saksa 481–488 saksa 489–492 prantsuse 493–495 eesti 495 taani 496–498 läti 498 saksa 499–502 itaalia 502–503 inglise 503 rootsi 504–505 eesti 505 inglise 506–511	7,75 saksa	16	36/29,50	10	inglise 481–488 inglise 489–493 Bessaraabia 493–494 Austria 495–496 eesti 497 eesti 497 saksa 498 eesti 498 saksa 499–509 eesti 512	11 saksa
17	36/31,75	13	saksa 513–520 inglise 521–524	7,75 saksa	17	36/30,75	10	saksa 513–520 saksa 521–524	7,75 saksa	17	36/29,25	12	inglise 513–520 Austria 521–525	9 saksa

			inglise 525–529 saksa 529 prantsuse 530–532 eesti 532 vene 533 jaapani 534 poola 534 saksa 535 vene 535 saksa 536–538 inglise 539–544				India 524–531 eesti 531 eesti 531 Šveitsi 532–534 Belgia 534–536 läti 536 rootsi 536 inglise 537–543				taani 526–527 eesti 527 eesti 528–529 saksa 529–530 eesti 530 hiina 531–532 kabiilide 532 eesti 532 saksa 533–541 eesti 544			
18	36/31,75	9	saksa 545–552 inglise 553–558 pärsia 558 hispaania 559–564 poola 564 rootsi 565–568 taani 568–570 hiina 570 inglise 571–576	7,75 saksa	18	36/30,75	11	saksa 545–552 läti 553–557 saksa 558–561 eesti 561 eesti 561 saksa 562–563 ungari 564–565 eesti 565 prantsuse 566–568 ladina 568 inglise 569–575	7,75 saksa	18	36/29,50	10	inglise 545–552 bulgaaria 553–559 türgi 559–561 eesti 561 Slovakkia 562–564 eesti 564 vene 565 eesti 565 saksa 566–573 eesti 576	8 saksa
19	36/30,5	10	saksa 577–583 saksa 585–588 norra 589–592 eesti 592 prantsuse 593–594 eesti 595 eesti 596–597 Belgia 598 pärsia 598 inglise 599–608	10 inglise	19	36/30,75	13	saksa 577–584 läti 585–591 läti 591 eesti 591 taani 592–594 eesti 594 saksa 595–597 ungari 597 saksa 598–603 eesti 603 leedu 604 eesti 604 inglise 605–607	7,75 saksa	19	36/30	13	inglise 577–580 rootsi 581–584 Tirooli 585–588 Austria 588–590 eesti 590 ungari 591–593 eesti 593 inglise 594–596 eesti 596 Ameerika 597 saksa 597 saksa 598–605 eesti 607–608	8 saksa
20	36/31,75	11	saksa 609–618 saksa 619–621 saksa 622–625	9,75 saksa	20	36/30,75	10	saksa 609–616 islandi 617–620 Austria 621–626	7,75 saksa	20	36/30	11	inglise 609–613 rootsi 614–622 Austria 622–625	8,25 rootsi

			saksa 625 norra 626–629 prantsuse 629 saksa 630 Ameerika 631 saksa 631–632 eesti 632 inglise 633–640				saksa 626–629 islandi 629–631 eesti 631 eesti 632–633 saksa 633 eesti 633 inglise 634–639				eesti 625 saksa 626–628 eesti 628 saksa 629–630 leedu 630–631 vene 631–632 saksa 633–637 eesti 640			
21	36/31,75	9	saksa 641–652 prantsuse 653–656 rootsi 657–660 läti 661–664 saksa 664 prantsuse 665–666 hiina 667 pärsia 667 inglise 668–672	11,75 saksa	21	36/30,75	9	saksa 641–648 islandi 649–653 eesti 653 saksa 654–659 prantsuse 659–660 leedu 661 eesti 661 saksa 662–667 inglise 668–671	7,75 saksa	21	36/29,25	13	soome 641–648 rumeenia 649–652 Austria 652–654 prantsuse 655–656 ungari 657–659 läti 659 saksa 660–661 leedu 662 eesti 662 saksa 663 eesti 663 saksa 664–669 eesti 672	7,75 soome
22	36/31,75	9	saksa 673–682 prantsuse 683–687 norra 687–689 Ameerika 690–695 Belgia 695 Ameerika 695 vene 696–699 eesti 699 inglise 700–704	9,75 saksa	22	36/30,75	11	saksa 673–680 taani 681–685 eesti 685 saksa 686–688 hollandi 689 Austria 690–694 eesti 694 eesti 694 läti 695 saksa 695–699 inglise 700–703	7,75 saksa	22	36/29,50	13	soome 673–679 eesti 680 eesti 680 rootsi 681–685 eesti 685 Brasiilia 686–688 Austria 688–690 ungari 690 saksa 691–692 saksa 692–693 eesti 693 saksa 694–701 eesti 704	8 saksa
23	36/31,75	9	saksa 705–716 inglise 717–720 saksa 721–723	11,75 saksa	23	36/30,75	10	saksa 705–712 saksa 713–719 eesti 719	7,75 saksa	23	36/29	12	Šveitsi 705–713 Brasiilia 714–717	10 saksa

			eesti 723 soome 724–727 saksa 727–728 saksa 728–729 eesti 729–731 inglise 732–736				eesti 719 Austria 720–727 eesti 727 saksa 728–729 saksa 729 saksa 730–732 inglise 732–735				saksa 717 Belgia 718–719 Austria 720 saksa 721 eesti 721 Austria 722 Austria 723 eesti 723 saksa 724–733 eesti 736			
24			saksa 737–743 inglise 744–750 saksa 750 eesti 750 rootsi 751–753 eesti 753 saksa 754–755 saksa 756 poola 756 saksa 757 saksa 757 saksa 758 inglise 759–768	10 inglise	24		saksa 737–742 saksa 742 Austria 743–747 bulgaaria 748–751 saksa 751 saksa 752–754 saksa 754 taani 755–759 eesti 759 Austria 760–761 hollandi 762 eesti 762 inglise 763–767 eesti 768	5,50 saksa	24			taani 737–743 taani 744–748 eesti 748 Austria 749–750 eesti 751–752 prantsuse 752–754 eesti 754 saksa 755–756 saksa 756 saksa 757–765 eesti 765 eesti 768	8,25 saksa	
										J.A.		18		

Aastad 1928–1930

1928					1929					1930				
Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P	Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P	Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P
1	36/29	11	saksa 1–8 saksa 9–12 Slovakkia 13–15 Austria 16–17 eesti 17 vene 18–20 eesti 20	7,75 saksa	1	36/29,75	13	Ameerika 1–8 läti 9–13 saksa 14–16 rootsi 17–18 eesti 18 Šveitsi 19–20 eesti 20 saksa 21–23	7,75 Ameerika	1	36/26,25	10	saksa 1–8 saksa 9–13 Austria 14–16 vene 16–19 eesti 19–20 ungari 20–21 hollandi 22–23 eesti 23	6,50 saksa

			prantsuse 21–22 eesti 22 inglise 23–29 eesti 32				saksa 23 eesti 24 eesti 24 saksa 25–29 eesti 32				saksa 24–31 eesti 32	
2	36/29,50	9	saksa 33–40 saksa 41–46 vene 47–50 türgi 50 Austria 51–52 saksa 53–55 eesti 55 inglise 56–61 eesti 64	7,75 saksa	2	36/29,25	11 Ameerika 33–40 läti 41–46 eesti 46 saksa 47–49 taani 49–51 eesti 51 Tiroomli 52–54 saksa 54–56 leedu 56 saksa 57–63 eesti 64	7,50 Ameerika	2	36/28,50	11 saksa 33–40 saksa 41–44 saksa 44 Ameerika 45–48 eesti 48 eesti 49–52 tšehhi 53–55 hiina 55 inglise 56 saksa 57–63 eesti 64	7,50 saksa
3	36/29,50	10	saksa 65–72 saksa 73–77 saksa 77–81 eesti 81 Austria 82–84 rumeenia 84–85 Belgia 86–87 eesti 87 inglise 88–93 eesti 96	7,75 saksa	3	36/28,25	11 Ameerika 65–72 vene 73–77 saksa 78 Austria 79–82 prantsuse 82–85 saksa 85–87 eesti 87 rootsi 88–89 saksa 89 saksa 90–95 eesti 96	7,50 Ameerika	3	36/28,50	11 saksa 65–72 norra 73–78 ungari 79–83 tatari 84–85 eesti 85 eesti 86 rootsi 87 Austria 88–90 eesti 90 saksa 91–95 eesti 96	7,25 saksa
4	40/22	9	eesti 97 saksa 98–102 Slovakkia 103–104 eesti 104 eesti 105–106 eesti 116–120 Ameerika 121–123 eesti 123 inglise 124–128	5 saksa	4	36/28,50	10 Ameerika 97–104 vene 105–111 eesti 111 Ameerika 112–117 saksa 117 eesti 117 Austria 118–120 saksa 120	7,25 Ameerika	4	36/27,75	11 eesti 97–98 saksa 98–104 norra 105–111 saksa 112–114 saksa 115–117 rootsi 117–118 läti 118–119 eesti 119 prantsuse 120–122 eesti 122	6,5 norra

							saksa 121–127 eesti 128					saksa 123–128		
5	36/29,50	11	saksa 129–136 eesti 137–142 eesti 142 ungari 143–144 eesti 144 poola 145–146 saksa 146–147 saksa 147–148 eesti 148 Brasiilia 149–150 inglise 151–157, 160	7,75 saksa ja inglise	5	36/27,25	10	Ameerika 129–136 taani 137–141 prantsuse 142–145 saksa 146–150 eesti 150 hollandi 151 türgi 152 eesti 152 saksa 153–159 eesti 160	7,50 Ameerika	5	36/24,50	12	saksa 129–134 saksa 135–140 ungari 141–142 eesti 142 saksa 143–147 itaalia 147–149 Austria 149–150 eesti 150 saksa 151–152 eesti 152–153 saksa 154–159 eesti 160	5 saksa
					K.A.		7							
6	36/29,75	12	saksa 161–168 itaalia 169–172 eesti 172 Austria 173–175 taani 176–177 saksa 178–179 vene 180 eesti 180 vene 181 Belgia 181 inglise 182–189 eesti 192	8 inglise	6	36/27,25	12	Ameerika 161–168 taani 169–172 ungari 173–174 hispaania 175–178 eesti 178 prantsuse 179–180 saksa 180–181 eesti 181 Austria 182–183 eesti 183 saksa 185–191 eesti 192	7,50 Ameerika	6	36/24,50	12	saksa 161–166 saksa 167–174 inglise 175–178 Austria 178–181 saksa 182 eesti 182 eesti 183–184 eesti 184 vene 185–186 Ameerika 186 saksa 187–191 eesti 192	6 saksa
7	36/29,25	12	saksa 193–200 taani 201–205 saksa 205 Austria 206–209 ungari 209–210 eesti 210 prantsuse 211–	7,75 saksa	7	36/25,25	10	Ameerika 193–200 taani 201–204 eesti 205–210 saksa 210–212 saksa 212 eesti 213 eesti 214	6,50 Ameerika	7	36/24,25	11	saksa 193–198 saksa 199–200, 202–207 Austria 208–213 hollandi 214 ungari 215–216 eesti 216	6,25 saksa

			212 eesti 212 eesti 212 hiina 213–214 inglise 214–221 eesti 224				ungari 215–219 saksa 219 saksa 220–223				inglise 218 araabia 219 tšehhi 219 saksa 220–223 eesti 224			
L.A.		4												
8	36/29,50	11	saksa 225–228 Ameerika 229–236 Austria 237–240 araabia 240–241 saksa 242–243 eesti 243 vene 244 Ameerika 245–247 eesti 247 inglise 248–253 eesti 256	8 Ameerika	8	36/28,25	11	Ameerika 225–232 taani 233–237 indiaani 238–239 inglise 239–242 eesti 242 hollandi 243–244 taani 245–246 eesti 246 bulgaaria 247 saksa 248–255 eesti 256	7 Ameerika	8	44/22,75	14	saksa 225–230 norra 231–234 saksa 235–237 eesti 237 Austria 238–239 eesti 239 prantsuse 240–241 tšehhi 242 eesti 242 vene 243 eesti 243 saksa 244–247 Ameerika 248–255 eesti 256	4,75 saksa
9	36/29,50	12	saksa 257–261 Ameerika 261–268 Austria 269–271 eesti 271 albaania 272–274 vene 274 jaapani 275–276 prantsuse 276–277 ungari 278–280 eesti 280 inglise 281–285	7,75 Ameerika	9	36/27	11	Ameerika 257–264 taani 265–269 eesti 269 taani 270–274 saksa 274–276 eesti 276 Brasiilia 277–279 rootsi 280–282 eesti 282 saksa 283–287 eesti 288	7 Ameerika	9	36/23	10	saksa 257–264 saksa 265–269 hollandi 270 saksa 271–274 vene 274–276 eesti 277–278 prantsuse 279–280 eesti 280 Ameerika 281–287 eesti 288	6,25 saksa

			eesti 288											
10	36/29,50	11	Ameerika 289–296 Šveitsi 297–302 eesti 303–308 eesti 308 taani 309–310 India 311–312 Austria 312–313 eesti 313 inglise 314–317 eesti 317 eesti 320	7,75 Ameerika	10	36/28	9	Ameerika 289–296 saksa 297–301 Austria 302–306 eesti 306 saksa 307–309 saksa 310–311 poola 311 saksa 312–319 eesti 320	7,50 Ameerika	10	36/24,75	13	saksa 289–294 saksa 295–298 saksa 299–301 saksa 302–303 saksa 303 Brasiilia 304–307 eesti 307 taani 308–309 eesti 309 inglise 310–312 pärsia 312 Ameerika 313–319 eesti 320	5 saksa
11	36/30,50	11	Ameerika 321–328 Šveitsi 329–333 norra 334–338 prantsuse 338–339 ungari 339 Austria 340–341 eesti 341 Brasiilia 342–343 saksa 344 Kanada 345–350 eesti 352	7,75 Ameerika	11	36/27,50	10	Ameerika 321–328 saksa 329–333 norra 334–340 inglise 340–341 Austria 342–343 eesti 343 vene 344–346 eesti 346 saksa 347–351 eesti 352	7,25 Ameerika	11	40/22,25	12	saksa 321–328 saksa 329–332 eesti 332 ungari 333–335 prantsuse 336–338 eesti 338 rootsi 339–340 eesti 340 saksa 341–342 Belgia 342–344 Ameerika 345–351 eesti 352	6,75 saksa
12	40/25,50	10	eesti 353 Ameerika 354–357 Šveitsi 358–360 eesti 361–367 eesti 370–372 Austria 372–375	6,75 eesti	12	36/25,5	9	Ameerika 353–360 saksa 361–366 saksa 367–371 saksa 371–374 saksa 374–375 inglise 375 saksa 376–378	7,25 Ameerika	12	36/24,75	13	saksa 353–360 inglise 361–364 tšehhi 365–367 saksa 367 Ameerika 368–370 norra 370–371 eesti 371	6,75 saksa

			ungari 376–377 eesti 377 taani 378–379 Kanada 380–384				eesti 378 saksa 379–384				saksa 372–373 vene 374 eesti 374 ungari 375 Ameerika 376–383 eesti 384			
13	36/29,75	11	Ameerika 385–392 Šveitsi 393–397 norra 397–401 Austria 401–402 eesti 402 eesti 403–405 saksa 405 Austria 406–408 eesti 408 Kanada 409–412, 414–415 eesti 416	7,25 Ameerika	13	36/25,50	10	saksa 385–392 Ameerika 393–398 ungari 399–403 eesti 403 prantsuse 404–405 bulgaaria 405–406 eesti 406 inglise 407–408 saksa 409–415 eesti 416	6,75 saksa	13	36/23,50	13	saksa 385–392 inglise 393–396 eesti 396 Luksemburgi 397–399 ungari 400–402 Austria 402–403 prantsuse 404–405 vene 405 saksa 406–407 eesti 407 Austria 408–410 Ameerika 411–415 eesti 416	6 saksa
14	36/29,75	12	Ameerika 417–424 inglise 425–428 araabia 429–432 prantsuse 432–434 saksa 434–435 eesti 435 prantsuse 436–437 ungari 438–439 horvaadi 439 eesti 439 Kanada 440–	7,75 Ameerika	14	36/25,25	9	saksa 417–422 Ameerika 423–425 saksa 425 Brasiilia 426–429 saksa 429–430 saksa 431–432 ungari 432–434 saksa 435–440, 442 Ameerika 443–448	6,50 saksa	14	36/24,25	11	saksa 417–422 hispaania 423–429 rootsi 429 taani 430–431 Ameerika 432–434 eesti 434 saksa 435–436 Austria 437–438 eesti 438 Ameerika 439–447 eesti 448	6 Ameerika

			445 eesti 448											
15	36/29,75	12	Ameerika 449–456 inglise 457–460 eesti 460 inglise 461–464 poola 464–465 rumeenia 465 Brasiilia 466–468 saksa 468–469 ungari 469–470 türgi 470 Kanada 471, 473–478 eesti 480	7,75 Ameerika	15	36/27,25	10	saksa 449–456 Ameerika 457–462 eesti 462 vene 463–466 eesti 466 norra 467–468 prantsuse 469–470 eesti 470 Ameerika 471–479 eesti 480	7 Ameerika	15	36/24	12	saksa 449–456 saksa 457–461 eesti 461 saksa 462–464 eesti 464 ungari 465–467 prantsuse 468–469 eesti 469 eesti 470 inglise 470 Ameerika 471–479 eesti 480	6,5 Ameerika
16	36/29,25	11	Ameerika 481–488 saksa 489–495 poola 495–497 eesti 497 Austria 498–500 saksa 500 Austria 501–502 araabia 503 norra 503 Kanada 504–509 eesti 512	7,75 Ameerika	16	36/26,50	11	saksa 481–486 saksa 487–492 ungari 493–495 Austria 495–497 eesti 498–499 saksa 499 eesti 499 hollandi 500–501 eesti 501 Ameerika 502–511 eesti 512	8,25 Ameerika	16	36/23,75	12	saksa 481–488 saksa 489–493 saksa 494–497 juudi 497–499 vene 499 norra 500–501 prantsuse 501–503 vene 503 Austria 504–506 eesti 506 Ameerika 507–510 eesti 511	6,25 saksa
17	36/30,50	10	Ameerika 513–520 taani 521–527 norra 527–529 ungari 530–532 eesti 532 Tirooli 533–534 saksa 535	7 Ameerika	17	36/26,75	12	saksa 513–518 saksa 519–523 saksa 523 saksa 524–525 tšehhi 526–527 poola 528–530 eesti 530 araabia 531	9 Ameerika	17	36/28,75	12	saksa 513–520 saksa 521–524 saksa 525–527 prantsuse 527–529 eesti 529 Austria 530–532	7 saksa

			rootsi 536 eesti 536 Kanada 537–544				inglise 532 eesti 532 Ameerika 533–543 eesti 544				vene 532–533 eesti 533 vene 534 eesti 534 Ameerika 535–541 inglise 542–544			
18	36/29	11	Ameerika 545–552 saksa 553–558 Austria 559–561 saksa 561–563 hollandi 563 Belgia 564–565 eesti 565 Šveitsi 566–567 hiina 567 Kanada 568–575 eesti 576	7,25 Ameerika	18	36/27,25	11	saksa 545–552 India 553–558 saksa 559–562 eesti 562 rootsi 563–564 eesti 564 hollandi 565–566 vene 566–567 eesti 567 Ameerika 568–575 eesti 576	7,50 saksa	18	36/28	11	saksa 545–552 saksa 553–557 inglise 558–559 eesti 559 ungari 560–563 saksa 563 saksa 564–565 eesti 565 taani 566 inglise 567–575 eesti 576	7,75 inglise
19	36/30	11	Ameerika 577–584 saksa 585–591 Ameerika 592–594 inglise 594–595 eesti 595 saksa 596–597 eesti 597 saksa 598–599 inglise 599 Kanada 600–606 eesti 608	7,75 Ameerika	19	36/27	12	saksa 577–582 India 583–586 saksa 587–592 eesti 592 flaami 593–594 eesti 594 vene 595–596 Austria 597–598 eesti 599–602 hollandi 602 Ameerika 603–607 eesti 608	5,75 saksa	19	36/27	13	saksa 577–579 vene 579 eesti 579 saksa 580–583 saksa 585–589 eesti 589 Austria 590–591 tšehhi 592–594 saksa 595–597 saksa 597–598 ungari 598 inglise 599–607 eesti 608	7 inglise
20	36/30	12	Ameerika 609–616 saksa 617–621 Brasiilia 622–624	8,25 Kanada	20	36/29	13	saksa 609–611 eesti 611 norra 612–616 inglise 617–622 ungari 622	6,25 Ameerika	20	36/27,75	12	saksa 609–616 saksa 617–622 Austria 623–626 saksa 626–627	7,25 saksa

			eesti 624 saksa 625–626 eesti 626 prantsuse 627–628 hollandi 628–629 eesti 629 eesti 629 Kanada 630–638 eesti 640				poola 623–625 Ameerika 626–628 saksa 628–629 eesti 629 Austria 630–631 eesti 631 Ameerika 632–639 eesti 640				hispaania 628–631 prantsuse 631–632 eesti 632 saksa 633–634 ungari 634 eesti 634 inglise 635–639 eesti 640			
21	36/29,50	10	Ameerika 641–648 saksa 649–654 ungari 655–657 eesti 657 saksa 658–659 eesti 659 saksa 660–661 prantsuse 661–662 eesti 662 Kanada 663–669, 672	7,75 Kanada	21	36/26,50	10	inglise 641–646 norra 647–653 eesti 653 saksa 654–660 Austria 660–662 inglise 663–664 rootsi 664–666 eesti 666 Ameerika 667–671 eesti 672	5,50 norra	21	36/28	12	saksa 641–646 saksa 647–655 eesti 655 poola 656–659 rootsi 659 hollandi 660–662 saksa 662–664 eesti 664 eesti 665–666 eesti 666 inglise 667–671 eesti 672	7,25 saksa
22	36/29,50	11	saksa 673–680 Ameerika 681–684 eesti 684 inglise 685–687 eesti 687 saksa 688–689 saksa 689–690 pärsia 691–692 eesti 692 Kanada 693–702 eesti 704	8,75 Kanada	22	36/27	12	inglise 673–679 saksa 679–680 Ameerika 681–686 vene 686–687 saksa 687–691 tšehhi 691 hollandi 692–693 eesti 693 prantsuse 694 eesti 694 Ameerika 695–703 eesti 704	6,75 Ameerika	22	36/27	9	saksa 673–680 saksa 681–686 prantsuse 687–690 saksa 690–691 Uruguay 692–693 eesti 693 vene 694 inglise 695–702 eesti 703 eesti 704	7 saksa ja inglise

23			saksa 705–712 horvaadi 713–717 ungari 718–720 inglise 721–723 eesti 723 hollandi 724–725 saksa 725–726 eesti 726 Kanada 727–733, 736	7,75 saksa	23			saksa 705–712 taani 713–718 ungari 719–720, 722–723 Austria 723 saksa 724–725 eesti 725 saksa 726–727 eesti 727 eesti 727 Ameerika 728–735 eesti 736	7 Ameerika	23			saksa 705–712 itaalia 713–716 saksa 717–718 vene 718 ungari 719–722 Austria 722–724 eesti 724 inglise 725–735 eesti 736	8,75 inglise
36/29	9				36/26	11				36/27	9			
24			saksa 737–746 eesti 746 saksa 747–750 eesti 750 Šveitsi 751–753 ungari 753–754 norra 755–758 taani 758–763 eesti 763 Kanada 764, 767 eesti 768	9,25 saksa	24			saksa 737–741 inglise 742–748 eesti 748 Šveitsi 749–750 Austria 751–753 saksa 753–755 eesti 755–758 Austria 758–761 Ameerika 762–767 eesti 768	5,25 Ameerika	24			eesti 737 saksa 738–744 eesti 744 eesti 745–747 eesti 747 saksa 748–749 Austria 750–752 ungari 753–755 eesti 755 vene 756 inglise 757–767 eesti 768	9,25 inglise
40/30	11				40/26,75	10				44/27	12			
J.A.		5			J.A.		18							

Aastad 1931–1933

1931					1932					1933				
Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P	Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P	Nr	K/T	T	Kuuluvusviited	P
1	36/28,25	11	saksa 1–8 ungari 9–13 hollandi 13–15 prantsuse 15–18 itaalia 18–19 vene 20	8,5 Austria	1	36/30,25	14	eesti 1 eesti 1 eesti 2 saksa 3–8 norra 9–12 Austria 13–17	6 saksa	1	36/27,50	15	inglise 1–3, 6, 8 rootsi 9–12 inglise 13–15 norra 16–18 prantsuse 18–19 eesti 19	5 Austria

			hollandi 21–22 eesti 22 eesti 22 Austria 23–31 eesti 32				indiaani 18–19 Austria 20–21 eesti 21 poola 22–23 eesti 24 inglise 25–26 saksa 27–31 eesti 32					itaalia 20–21 eesti 21 eesti 22–23 taani 23–24 eesti 24 Austria 25 vene 26 Austria 27–31 eesti 32		
2	36/28,25	10	saksa 33–39 eesti 41–45 eesti 45 India 46–48 eesti 48–52 prantsuse 53–55 eesti 55 Austria 56–57 Austria 58–63 eesti 64	6,25 saksa	2	36/29,50	13	saksa 33–40 norra 41–44 prantsuse 45–47 saksa 48–49 eesti 50 saksa 51–52 Ameerika 53–54 eesti 54 rootsi 55–56 eesti 56 Austria 57–58 saksa 59–63 eesti 64	7,25 saksa	2	36/28	14	inglise 33–40 rootsi 41–43, 46 portugali 47–50 Ameerika 50–52 eesti 52 eesti 53–54 eesti 54 tšehhi 55–56 pärsia 56 prantsuse 57 saksa 58–59 eesti 59 Austria 60–63 eesti 64	7,75 inglise
3	36/29,25	13	saksa 65–72 kreeka 73–77 ungari 78–79 rootsi 79 Austria 80–82 tšehhi 82 inglise 83 eesti 84 saksa 85–86 inglise 86–87 saksa 87 Austria 88–95 eesti 96	7,50 saksa	3	36/29,50	13	saksa 65–72 norra 73–75 soome 76–78 eesti 78 ungari 79 inglise 80–82 eesti 82 serbia 83–84 Austria 84 eesti 85–86 Austria 86–87 saksa 87–95 eesti 96	7,50 saksa	3	36/27,50	12	inglise 65–72 rootsi 73–75 eesti 76–79, 82 inglise 83–84 saksa 85–86 eesti 86 ungari 87 saksa 87–88 eesti 88 Austria 89–91 Tirooli 92–95 eesti 96	7,25 inglise
4	36/28	11	eesti 97 saksa 98–104 kreeka 105–109 saksa 110	7,5 Austria	4	36/29,50	14	saksa 97–104 Kanada 105–109 eesti 109 saksa 110–112	7,50 saksa	4	36/27,75	17	eesti 97 eesti 97–98 inglise 98–104 rootsi 105–107	6 inglise

			prantsuse 111–112 bulgaaria 113–115 ungari 116–118 vene 118–119 eesti 119 Austria 120–128 eesti 128				eesti 112 saksa 113–115 jaapani 115 eesti 116 hollandi 117–118 taani 118–119 Austria 119–121 eesti 121–122 saksa 123–127 eesti 128				eesti 107 inglise 108–110 hollandi 110 ungari 111, 114–115 Austria 115–116 saksa 117–118 norra 119–120 eesti 120 eesti 121 eesti 121 Tiroomli 122–123 norra 124–127 eesti 128			
5	36/28,75	11	saksa 129–136 kreeka 137–144 Austria 144–147 eesti 147 prantsuse 148–149 eesti 149 eesti 149 Austria 150 Austria 151 Austria 152–159 eesti 160	7,50 saksa	5	36/29	13	saksa 129–136 Kanada 137–140 rootsi 141–143 eesti 143 saksa 144–146 eesti 146 inglise 147–148 tšehhi 148–150 türgi 150 inglise 151–152 eesti 152 saksa 153–159 eesti 160	7,50 saksa	5	36/28	16	eesti 129 inglise 129–136 saksa 137–141 eesti 141 saksa 142–143, 146 inglise 146–148 vene 148–149 eesti 149 rootsi 150–151 Tiroomli 152–153 eesti 153 eesti 153 Austria 154 ungari 155 norra 156–159 eesti 160	7,25 inglise
6	36/27,25	10	saksa 161–168 Austria 169–174 India 174 Ameerika 175–178 saksa 178–179 türgi 180–181 saksa 181 eesti 181	7,50 saksa	6	36/29	13	eesti 161 saksa 162–168 Kanada 169–172 inglise 173–175 eesti 175 Austria 176–179 ungari 179–180 romade 180 saksa 181–182	7 saksa	6	36/29	12	eesti 161 eesti 161–162 inglise 162–168 inglise 169–171 eesti 171 prantsuse 172–174 Austria 174–175, 178 Austria 178–179	8 saksa

			Austria 182–190 eesti 192					eesti 182 Belgia 183–184 saksa 185–191 eesti 192					Austria 180–182 türgi 182–183 saksa 184–191 eesti 192	
7	40/28,25	13	eesti 193 saksa 194–200 saksa 201–207 eesti 207 inglise 208–210 itaalia 211–213 Tirooli 213–214 eesti 214 eesti 214 vene 215–216 vene 216 Austria 217–223 eesti 224	6,5 saksa	7	36/29	12	eesti 193–194 saksa 195–200 eesti 200 norra 201–204 Austria 205–207 ungari 208–210 saksa 211–213 eesti 213–214 eesti 214 Ameerika 215–217 saksa 218–223 eesti 224	5,75 saksa	7	36/28,75	14	eesti 193 eesti 193–194 eesti 194–195 inglise 195–200 norra 201–205 rootsi 205–207 eesti 207 taani 209–211 inglise 211–213 eesti 213 saksa 214–215 Austria 216–217 saksa 217–223 eesti 224	6 saksa
8	36/29,75	12	saksa 225–232 ungari 233–236 taani 237–239 soome 239 Austria 240–242 Austria 242–243 saksa 244–245 eesti 245 tšehhi 246 rootsi 247 Austria 248–256 eesti 256	7,75 saksa	8	36/29,25	14	eesti 225–226 saksa 226–230 norra 231–236 prantsuse 237–240 eesti 240 eesti 241–244 eesti 244–246 eesti 246 vene 247–248 ungari 248 hollandi 249–250 eesti 250 saksa 251–255 eesti 256	5,5 norra	8	36/29,50	14	eesti 225 eesti 225–226 inglise 226–232 hollandi 233–236 norra 237–239 taani 239, 241– 242 ungari 242–244 eesti 244 rootsi 245–246 inglise 246–249 eesti 249 saksa 250–255 ungari 256 eesti 256	6 inglise
9	36/29,25	12	Šveitsi 257–264 saksa 265–269 inglise 270–273 Ameerika 273– 274 Austria 275–276 saksa 277–278	7,50 Šveitsi	9	36/29,75	14	eesti 257 ungari 257–258 saksa 258–264 norra 265–270 Ameerika 271–273 ungari 274–275 Šveitsi 275–276	6,25 saksa	9	36/28,25	14	eesti 257 India 257–258 eesti 258–259 inglise 259–264 hollandi 265–268 saksa 269–271 saksa 271, 273–	5 saksa

			eesti 278 jaapani 278 saksa 279 saksa 280 Austria 281–287 eesti 288				eesti 276 prantsuse 277–279 eesti 279 Austria 280–281 eesti 281 saksa 282–287 eesti 288					274 Ameerika 275– 277 Šveitsi 277–279 eesti 279–280 vene 280, 282 saksa 282 saksa 283–287 eesti 288		
10	36/26,75	14	Šveitsi 289–296 saksa 297–300 poola 301–303 Brasiilia 303–306 eesti 306 vene 307–308 eesti 308 Austria 309–310 eesti 310 eesti 310 rootsi 311 jaapani 312 Austria 313–319 eesti 31,750	6,75 Šveitsi	10	36/29,50	15	eesti 289 eesti 289–290 saksa 290–296 norra 297–301 Ameerika 302–305 eesti 305 inglise 306–307 rootsi 307–308 eesti 308 türgi 309–310 tšehhi 310–311 eesti 312–313 eesti 313–314 saksa 314–319 eesti 320	6 saksa	10	36/28,75	13	eesti 289–290 inglise 291–296 hollandi 297–299 eesti 299 tšehhi 300–303 eesti 303 ungari 306–308 prantsuse 308–309 inglise 309–311 taani 311–312 saksa 312–313 saksa 314–319 eesti 320	5,75 inglise ja saksa
11	36/28,50	12	Šveitsi 321–326 norra 327–332 Austria 333–335 eesti 335 prantsuse 336– 338 Ameerika 338– 340 saksa 340–341 eesti 341 vene 342–344 eesti 344 Austria 345–351 eesti 352	6,5 Austria	11	36/29,75	15	eesti 321 eesti 321–322 saksa 322–327 norra 328–332 Ameerika 333–337 eesti 337 eesti 338–340 saksa 341–343 eesti 343 eesti 343 inglise 344–345 vene 346 eesti 346 saksa 347–351 eesti 352	5,5 saksa	11	36/29	12	eesti 321 rootsi 321–323 inglise 323–328 eesti 328 Austria 329–333 inglise 333–335, 337 rootsi 338–340 türgi 341–343 eesti 343–344 prantsuse 344–346 saksa 346–351 eesti 352	5,75 saksa
12	36/27,50	11	Šveitsi 353–360	7,25	12	36/29,50	12	saksa 353–360	7,25	12	36/26,50	16	eesti 353	5,25

			norra 361–364 taani 365–367 Austria 368–370 pärsia 370 hollandi 371–372 inglise 372–373 eesti 373 inglise 374 Austria 375–383 eesti 384	Šveitsi				norra 361–365 eesti 365 ungari 366–368 saksa 369–370 taani 371–372 eesti 372 saksa 373 hollandi 374–375 saksa 375–379 saksa 380–383 eesti 384	saksa				eesti 353–354 eesti 354–355 eesti 356–358 eesti 358–359 saksa 360–365 inglise 366–367, 369–370 prantsuse 370–372 Austria 372–374 Brasiilia 375 vene 376–377 saksa 377–379 eesti 379 eesti 379 saksa 380–383 eesti 384	saksa
13	36/29	12	norra 385–390 Šveitsi 391–395 eesti 395 norra 396–399 saksa 400–403 vene 403–405 hollandi 405–406 saksa 407–408 prantsuse 409– 411 saksa 411 Austria 412–415 eesti 416	5,75 norra	13	36/29,25	12	saksa 385–391 eesti 391–392 taani 393–397 eesti 397 inglise 398–400 Austria 401–403 eesti 403 saksa 404 prantsuse 405–406 eesti 406 saksa 407–416 eesti 416	8,75 saksa	13	36/28,75	14	eesti 385 eesti 385–387 eesti 387 saksa 388–392 Ameerika 393– 395 Austria 396–397 Šveitsi 398–399, 401 saksa 402–403 eesti 403 saksa 404–406 Ameerika 406– 407 saksa 407–412 saksa 413–415 eesti 416	5 saksa
14	36/28,75	11	norra 417–424 saksa 425–429 Tirooti 430 rootsi 431–434 eesti 434 Austria 435–436 inglise 437–438	7,50 norra	14	36/30,25	12	saksa 417–424 norra 425–428 eesti 429–432 Austraalia 433– 434 eesti 434 Austria 435–436	7,50 saksa	14	36/27	15	eesti 417 eesti 418 saksa 418–424 Austria 425–429 Austria 430–431 eesti 431 Austria 434–435	6,5 saksa

			eesti 438 Austria 439–443 saksa 444–447 eesti 448				eesti 436 inglise 437–438 saksa 439–440 eesti 440 saksa 441–447 eesti 448				saksa 435–437 vene 437–438 saksa 438–439 eesti 439 Austria 440–441 eesti 441 saksa 442–447 eesti 448			
15	36/29	14	norra 449–456 eesti 456 saksa 457–460 ungari 461–464 Ameerika 465–467 eesti 467 Austria 468–469 eesti 469 saksa 470–471 Austria 471–472 ungari 473–474 eesti 474 saksa 475–479 eesti 480	7 norra	15	36/29,25	15	saksa 449–456 norra 457–460 saksa 461–463 eesti 463 hollandi 464–466 eesti 466 ungari 467–468 saksa 469–470 prantsuse 470–471 eesti 471 eesti 472 eesti 472 saksa 473–479 eesti 480	7,25 saksa	15	36/28,75	16	eesti 449 eesti 450 eesti 451 saksa 451–456 Austria 457–461 ungari 461–462 rootsi 463, 465 Šveitsi 466–467 eesti 467 prantsuse 468–471 saksa 471–472 eesti 472 eesti 473–474 ungari 474–475 saksa 475–479 eesti 480	5,5 saksa
16	36/29,75	14	norra 481–488 saksa 489–494 eesti 494 saksa 495–497 eesti 497 saksa 498–499 jaapani 500–501 eesti 501–502 prantsuse 503–504 ungari 504–505 eesti 505–506 eesti 506 saksa 507–511 eesti 512	7,50 norra	16	36/29,50	13	saksa 481–488 norra 489–492 saksa 493–495 eesti 495 eesti 495 Austria 496–498 eesti 498 taani 499–500 Austria 501–503 Šveitsi 503–504 pärsia 504 saksa 505–511 eesti 512	7,50 saksa	16	36/29,50	14	eesti 481 ungari 481 eesti 481 saksa 482–488 saksa 489–492 ungari 492–494 vene 495, 497–498 hollandi 499–500 Ameerika 500 eesti 501–502 saksa 502–505 eesti 505 eesti 506–511 eesti 512	6,75 saksa
17	36/29,50	12	norra 513–520	7,50	17	36/29	14	saksa 513–520	7,50	17	36/28,25	13	eesti 513	6,75

			Austria 521–524 inglise 525–527 Tirooli 528–531 prantsuse 531–532 eesti 532 Šveitsi 533–535 Austria 535–537 kreeka 537–538 saksa 538–543 ungari 544 eesti 544	norra				norra 521–524 taani 525–528 eesti 528 prantsuse 529–530 eesti 530 saksa 531–532 taani 532–534 Austria 534–535 eesti 535 inglise 536–537 rootsi 538 saksa 539–543 eesti 544	saksa				saksa 514–520 eesti 520 saksa 521–524 eesti 525–527, 529 eesti 529 Ameerika 530–531 taani 531 saksa 532–533 vene 534–535 eesti 535 eesti 536–543 eesti 544	eesti
18	36/29,25	14	norra 545–552 Austria 553–557 eesti 557 saksa 558–562 saksa 562–565 eesti 565–566 saksa 566–567 Brasiilia 567 taani 568–569 eesti 569 rootsi 570 eskimo 570 India 571–575 eesti 576	7 norra	18	36/29,25	13	saksa 545–552 norra 553–556 Austria 557–559 eesti 559 vene 560–562 pärsia 562 eesti 563–564 ungari 565–566 eesti 566 Austria 567–568 indiaani 568 saksa 569–575 eesti 576	7,50 saksa	18	36/28	14	eesti 545 eesti 546–547 saksa 547–552 ungari 553–556 saksa 557–559 Tirooli 562–564 eesti 564 Belgia 565–566 eesti 566 saksa 567–568 eesti 569–570 flaami 570 hispaania 571–575 eesti 576	5,5 saksa
19	36/30	14	norra 577–584 eesti 584 saksa 585–587 eesti 587 saksa 588–590 Aafrika 590 inglise 591–592 Belgia 593–595 prantsuse 595–596 hiina 596 India 597–601	7,25 norra	19	36/30	15	saksa 577–584 norra 585–588 hollandi 589–591 eesti 591 eesti 591 eesti 592–594 prantsuse 594–595 eesti 595 eesti 596–597 saksa 598–599 prantsuse 599–600 Austria 600–601	7,50 saksa	19	36/28,75	15	eesti 577 eesti 577 saksa 578–584 rootsi 585–588 Ameerika 588–589 eesti 589 ungari 590–591, 594 eesti 594–596 hollandi 596–598 saksa 598	6,75 saksa

			eesti 601 saksa 602–607 eesti 608				saksa 601 saksa 602–607 eesti 608				saksa 599 hispaania 600–602 eesti 602 inglise 603–607 eesti 608			
20	36/29,75	14	norra 609–610 soome 610 saksa 611–616 Ameerika 617–621 eesti 621 eesti 622 saksa 622–626 saksa 626–627 Tirooli 628–629 hollandi 630–631 türgi 631–632 eesti 633 saksa 634–639 eesti 640	5,75 saksa ja saksa	20	36/29	12	saksa 609–616 rootsi 617–620 saksa 621–623 eesti 623 eesti 624–627 eesti 627 saksa 628–630 eesti 630 jaapani 631–632 taani 632 saksa 633–639 eesti 640	7,50 saksa	20	36/29	15	eesti 609 inglise 609–610 saksa 610–616 inglise 617–619 Austria 620–621 ungari 622–623 inglise 623–624 prantsuse 625–626 eesti 627 ungari 627 inglise 628–631 Nicaragua 631 saksa 632–639 eesti 639 eesti 640	7,25 saksa
21	36/29,50	12	saksa 641–646 norra 647–651 Šveitsi 652–655 Austria 655–658 eesti 658 prantsuse 659–660 eesti 660 prantsuse 661–662 hispaania 663–664 vene 664 saksa 665–671 eesti 672	6 saksa	21	36/29,75	13	saksa 641–648 rootsi 649–651 ungari 651 taani 652–655 Austria 655–658 saksa 658–660 vene 660–661 eesti 661 tšehhi 662–663 armeenia 663 eesti 663 saksa 664–671 eesti 672	7,50 saksa	21/ 22	36/29,50	18	eesti 641 eesti 641–642 saksa 642–643 hollandi 644–650 eesti 650 Ameerika 651–653 eesti 654 vene 655–657 prantsuse 657–659 saksa 659–661 prantsuse 661–662 Ameerika 663–664 eesti 664 eesti 664 ungari 665–666 eesti 666 saksa 667–671 eesti 672	6 hollandi

22	36/29	12	saksa 673–678 norra 679–683 eesti 683 Ameerika 684–688 taani 689–692 ungari 692–694 saksa 694–695 saksa 696–697 inglise 698–699 rootsi 699 saksa 700–703 eesti 704	5,25 saksa	22	36/29,50	12	saksa 673–680 Austria 681–684 Slovakkia 685–687 saksa 688–690 italia 690–691 prantsuse 692–693 eesti 693 vene 694 eesti 694 eesti 695 saksa 696–703 eesti 704	7,75 saksa	23/ 24	36/28,50	19	eesti 673 eesti 673–674 eesti 674 bengali 674 taani 675–682 prantsuse 682–683 eesti 684–687 prantsuse 687–688 prantsuse 689–690 saksa 691–692 prantsuse 693–694 inglise 694 eesti 695 saksa 696–700 eesti 700 Austria 701 prantsuse 702–703 saksa 703 eesti (704)	7 taani
23	36/28,25	14	saksa 705–708 Ameerika 709–712 saksa 713–717 eesti 717 vene 718–720 serbia 721–723 Austria 723–725 hispaania 725–727 Ameerika 727–728 eesti 728 inglise 729–730 ungari 730 saksa 731–735 eesti 736	4 Ameerika	23	36/29,25	15	saksa 705–712 Austria 713–715 eesti 715 inglise 716–717 taani 718–719 eesti 719 Ameerika 720–722 prantsuse 723–724 Austria 724–725 taani 726–727 eesti 727 saksa 728–729 eesti 729 saksa 730–735 eesti 736	7,50 saksa					
24	36/29,75	15	eesti 737 saksa 738–741 eesti 741 taani 742–748	6 taani	24	40/29,50	16	eesti 737 eesti 737 eesti 738 saksa 738–746	7,75 saksa					

		saksa 748–750 inglise 750–752 tšehhi 753–755 vene 755–756 saksa 756–758 Lõuna–Aafrika 758–760 eesti 761 Austria 762 saksa 762–767 eesti 768 eesti 768				eesti 746 Ameerika 747–751 eesti 751 Austria 752–755 Austria 755 inglise 756–759 saksa 759–761 eesti 761 Austria 762 eesti 763 saksa 763–768 eesti 768		
--	--	--	--	--	--	---	--	--

Lisa 4. Ungari kirjanikud ja tõlketekstid Romaanis

Nr	Aasta	R nr	Ungari kirjanik	Saatemärkus	Pealkiri	P/L	Pikkus
1	1922	5	István Tömörkény (1866–1917)	Ungari kirjaniku Stephan Tömörkeny jutt	Wikatiproow	P	1,5
2		7	Árpád Berczik (1842–1919)	Ungari kirjaniku Arpad v. Berczik'i jutustus	Ori	P	4
3		14	Károly Murai (1857–1933)	Ungari kirjanik Karl Murai	Muinasjutt murueide tütest	P	1,5
4		15	István Tömörkény (1866–1917)	Ungari kirjaniku Stephan Tömörkeny jutustus	Pihtimine	P	1,25
5		18	Sándor Petőfi (1823–1849)	Ungari luuletaja Sándor Petőfi	Rahwuslaul	L	0,5
6	1923	4	Sándor Petőfi (1823–1849)	Ungari luuletaja Sándor Petőfi	Sügisel	L	0,5
7		6	Miklós Kisbán (1873–1950)	Ungari kirjanik Nikolaus Kisbán	Hundid	P	5,5
8		7	Lajos Bíró (1880–1948)	Ungari kirjanik Ludwig Biro	Linn täis õudu	P	3
9		10	Géza Gárdonyi (1863–1922)	Ungari kirjanik Geza Gardonyi	Sinine liblik	P	1,5
10		10	János Wajda (1827–1897)	Ungari luuletaja Johann Wajda	Rännak	L	0,25
11		12	Dezső Kosztolányi (1885–1936)	Ungari kirjanik Desider Kosztolányi	Kerjused	L	0,25
12		13	Béla Balázs (1884–1949)	Ungari luuletaja Bela Balazc	Pühendus heliloojale	L	0,5
13		15	Zsigmond Móricz (1879–1942)	Ungari kirjanik Zsigmond Moricz	Sööming	P	2
14		19	István Tömörkény (1866–1917)	Ungari kirjanik Stefan Tömörkeny	Wõitlus sõduriga	P	2
15		22	Győző Dalmady (1836–1916)	Ungari luuletaja Viktor Dalmady	Ema pisar	L	0,5
16		22	Győző Dalmady (1836–1916)	(sama autor)	Üksindusele	L	0,25
17	1924	2	Piroska Reichard (1884–1943)	Ungari luuletaja Piroska Reichard	Soov aasta algul	L	0,5
18		2	Fruzsina Szalay (1864–1926)	Ungari luuletaja Euphrosyne Szalay	Põhjamaal	L	0,5
19		4	Endre András Ady (1877–1919)	Ungari kirjanik Andreas Ady	Sügisel	L	0,25
20		4	Anna Lesznai (1885–1966)	Ungari kirjanik Anna Lesznai	Walge tund	L	0,25
21		4	Lajos Palágyi (1866–1933)	Ungari kirjanik Ludwig Palágyi	Enne tormi	L	0,5

22		8	Andor Németh (1891–1953)*	Ungari kirjaniku Andreas Némethi grotesk	Reis põhjanabale	P	2,5
23		11	Ferenc Vinter (1875–1924)	Ungari kirjanik Ferenc Vinter	India unelm	P	3,25
24		11	Imre Madách (1823–1864)	Ungari luuletaja Imre Madách	Surma luule	L	0,25
25		11	Endre András Ady (1877–1919)	Andreas Ady	Ungari jäätmaa	L	0,25
26		11	Géza Szilágyi (1875–1958)	Ungari luuletaja Geza Szilágyi	Kadunud kevade	L	0,25
27		11	Lajos Palágyi (1866–1933)	Ungari luuletaja Lajos Palágyi	Allikas	L	0,25
28		11	Piroska Reichardt (1884–1943)	Ungari luuletaja Piroska Reichardt	Lohutus	L	0,25
29		11	Ernö Szép (1884–1953)	Ungari luuletaja Ernő Szep	Toonid	L	0,25
30		19	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjaniku Kálmán Mikszáth'i romaan	Wana kelm (1)	P	6
31		20	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjaniku Kálmán Mikszáth'i romaan	Wana kelm (2)	P	7,75
32		20	Géza Gárdonyi (1863–1922)	Ungari kirjanik Géza Gárdonyi	Annakese päewaraamatust	P	2,5
33		21	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjaniku Kálmán Mikszáth'i romaan	Wana kelm (3)	P	7,75
34		22	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjaniku Kálmán Mikszáth'i romaan	Wana kelm (4)	P	7,75
35		23	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjaniku Kálmán Mikszáth'i romaan	Wana kelm (5)	P	7,75
36		24	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjaniku Kálmán Mikszáth'i romaan	Wana kelm (6)	P	2,25
37	1925	1	Ferenc Herczeg (1863–1954)	Ungari kirjanik Ferenc Herczeg	Katariina ja Kata	P	2,5
38		5	Kálmán Porzso (1860–1940)	Ungari kirjanik Kalman Porzso	Tolmutrad	P	0,25
39		10		Ungari kirjanik Gyula Arany	Hall hobune	P	1
40	1926	18	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjanik Kálmán Mikszáth	Ülekäte läinud	P	1,5
41		19	Béla Szenes (1894–1927)	Ungari kirjanik Bela Szenes	Laps ja täisealine	P	0,75
42	1927	8	József Kiss (1843–1921)	Ungari luuletaja Josef Kiss	Adagio	L	0,75
43		9	Dezso Malonyay (1866–1916)	Ungari kirjanik Desider Malonyay	Hobune ja ta peremees	P	2,5
44		10		Ungari kirjanik Laszlo Foda	Sõbranna	P	2,5
45		14		Ungari kirjanik G. Mezei	Printsi pruut	P	3
46		19	József Pakots (1877–1933)	Ungari kirjanik Josef Pakots	Rikkad külalised	P	2,5
47		21	Mihály Erdödy (?)	Ungari kirjanik Michael Erdödi	Teem	P	2,25

48		22	Jenő Heltai (1871–1957)	Ungari kirjanik Eugen Heltai	Ta wajaab rahu	P	0,75
49	1928	5	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjanik Kálman Mikszath	Anna Bede süü	P	1,5
50		7	Sándor Peterdi (1868–1945)	Ungari kirjanik Sándor Peterdi	Kaldal	P	1,5
51		9	Kálmán Porzso (1860–1940)	Ungari kirjanik Koloman Porzsolt	Neli aastaaega	P	2,75
52		11	Sándor Petőfi (1823–1849)	Ungari luuletaja Sándor Petőfi järele M. J. Eisen	Mu isa amet	L	0,25
53		12	Károly Murai (1857–1933)	Ungari kirjanik K. Murai	Inetud naised	P	1,5
54		14		Ungari kirjanik A. Erdődy	Barkaroola	P	1,5
55		15	Zsigmond Móricz (1879–1942)	Ungari kirjanik Zsigmond Moricz	Talunik ja preester	P	1,25
56		17	János Főthy (1893–1979)	Ungari kirjanik Johonn Fothy	Ahmed Ali neli elu	P	2,5
57		21	Ede Sas (1869–1928)	Ungari kirjanik Eduard Sas	Lahutatud naine	P	2,75
58		23	József Pakots (1877–1933)	Ungari kirjanik Josef Pokats	Naissekretär	P	3
59		24	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjanik Kálmán Mikszath	Lahus	P	1,75
60	1929	6	László Lakatos (1881–1944)	Ungari kirjanik Laszlo Lakatos	Kuritegu	P	1,75
61		7		Ungari kirjanik Lajos Balasti	Abielusobitaja	P	2,75 (4,25)
62		13	Adorján Bónyi (1892–1967)	Ungari kirjanik Adorjan Bonyi	Wiimane öö	P	3,25 (4,5)
63		14	Károly Murai (1857–1933)	Ungari kirjanik Karl Murai	Testament	P	2 (2,5)
64		16	Sándor Peterdi (1868–1945)	Ungari kirjanik Sándor Peterdi	Sinine roos	P	2,5
65		20	<i>Ede Molnár (?)</i>	Ungari kirjanik E. Molnar	Unerohi	P	0,5
66		23	Soma Guthi (1866–1930)	Ungari kirjanik S. Guthi	Käekiri	P	2,5 (4,25)
67	1930	1	Kálmán Mikszáth (1847–1910)	Ungari kirjanik Kálman Mikszáth	Lahing	P	1,5
68		3	Dezső Malonyay (1866–1916)	Ungari kirjanik Dezső Malonyay	Kaks vana	P	4,5
69		5	Zoltán Somlyó (1882–1937)	Ungari kirjanik Zoltán Somlyó	Kontserdi vaheajal	P	1,5
70		7	Mór Jókai (1825–1904)	Ungari kirjanik Mór Jokai	Vene idüll varemast ajast	P	1,5
71		11	József Pásztor (1873–1942)	Ungari kirjanik Josef Pasztor	Pilved	P	2,25 (3)

72		12	<i>Jenő Wallész (?)</i>	Ungari kirjanik Jenő Valesz	Toatüdruk	P	0,5 (1)
73		13	Ferenc Herczeg (1863–1954)	Ungari kirjanik Ferenc Herczeg	Kuidas Isa kihlus	P	1,5 (2,5)
74		15	József Hevesi (1857–1929)	Ungari kirjanik Josef Hevesi	Pulmareis	P	1,75 (3)
75		18	<i>Ödön Irsai (?)</i>	Ungari kirjanik Oedön Irsai	Mälestus	P	2,5 (3,5)
76		19	Béla Szenes (1894–1927)	Ungari kirjanik Béla Szenes	Härä ja poolpaljad naised	P	0,75
77		20	<i>Ede Molnár (?)</i>	Ungari kirjanik Ed. Molnár	Ausad mehed	P	0,25
78		23	Géza Gárdonyi (1863–1922)	Ungari kirjanik Géza Gárdonyi	Vein	P	2,5 (3,5)
79		24	György Majthényi (1885–1942)	Ungari kirjanik G. Majthenyi	Murdvaras	P	2 (2,75)
80	1931	1	Imre Halász (1841–1918)	Ungari kirjanik Imre Halasz	Suudlematud suudlused	P	3,25 (4,5)
81		3	Árpád Abonyi (1865–1918)	Ungari kirjanik Arpad Abonyi	Abielu	P	1,75
82		4	Viktor Garádi (1858–1932)	Ungari kirjanik Vicktor Garadi	Merekoletis	P	2 (2,5)
83		8	Sándor Hegedüs (1875–1953)	Ungari kirjanik Sándor Hegedüs	Pasunamehe müts	P	3,5 (4)
84		15		Ungari kirjanik Bernhard Szana	<i>Mälestusi Bagdadist</i>	P	3,75 (4)
85		15	<i>Bob Szigethy (?)</i>	Ungari kirjanik Bob von Szigethy	Ohvitseri teener	P	1,25 (1,75)
86		16	Imre Halász (1841–1918)	Ungari kirjanik Imre Halasz	Serenaad	P	1
87		17	Károly Lovászy (1887–1852)	Ungari kirjanik Karl Lovaszy	Suvemuinasjutt	P	0,75
88		22	Illés Kaczér (1887–1980)	Ungari kirjanik Illés Kaczer	Bingo	P	2
89		23	<i>Mihály Erdödy (?)</i>	Ungari kirjanik Michael Erdödy	Tiivarips	P	0,75
90	1932	3	Károly Murai (1857–1933)	Ungari kirjanik Karl Murai	Surmanuhtlus	P	1
91		6	Lajos Bíró (1880–1948)	Ungari kirjanik Ludvig Biro	Jaapanlane	P	1,5
92		7	Ferenc Herczeg (1863–1954)	Ungari kirjanik Ferenc Herczeg	Mereröövel	P	2,25 (3)
93		8	Izidor Kálnoki (1863–1930)	Ungari kirjanik J. Kalnok	Kurg ja harakas	P	0,75
94		9	Ede Sas (1869–1928)	Ungari kirjanik Edvard Sas	Raskeim ülesanne	P	1
95		9	Andor Kun (1882–1960)*	Ungari kirjanik André von Kun	Laseme lahutada	P	1,25
96		12	Tamás Moly (1875–1957)	Ungari kirjanik Thomas Moly	Kolme nädalaga 100.000	P	2,75 (3)

					eksemplari		
97		15	József Pásztor (1873–1942)	Ungari kirjanik Joseph Passtor	Lapse kohtuotsus	P	2
98		18		Ungari kirjanik Genő Ohlischlāger	Salajane külastus	P	1,25 (1,75)
99		21		Ungari jutt	Raadiokuulajate lemmik	P	0,75
100	1933	3	Aladár László (1896–1958)	Ungari kirjanik Aladar Laszlo	<i>Tānapāeva kuningannad</i>	P	0,75
101		4	Adorján Bónyi (1892–1967)	Ungari kirjanik Adorjan Bonyi	Merenaine	P	2,25 (4,25)
102		5	Aladár László (1896–1958)	Ungari kirjanik Aladar Laszlo	<i>Ilukõitealbum</i>	P	0,75 (1)
103		8	József Pásztor (1873–1942)	Ungari kirjanik Jozsef Pasztor	Hajunud laulud	P	2,25
104		8	<i>Jenő Wallész (?)</i>	Ungari kirjanik Jenő Vallesz	Sammetkate	P	0,5
105		10		Ungari kirjanik Jenő Andai	<i>Kaardimāng</i>	P	2,25
106		15	Ferenc Herczeg (1863–1954)	Ungari kirjanik Ferenc Herczeg	Kolonel Prutkay	P	1,75
107		15	Ferenc Herczeg (1863–1954)	Ungari kirjanik Ferenc Herczeg	Ohvrimeel	P	0,5
108		16	Sándor Petőfi (1823–1849)	Ungari luuletaja Sandor Petőfi	Minu haud	L	0,25
109		16	József Pásztor (1873–1942)	Ungari kirjanik Jozsef Pasztor	Patt	P	2,75
110		18	Zsigmond Szöllősi (1872–1953)*	Ungari kirjanik S. Szöllősy	Päästja	P	3,5 (4)
111		19	József Pásztor (1873–1942)	Ungari kirjanik Jozsef Pasztor	Paul	P	2,5 (4,5)
112		20	Árpád Sebes (1896–1963)	Ungari kirjanik Arpad Sebes	<i>Pime ja ta koer</i>	P	1,25
113		20	Piroska Reichard (1884–1943)	Ungari luuletaja Piroska Reichard	Veel kord	L	0,5
114		21/22		Ungari kirjanik Jenő Majthényi	Juulika saab iseseisvaks	P	1,25

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristel Kotta

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose ***Ajakirja Romaan ja selle ungari tõlgete ajaloolis-statistiline kontentanalüüs (1922–1933)***, mille juhendajad on **Krisztina Tóth** ja **Nikolay Kuznetsov**, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristel Kotta

30.05.2022